

Naselje na gradini Marić kod Mikleuške tijekom kasnoga brončanog i starijeg željeznog doba

Rakvin, Marta

Source / Izvornik: **Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu, 2015, 32, 75 - 110**

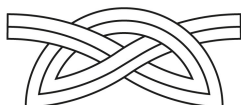
Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:291:926502>

Rights / Prava: [Attribution 3.0 Unported](#)/[Imenovanje 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-18**

INSTITUT ZA
ARHEOLOGIJU

Repository / Repozitorij:

[RIARH - Repository of the Institute of archaeology](#)

UDK 902
ISSN 1330-0644
VOL 32/2015.
ZAGREB, 2015.

Prilozi

Instituta za arheologiju u Zagrebu

Izdavač/*Publisher*
INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

Adresa uredništva/*Address of the editor's office*
Institut za arheologiju/*Institute of archaeology*
HR-10000 Zagreb, Ulica Ljudevita Gaja 32
Hrvatska/*Croatia*
Telefon/Phone ++385/(0)1 61 50 250
Fax ++385(0)1 60 55 806
e-mail: urednistvo.prilozi@iarh.hr
<http://www.iarh.hr>

Glavni i odgovorni urednik/*Editor in chief*
Marko DIZDAR

Uredništvo/*Editorial board*
Marko DIZDAR, Snježana KARAVANIĆ, Viktória KISS (Budapest, HUN) (prapovijest/Prehistory),
Marija BUZOV, Goranka LIPOVAC VRKLJAN (antika/Antiquities), Katarina Katja PREDOVNIK
(Ljubljana, SLO), Tajana SEKELJ IVANČAN (srednji vijek/Middle Ages), Natascha MEHLER
(Wien, AUT), Juraj BELAJ, Tatjana TKALČEC (kasni srednji vijek i novi vijek/Late Middle Ages
and Modern era), Predrag NOVAKOVIĆ (Ljubljana, SLO) (metodologija/Methodology)

Izdavački savjet/*Editorial advisory board*
Dunja GLOGOVIĆ (Zagreb), Ivor KARAVANIĆ (Zagreb), Timotej KNIFIC (Ljubljana,
SLO), Laszlo KÓVACS (Budapest, HUN), Kornelija MINICHREITER (Zagreb),
Mladen RADIĆ (Osijek), Aleksandar RUTTKAY (Nitra, SK), Ivančica
SCHRUNK (Minneapolis, USA), Željko TOMIČIĆ (Zagreb), Ante UGLEŠIĆ (Zadar)

Prijevod na engleski/*English translation*
Jadranka BOLJUNČIĆ, Stašo FORENBAHER, Sanjin MIHELIĆ, Ákos PETŐ, Marta RAKVIN
Anita RAPAN PAPEŠA, Mladen TOMORAD, Ivan VALENT

Prijevod na hrvatski/*Croatian translation*
Jadranka BOLJUNČIĆ, Sanjin MIHELIĆ

Prijevod na njemački/*German translation*
Marina ŽANIĆ

Lektura/*Language editor*
Ivana MAJER (hrvatski jezik/Croatian)
Sanjin MIHELIĆ, Emmet MARRON (engleski jezik/English)
Marina ŽANIĆ, Katharina HART (njemački jezik/German)

Korektura/*Proofreads*
Marko DIZDAR
Katarina BOTIĆ

Grafičko oblikovanje/*Graphic design*
Roko BOLANČA

Računalni slog/*Layout*
Hrvoje JAMBREK

Tisak/*Printed by*
Tiskara Zelina d.d., Sv. I. Zelina

Naklada/*Issued*
400 primjeraka/400 copies

Sadržaj

Contents

Izvorni znanstveni radovi

Original scientific papers

5	STAŠO FORENBAHER
ZLATKO PERHOČ
Izrađevine od lomljenog kamena iz Nakovane (Pelješac): kontinuitet i promjene od ranog neolitika do kraja prapovijesti	STAŠO FORENBAHER
ZLATKO PERHOČ
<i>Lithic Artifacts from Nakovana (Pelješac): Continuity and Change from Early Neolithic until the End of Prehistory</i>
75	MARTA RAKVIN
Naselje na gradini Marić kod Mikleuške tijekom kasnoga brončanog i starijeg željeznog doba	MARTA RAKVIN
<i>The Marić Hillfort Settlement near Mikleuška during the Late Bronze and the Early Iron Age</i>
111	MORANA ČAUŠEVIĆ-BULLY
IVAN VALENT
Municipium Flavium Fulfinum
Dijakronijska studija gradske strukture s posebnim osvrtom na forumski prostor	MORANA ČAUŠEVIĆ-BULLY
IVAN VALENT
<i>Municipium Flavium Fulfinum
Diachronic study of the city structure with a special attention to the forum</i>
147	ANA KONESTRA
Keramika s Foruma Municipia Flavia Fulfinuma (otok Krk, Hrvatska) – istraživanja od 2007. do 2013. godine	ANA KONESTRA
<i>Pottery from the Forum of Municipium Flavium Fulfinum (Krk Island, Croatia) – research between 2007 and 2013</i>
215	LJUBICA PERINIĆ
Različite razine sinkretizma na tri Silvanova spomenika	LJUBICA PERINIĆ
<i>Different levels of syncretism on three Silvanus' monuments</i>
229	JADRANKA BOLJUNČIĆ
JOSIP HAT
Macroscopic and CT Diagnostic Approach in Interpreting a Non-traumatic Calvarial Lesion in a Medieval Man from Northern Croatia	JADRANKA BOLJUNČIĆ
JOSIP HAT
<i>Makroskopski i CT dijagnostički pristup u tumačenju netraumatske lezije na kaloti srednjovjekovnog muškarca iz sjeverne Hrvatske</i>

Prethodno priopćenje

- 243 MLADEN TOMORAD
JOACHIM SLIWA
Tri staroegipatska skarabeja iz Arheološke zbirke franjevačkog samostana u Košljunu, Hrvatska
- 251 VESNA LALOŠEVIĆ
Integracija pogana u ranokršćanskim legendama
- 261 ANITA RAPAN PAPEŠA
ÁRPÁD KENÉZ
ÁKOS PETŐ
Arheobotanička analiza uzoraka iz kasnoavarodobnih grobova iz Nuštra (istočna Hrvatska)

Recenzije

- 289 SUZANA ČULE
Rimske keramičarske i staklarske radionice. Proizvodnja i trgovina na jadranskom prostoru: zbornik II. međunarodnog arheološkog kolokvija, Crikvenica, 28. – 29. listopada 2011.
- 293 UPUTE AUTORIMA

Preliminary communication

- MLADEN TOMORAD
JOACHIM SLIWA
Three Ancient Egyptian scarabs from the Archaeological Collection of the Franciscan Monastery on Košljun, Croatia
- VESNA LALOŠEVIĆ
Conversion von Heiden in frühchristliche Legenden
- ANITA RAPAN PAPEŠA
ÁRPÁD KENÉZ
ÁKOS PETŐ
The Archaeobotanical Assessment of Grave Samples from the Avar Age Cemetery of Nuštar (Eastern Croatia)

Book reviews

- SUZANA ČULE
Roman Ceramic and Glass Manufactures. Production and Trade in the Adriatic Region: Proceedings of the 2nd International Archaeological Colloquium, Crikvenica, 28 – 29th October 2011
- GUIDELINES FOR CONTRIBUTORS

Naselje na gradini Marić kod Mikleuške tijekom kasnoga brončanog i starijeg željeznog doba

The Marić Hillfort Settlement near Mikleuška during the Late Bronze and the Early Iron Age

Izvorni znanstveni rad
Prapovijesna arheologija

*Original scientific paper
Prehistoric archaeology*

MARTA RAKVIN
Trg kralja Petra Krešimira IV 5
HR-10 000 Zagreb
martarakvin@gmail.com

UDK/UDC 903.2(497.5 Kutina)“6377/6383”

Primljeno/Received: 01. 01. 2015.
Prihvaćeno/Accepted: 30. 06. 2015.

Prostor Moslavine, smješten na jugozapadnom dijelu kontinentalne Hrvatske, obuhvaća tranzicijski geografski položaj koji spaja sjeverozapadnu Hrvatsku s prostorom Slavonije na istoku te Posavinom na jugu. Ipak, do danas je ovo područje nedovoljno istraženo s tek malim brojem nalazišta koja se mogu pripisati kasnom brončanom i starijem željeznom dobu. Istraživanja na gradini Marić pokraj Kutine te kronološko-tipološka analiza keramičkih nalaza pokazala su da je naselje živjelo najvećim intenzitetom tijekom mlađe faze kasnoga brončanog doba te tijekom prijelaza na starije željezno doba. Pitanja koja se tiču ranijih faza naseljavanja na gradini ostaju otvorena. Kulturni utjecaji koji se mogu pratiti tijekom mlađe faze kulture polja sa žarama povezuju naselje na gradini s istovremenim nalazištima na prostoru Podravine i Posavine. Jednako tako, određeni nalazi upućuju na lokalne posebnosti koje nisu vezane samo uz prostor Moslavine nego i uz prostor sjeverozapadne Hrvatske. Malen broj nalaza upućuje na nastavak života na gradini tijekom starijega željeznog doba, no potpuniji prikaz toga razdoblja još uvijek nije moguće dati.

Ključne riječi: gradina Marić, Moslavina, kasno brončano doba, starije željezno doba, kronološko-tipološka analiza, male tuljaste sjekire

The Moslavina region, situated in the south-western part of continental Croatia, occupies a transitional geographical position connecting the north-western parts of the country with Slavonia and Posavina regions. To this day it remains an insufficiently researched area with only a few known sites that can be attributed to the periods of the Late Bronze and the Early Iron Age. The research and pottery analysis have shown that the settlement on Marić hillfort near Kutina lived most intensely during the later phases of the Urnfield Culture and during the transitional period to the Early Iron Age. Questions regarding earlier settlement stages still remain open. Cultural influences that can be traced during the Late Urnfield Culture link the settlement on the hillfort with contemporary sites in the Podravina and Posavina regions. Some of the finds point out to local distinctions that are not only specific to Moslavina region, but to the area of north-western Croatia, as well. A small number of finds indicates that life on the hillfort continued into the Early Iron Age, but conclusions about a more complete picture of this period cannot be made.

Key words: Marić hillfort, Moslavina region, Late Bronze Age, Early Iron Age, pottery analysis, small socketed axes

GEOGRAFSKI POLOŽAJ

Gradina Marić smještena je 2 km sjeverno od sela Mikleuška, oko dvadeset kilometara sjeverozapadno od Kutine (karta 1) na 45° 34' geografske širine i 16° 43' geografske dužine te na nadmorskoj visini od 274,7 metara. Položaj koji gradina Marić zauzima jedan je od istaknutijih visinskih položaja na prostoru Moslavine, povijesno-geografskoj regiji u sjeverozapadnoj Hrvatskoj omeđenoj rijekama Česmom na sjeveru i zapadu, Lonjom i Trebežom na jugu te Ilovom na istoku čijim središnjim dijelom dominira Moslavačka gora. Ona se na sjeveroistoku spaja s proplancima bilogorskog prigorja, dok je sa zapadne i južne strane okružena nizinama i dolinama uz Lonju, Česmu i Ilovu. Reljef Moslavine prati pretežno nizinski karakter reljefa središnjeg dijela Hrvatske smještenog između većih gorja kao što su Žumberačko gor-

SITE LOCATION

The Marić hillfort is situated 2 km north of the Mikleuška village, 20 km northwest of the town of Kutina (Map 1) at 45°34' latitude and 16°43' longitude and 274.7 m above sea level. It occupies one of the more prominent positions in Moslavina, a historical and geographical region located in north-western Croatia and surrounded by rivers Česma in the north and west, Lonja and Trebeža in the south and Ilova in the east. The central part of the region is dominated by the Moslavina Mountain. The north-eastern slopes of the mountain merge with the slopes of Bilogora Mountain, while the south-western ones descend into lowlands and valleys surrounding Lonja, Česma and Ilova. The relief of the region matches the predominantly plain relief of central Croatia in between more massive mountains like Žumbe-

je, Medvednica, Ivanščica i Kalničko gorje na zapadu te Psunj i Papuka na istoku. Izolirana Moslavačka gora ne mijenja bitno karakter te nizine nego odvaja njezine ogranke oko Lonje, Ilove i Česme (Crkvenčić 1974: 45). Njezine relativno male uzvisine čine je jednostavno savladivom preprekom u prostoru. Jednako tako, mnogobrojni potoci i rijeke, odnosno njihova porječja te potočne doline čine prirodne prometne pravce olakšavajući time protok ljudi, robe i ideja. Njima je Moslavina povezana s prostorom Podravine na sjeveru, dok se s druge strane, južni nizinski dio Moslavine naslanja na prostor Posavine. Tako se gradina Marić sa svoje sjeverne i južne strane nalazila u neposrednoj blizini dva iznimno bitna komunikacijska pravca koji su povezivali jugoistočnoalpski prostor sa srednjim Podunavljem: sjeverni koji prati tok rijeke Drave te južni uz Savu.

Stanje istraživanja kasnoga brončanog i starijega željeznog doba na ovom prostoru još je uvijek puno nepoznanica i otvorenih pitanja. Većina malobrojnih nalazišta i nalaza koja pripadaju navedenim razdobljima otkrivena je slučajno, tijekom zaštitnih istraživanja ili rekognosciranja (karta 1). Na osnovi takve situacije teško je dati detaljan pregled ovog prostora tijekom navedenih razdoblja. Ipak, vidljivo je kako su malobrojna poznata naselja kasnoga brončanog i starijega željeznog doba bila smještena uz vodene tokove: nizinska naselja Hercegovac–Mali Sip uz Ilovu i Bosiljevo–Gumnik uz Čazmu te visinsko naselje gradina Marić uz potok Kamenjaču.

Gradina Marić smještena je na samom rubu šume Kamenjače koja danas¹ prekriva njezinu površinu. U podnožju, s istočne strane gradine, teče potok Kamenjača čija lako prohodna potočna dolina čini prirodni komunikacijski pravac kroz Moslavačku goru. U literaturi postoje indicije da je tom dolinom prolazila rimska cesta kroz Moslavačku goru povezujući antičke gradove Sisciju i Mursu.² Jednako tako, bilo bi dopušteno pretpostaviti kako je ovaj komunikacijski put mogao egzistirati i tijekom kasnoga brončanog, a pogotovo tijekom željeznog doba. Iako je danas površina gradine prekrivena gustom šumom i šikarom, na njezinu vrhu vidljiv je zatravnjeni dio ispod kojeg se, sa zapadne i jugozapadne strane, mogu uočiti terasasta zaravnjenja koja se spuštaju niz padinu na osnovi čega neki autori smatraju da je na gradini Marić postojalo naselje s terasama (Marković et al. 1989: 11). Krajnji sjeverni i sjeveroistočni dijelovi gradine uništeni su odronima izazvanim radom susjednog kamenoloma te su nepovratno izgubljeni. Procjenjuje se da je površina naselja mogla iznositi oko 20 000 m² (Marković et al. 1989: 6).

1 Za vrijeme prvog istraživanja provedenog na gradini Marić 1964. godine površina gradine bila je prekrivena oranicama i vinogradima (Bobovec 1992: 21).

2 Srednjovjekovni izvori kao glavni put kroz Moslavinu navode cestu koja je od Ivanića preko Križa i Popovače vodila prema Garić-gradu prateći dolinu potoka Kamenjače i brdski put nakon prestanka toka potoka (Pavičić 1968: 45). Iako srednjovjekovni izvori ne navode podatke o starosti ove komunikacije, vjeruje se da je ovaj komunikacijski put kroz Moslavinu postojao u antičko vrijeme, s obzirom na to da je u izvorima označen kao *via magna*. U povijesnoj znanosti postoji više-manje prihvaćen stav da se izraz *via magna* odnosi na stare rimske ceste (Pisk 2005: 37). Kako je poznato da je dio važne rimske ceste koja je vodila od Siscije do Murse prolazio kroz Moslavinu (Pisk 2005: 37), moguće je da je riječ o cesti uz dolinu potoka Kamenjače. Također se pretpostavlja da su se antička nalazišta u današnjoj Kutini i Ciglenicama kod Osekova nalazili na tom prometnom pravcu (Pisk 2005: 37).

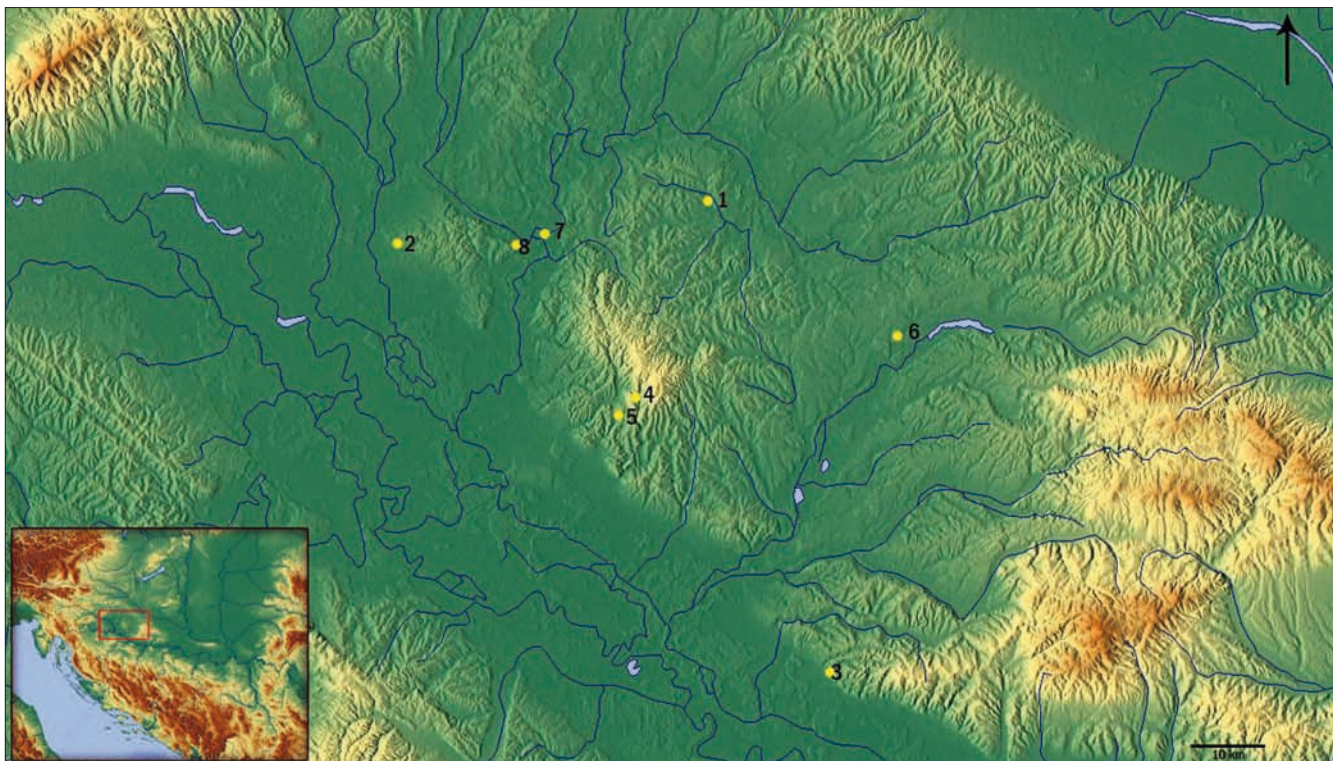
rak, Medvednica, Ivanščica and Kalnik in the west and Psunj and Papuk in the east. The isolated Moslavina Mountain does not change the lowland character of the region, as it only separates the river basins around it (Crkvenčić 1974: 45). Its comparably small elevations make it an easily conquered obstacle in space. Also, a multitude of creeks and rivers, as well as their valleys make natural pathways, thus facilitating the movement of men, goods and ideas. Through these pathways Moslavina is connected to the Podravina region in the north as well as to the Posavina region in the south. In this way was the Marić hillfort situated near two very important communication routes that have connected the southeast Alpine with the middle Danube region: the northern one along the Drava and the southern one along the Sava River.

There are still many unexplained and open questions concerning the state of research in the region. A few known sites were discovered either by accident or during rescue campaigns and field surveys (Map 1). Therefore, it is hard to make out a clear picture of the region during the Late Bronze and the Early Iron Age. Still, it can be noticed that settlements occupy positions near the waterways: the lowland settlements Hercegovac–Mali Sip located near the river Ilova, Bosiljevo–Gumnik near Čazma and the Marić hillfort settlement near Kamenjača creek.

The Marić hillfort is located on the outer brims of the Kamenjača forest that today covers its entire area.¹ The Kamenjača creek that runs alongside the base of the hillfort on its eastern side together with its valley makes a natural communication route through the Moslavina Mountain. There are certain indications in literature that this was the valley through which a Roman road used to pass thus connecting the ancient towns of Siscia and Mursa.² It may be presumed that this pathway might also have been used since the Late Bronze, and especially, during the Early Iron Age. Although today the hillfort area is covered with thick forest, there is a visible plateau on the top. To the south and the south-western side terraces can be seen falling down the slopes encouraging authors to conclude that a settlement with terraces existed on the hillfort (Marković et al. 1989: 11). Due to the activities of the modern day quarry located near the site, northern and north-eastern parts of the hillfort have been irretrievably lost in the landslides caused by them. It has been estimated that the settlement area might have encompassed the surface area of about 20 000 m² (Marković et al. 1989: 6).

1 During the first excavation campaign on Marić hillfort in 1964 the hillfort area was covered in arable land and vineyards (Bobovec 1992: 21).

2 Mediaeval sources suggest that the main road through Moslavina connecting Ivanić, Križ and Popovača with the fortified town Garić was running alongside the valley of the Kamenjača creek continuing through the mountain after the creek ended (Pavičić 1968: 45). Although these sources do not mention the period in which the road was built, it is believed that it existed during Roman times, as they define it as *via magna*. There is a more or less accepted consensus among historians that this term is used for describing old Roman roads (Pisk 2005:37). Since it is known that a part of this important road did pass through Moslavina (Pisk 2005:37), it is possible that it really followed the Kamenjača creek valley. Also, it is presumed that Roman sites in Kutina and Ciglenice near Osekovo were situated on this route (Pisk 2005:37).

Karta 1 Geografski položaj gradine Marić te rasprostranjenost kasnobrončanodobnih i stariježeljeznodobnih nalazišta na prostoru Moslavine: 1. Ivanska: nalaz brončanog noža, 2. Kloštar Ivanić: nalaz ostave brončanih predmeta, 3. Jazavica: nalaz male tuljaste sjekire, 4. gradina Marić: naselje, 5. Vijalište: groblje, 6. Hercegovac–Mali Sip: naselje, 7. Čazma–Solarišće I: groblje kulture polja sa žarama, 8. Bosiljevo–Gumnik: naselje kasnoga brončanog doba (prema: Iveković 1965; 1968; Vinski-Gasparini 1973: 48, 181; T. 18: 10, T. 96; Hölbl 1989: 165; Šimek 1990: kat. br. 228, 638, 657, 670, 788, 886; 1997: kat. br. 219, 225, 228, 781, 838; Bobovec 1988; 1989; 1991; 1992; 1998; 2003: 6, 9, 29; kartu izradila M. Rakvin)

Map 1 Geographical position of the Marić hillfort and the distribution of the Late Bronze and the Early Iron Age sites in the Moslavina region: 1. Ivanska: bronze knife, 2. Kloštar Ivanić: hoard, 3. Jazavica: small socketed axe, 4. Marić hillfort: settlement, 5. Vijalište: cemetery, 6. Hercegovac–Mali Sip: settlement, 7. Čazma–Solarišće I: cemetery, 8. Bosiljevo–Gumnik: settlement (according to Iveković 1965; 1968; Vinski-Gasparini 1973: 48, 181, Pl. 18: 10, Pl. 96; Hölbl 1989: 165; Šimek 1990: cat. no. 228, 638, 657, 670, 788, 886; 1997: cat. no. 219, 225, 228, 781, 838; Bobovec 1988; 1989; 1991; 1992; 1998; 2003: 6, 9, 29; Map modified by M. Rakvin)

POVIJEST ISTRAŽIVANJA

Ulomci prapovijesne keramike koji su godinama pronalazeni na gradini prilikom obavljanja poljoprivrednih radova te donošeni u Muzej Moslavine u Kutini kao i sam smještaj gradine u prostoru bili su poticaj Dragici Iveković, arheologinji Muzeja Moslavine, da na gradini izvrši probno istraživanje. U ljeto 1964. godine otvoreno je šest probnih istraživačkih sondi. Njihov točan geografski položaj danas se više ne može sa sigurnošću utvrditi, ali su iz literature (Iveković 1968) poznate njihove dimenzije te međusobni odnosi između pojedinih sondi. Na vrhu gradine otvorena je sonda A (dimenzija 13 x 2 m i orijentacije sjever–jug). U njoj je pronađeno dosta ulomaka atipične prapovijesne keramike, grumenja kućnog lijepa, ulomaka kamenog oruđa, kamenih artefakata, pršljenaka te životinjskih kostiju (Iveković 1968: 359; T. 7, T. 8). Nađeni su ulomci keramike ukrašeni horizontalnim brazdama, plastičnim ukrasom u obliku pletenice i bradavičastim ukrasom (▼0,2–0,6 m), a našlo se i mnogo ulomaka velikih posuda s izvučenim rubovima (▼0,6–1,3 m). Prema izvještaju, u tom sloju nađena je i zemunica eliptičnog oblika veličine 2,5 x 3,6 m oko koje su bila načinjena dva polukruga od kamenja. Uz njih su pronađena dva ognjišta na otvorenom uz mnoštvo ulomaka

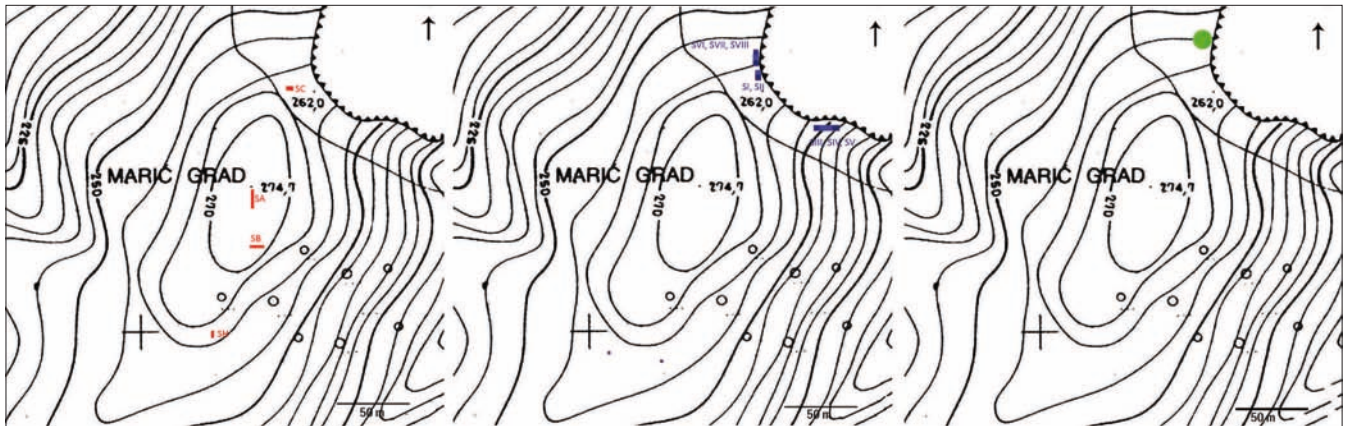
RESEARCH HISTORY

The sherds of prehistoric pottery that have been brought to the Museum of Moslavina in Kutina over the years, as well as the position of the hillfort itself, have been an impetus to Dragica Iveković, an archaeologist in the Moslavina Museum in Kutina, to organize an excavation campaign on the hillfort. In the summer of 1964 six trial trenches were open. Their exact position can no longer be established, but from the reports available (Iveković 1968) their dimensions and comparative positions are known. Trench A was opened on the top of the hillfort (13 x 2 m, oriented north–south). It contained a lot of atypical prehistoric pottery sherds, as well as chunks of wattle and daub walls, flint tool fragments, stone artefacts, spindle whorls and animal bones (Iveković 1968: 359; Pl. 7, T. 8). Pottery sherds decorated with horizontal furrows and plastic braided appliqués were found (▼0.2–0.6 m), as well as lots of sherds of larger vessels with everted rims (▼0.6–1.3 m). According to the report, in this layer an elliptical pit-house (2.5 x 3.6 m) was found surrounded with two parallel semi-circles made of stones. In their vicinity two open fire-places with lots of pottery sherds were reported (Iveković 1968: 360). Trench B (10 x 2 m, oriented east–west) was located on the south-eastern side

keramike (Iveković 1968: 360). Sonda B (dimenzija 10 x 2 m, orijentacije istok–zapad) nalazila se s jugoistočne strane gradine. D. Iveković spominje ulomke keramike ukrašene ubodima, urezima i plastičnim ornamentima bez određivanja kulturne pripadnosti (▼0,2 m) ispod kojih se nalazio sloj s tipičnom vučedolskom i lenđelskom keramikom.³ Na sjevernom platou gradine otvorena je sonda C (dimenzija 5 x 3 m, orijentacije istok–zapad) s nalazima kao u sondi B (Iveković 1968: 361). Od ostale tri otvorene probne sonde D. Iveković osvrt se jedino na sondu H (dimenzija 2 x 8 m, orijentacije sjever–jug) koja se nalazila na terasi ispod platoa s jugoistočne strane gradine. U njoj je nađena antropomorfna figura i kalup za lijevanje brončanih sjekira (▼0,8–1 m) kao i ulomak brončane igle bez glavice te tanki brončani lim ukrašen urezivanjem (▼1,4–1,7 m) (Iveković 1968: 361, T. 16–18). Iako istražena površina nije bila velika (oko 90 m²), istraživanjem 1964. godine dokazano je da je na gradini Marić riječ o višeslojnom lokalitetu koji je sigurno bio naseljen od srednjeg neolitika (lenđelska kultura), eneolitika (vučedolska kultura) te kasnoga brončanog i starijega željeznog doba.⁴

of the hillfort. D. Iveković mentions sherds decorated with notches and plastic ornaments found in it (▼ 0.2 m) without defining their cultural group. Below these finds there was a layer with typical Vučedol and Lengyel pottery types.³ On the northern side of the plateau trench C was excavated (5 x 3 m, oriented east–west). It contained the same sort of finds like in trench B (Iveković 1968: 361). Out of three other excavated trenches, D. Iveković mentions only trench H (2 x 8 m, oriented north–south) located on the terrace below the plateau on the southeast side of the hillfort. In it an anthropomorphic figurine was found (▼ 0.8–1 m), as well as a mould for casting small socketed axes. Below these finds (▼ 1.4–1.7 m) a fragment of a bronze pin without a head and a piece of thin bronze with incised oblique lines were found (Iveković 1968: 361, Pl. 16–18). Although the excavated area was not too large (90 m²), it proved that the settlement on the hillfort had been occupied from the Middle Neolithic period (Lengyel culture), Copper Age (Vučedol culture), as well as during the Late Bronze and the Early Iron Age.⁴

After the 1964 excavation campaign the site was put aside for a while. When the archaeologists from the Moslavina

Sl. 1 Skica pretpostavljenog položaja sondi s istraživanja 1964., 1990. i 1995. godine (izradila M. Rakvin)

Fig. 1 Presumed scheme of trench distribution in 1964, 1990 and 1995 excavation campaigns (prepared by M. Rakvin)

Nakon istraživanja 1964. godine lokalitet je bio pomalo zapostavljen. Kada su 1988. godine djelatnici Muzeja Moslavine u Kutini krenuli u obilazak terena, uočeno je da eksploatacija susjednog kamenoloma prijeti devastiranjem lokaliteta. Do oštećenja samog nalazišta došlo je 1989. godine prilikom proširenja eksploatacijskog polja kamenoloma. Reagirao je tadašnji Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture izdajući zabranu obavljanja daljnjih radova (Bobovec 1988: 14; 1992: 20). Prilikom obilaska terena zaključuje se da je uništen upravo onaj dio lokaliteta koji je pripadao starijem željeznom dobu (Marković et al. 1989: 7). Na osnovi ovih okolnosti odlučeno je da će Muzejsko društvo sjeverozapadne Hrvatske i Muzej Moslavine u Kutini krenuti u petogodišnje sustavno istraživanje gradine Marić (Bobovec 1989: 16). Prva kampanja odrađena je u lipnju 1990. godine, da bi iduća, zbog ratnih okolnosti, bila odgođena do 1995.

Museum in Kutina started surveying the area in 1988, it was noticed that the nearby quarry was threatening to devastate the site. The damage to the site occurred in 1989 when the exploitation area of the quarry was being expanded. The Regional institute for the protection of cultural heritage (as it was then called) reacted and issued a ban against further quarrying actions (Bobovec 1988: 14; 1992: 20). After inspecting the site, it was concluded that the destroyed part of the site belonged to the Late Bronze and the Early Iron Age (Marković et al. 1989: 7). Based on these circumstances it was decided that five planned excavation campaigns would be undertaken by the Museum Association of Northwestern Croatia and the Moslavina Museum (Bobovec 1989: 16). The first campaign was finished in 1990, but others had to be delayed, due to war circumstances, until 1995.

3 Iz ove sonde potječe i ručka posude (Iveković 1968: T. 15) pogrešno atribuirana badenskoj kulturi.

4 Materijal s ovog istraživanja još je u velikoj mjeri neobjavljen te se čuva u Muzeju Moslavine u Kutini.

3 The handle wrongly attributed to the Baden culture was, also, found in trench B (Iveković 1968: T. 15).

4 The material from this excavation campaign is still largely unpublished and is being kept in Moslavina Museum in Kutina.

godine.

U lipnju 1990. godine istraživano⁵ je područje na najugroženijem, sjeveroistočnom dijelu nalazišta uz sam rub mjesta odrona do kojeg je došlo radom kamenoloma. Cilj istraživanja bio je pokušati utvrditi površinu naselja na gradini koje je Z. Marković procijenio na 20 000 m² (Marković et al. 1989: 6). Otvoreno je osam sondi (170 m²) koje su tijekom istraživanja bile spajane u veće istražne blokove skidanjem kontrolnih profila između njih (Bobovec 1992: 17).

Sonde I (4 × 4 m) i II (4 × 4 m) bile su otvorene na središnjem platou gradine uz rub odrona od kamenoloma. To je dio koji se s protekom vremena najviše mijenjao kako je bila mijenjana poljoprivredna namjena zemljišta na gradini. Zaključeno je da su pri tome dijelovi naselja bili pomaknuti pa je arheološki materijal sa središnjeg platoa bio gurnut na južnu padinu (istraživani dio gradine južno od središnjeg platoa) jer sonde nisu bile bogate arheološkim materijalom, a od objekata uhvaćena su samo dna dvije jame. Određeni nalazi iz ovih sondi pripisani su vučedolskoj kulturi (Bobovec 1992: 15). Sonde III (4 × 4 m), IV (4 × 9 m) i V (4 × 5 m) otvorene su na prilično strmom terenu na južnoj padini te su, također, bile spojene u jedan istražni blok. Kako su se u površinskom i humusnom sloju našle velike količine materijala različite vremenske pripadnosti, zaključeno je da je kulturni sloj u ovom dijelu zapravo sekundarno nataložen arheološki materijal gurnut sa središnjeg platoa (Bobovec 1992: 15–16). Uz brojne fragmente vučedolske keramike, upravo iz ovog istražnog bloka potječe najveći broj ulomaka brončanodobne i željeznodobne keramike. Treba spomenuti da su u kontrolnom profilu između sondi III i IV pronađene tri (Bobovec 1992: 16) ili četiri (Bobovec 1991: 7) rupe ukopane u sloj sipine poredane u pravilnom nizu koje su protumačene kao rupe od drvenih stupova te su u literaturi predstavljene kao dijelovi palisade, odnosno kao tragovi fortifikacije na gradini Marić (Marković et al. 1989: 8; Bobovec 1992: 16). Neodredivo je kojem bi razdoblju mogle pripadati. Sljedeće tri sonde, sonde VI (4 × 4 m), VII (4 × 4 m) i VIII (3,4 × 3,4 m) otvorene su na sjevernoj padini (2 m sjeverno od sonde I na središnjem platou). Za razliku od južne padine, ovaj dio terena blaže se spušta i usporedan je s rubom kamenoloma. Većina nalaza iz ovog istražnog bloka pripadala vučedolskoj kulturi (ulomci tipične vučedolske keramike ukrašene urezivanjem i bijelom inkrustacijom). Jednako tako, otkriveni su i ostaci četiriju objekata koji su definirani kao dvije otpadne i jedna radna jama te zemunica (Bobovec 1992: 17). Na osnovi nalaza zaključeno je da ostatke vučedolskog naselja ubuduće treba tražiti na ovom dijelu (Bobovec 1991: 17). Izvan pretpostavljenog areala naselja otvorene su dvije manje sonde (svaka 2 × 2 m) od kojih je jedna dala neznatne količine arheološkog materijala, dok je druga bila sterilna te se smatralo da su ovim istraživanjem utvrđene sjeverna i južna

During June of 1990 an excavation campaign⁵ was undertaken on the most endangered, north-eastern part of the hillfort, near the edge of the landslide caused by the quarry. The goal was to try to establish the surface area of the settlement on the hillfort, estimated by Z. Marković at 20 000 m² (Marković et al. 1989: 6). Eight research trenches were opened (170 m²). During the campaign they were merged into larger research blocks by tearing down control profiles between them (Bobovec 1992: 17).

Trenches I (4 × 4 m) and II (4 × 4 m) were opened on the hillfort's central plateau near the edge of the landslide. This was the part that was constantly changing over time and was interfered with the most, depending on the crops and other cultures growing on it. Thus, it was concluded that in the course of these changes parts of the settlement had been moved and shoved onto the southern slope of the hillfort. This conclusion was reached after it had been established that there weren't many finds in the trenches and that only floors of two pits could be documented. The material that could be defined from these trenches was attributed to the Vučedol culture (Bobovec 1992: 15). Trenches III (4 × 4 m), IV (4 × 9 m) and V (4 × 5 m) were situated on the steep terrain of the southern slope, and were later, also, merged into one research block. Due to the large quantities of archaeological material belonging to different time horizons that were found in the upper layer, it was concluded that the material from the plateau had been deposited here (Bobovec 1992: 15–16). Although mixed with numerous Vučedol pottery fragments, most of the finds that could be attributed to the Late Bronze and the Early Iron Age came from this research block. It should be mentioned that in the control profile between trenches III and IV three (Bobovec 1992: 16) or four (Bobovec 1991: 7) post-holes were found suggesting in later publications that a palisade or a fortification of some sort existed on the Marić hillfort (Marković et al. 1989: 8, Bobovec 1992: 16). It was not possible to determine the period they might belong to. The next three trenches, trenches VI (4 × 4 m), VII (4 × 4 m) and VIII (3.4 × 3.4 m) were situated on the northern slope (2 m north of trench I). The terrain on this slope is not as steep as on the southern slope and it runs alongside the edge of the quarry. Most of the finds from this research block were established to belong to the Vučedol culture (sherds of typical Vučedol pottery decorated with incrustation). Also, the remains of four objects were discovered that were later defined as two waste pits, a working pit and a pit-house (Bobovec 1992: 17). Based on these finds it was concluded that the remains of a Vučedol settlement should be in the future sought after here (Bobovec 1991: 17). South of the presumed settlement area, two smaller trenches were opened (each 2 × 2 m). One of them yielded an insignificant amount of material, while the other was sterile. Therefore, it was concluded that the northern and the southern borders of the settlement have been defined (Bobovec 1997: 17).

5 Istraživanje je provedeno pod vodstvom M. Šimek iz Gradskog muzeja u Varaždinu, a ekipu su sačinjavali stručnjaci iz muzeja sjeverozapadne Hrvatske, članovi Sekcije arheologa i preparatora Muzejskog društva: Hrvoje Strukić (Zavičajni muzej Zelina), Vladimir Sokol (Muzej Prigorja Sesvete), Goran Jakovljević (Gradski muzej Bjelovar), Vjekoslav Štrk (Zavičajni muzej Čazma), Ana Bobovec (Muzej Moslavine Kutina), Branimir Šimek (Gradski muzej Varaždin) i Tihomir Krsmanović (Muzej Moslavine Kutina) (Bobovec 1991: 6).

5 The leader of the excavation campaign was Marina Šimek from the Varaždin Municipal Museum. The field team was formed of the experts from museums of north-western Croatia: Hrvoje Strukić, Vladimir Sokol, Goran Jakovljević, Vjekoslav Štrk, Ana Bobovec, Vladimir Šimek and Tihomir Krsmanović (Bobovec 1991: 6).

granica naselja (Bobovec 1997: 17).

Treće dvotjedno istraživanje na gradini Marić bilo je organizirano u rujnu 1995. godine pod vodstvom A. Bobovec. Istraživano je područje na sjevernoj padini, odnosno na mjestu gdje su 1990. godine uhvaćeni tragovi vučedolskog naselja. Pri završetku kampanje aktiviralo se klizište na sjeveroistočnom dijelu gradine te se pokazalo da se naselje prostiralo i izvan prethodno utvrđenih granica, dok se iz sakupljenoga⁶ pokretnog materijala moglo zaključiti da je taj, uništen dio lokaliteta većinom pripadao horizontima brončanog i željeznog doba⁷ (Šimek 1990: kat. br. 886; 1997: kat. br. 225; Bobovec 1998: 14).

KRONOLOŠKO-TIPOLOŠKA ANALIZA KERAMIKE

Ovim radom obuhvaćeni su dosad neobjavljeni nalazi s istraživanja gradine Marić 1990. godine te objavljeni nalazi s istraživanja gradine Marić iz 1964. i 1995. godine (Iveković 1968: T. 15–18; Bobovec 2003: 26–29; Burkowsky 2004: 41–55). Zbog gore navedenih okolnosti nalaza određenih predmeta kao i zbog specifičnog stanja materijala odlučeno je da će se kronološko opredjeljenje navedenih nalaza pokušati odrediti provedbom kronološko-tipološke analize te da će se tako pokušati datirati faze naseljavanja na gradini. Naime, rezultati istraživanja gradine Marić 1964. i 1995. godine samo su djelomično objavljeni (Iveković 1964; Bobovec 2003; Burkowski 2004). S druge strane, neobjavljeni korpus nalaza s istraživanja 1990. godine sastojao se od ulomaka ponajprije vučedolske kulture izmiješanih s ulomcima iz kasnoga brončanog i starijega željeznog doba koji su, prema izvještajima i terenskoj dokumentaciji, potjecali iz istih cjelina. Također, dio ulomaka kasnobrončanodobne i stariježeljeznodobne keramike koji su se našli među nalazima s istraživanja potjecao je s rekognosciranja terena provedenog neposredno prije početka samog istraživanja (tijekom travnja 1990. godine). Tako je od ukupno 1863 prikupljena ulomka bilo moguće izdvojiti 64 ulomka koji su se neupitno⁸ mogli pripisati kasnom brončanom i starijem željeznom dobu, odnosno samo 3,44% od ukupnog korpusa nalaza. Ti su ulomci pri analizi podijeljeni u nekoliko tipoloških skupina koje, u određenim slučajevima, zbog velike fragmentiranosti materijala, nije bilo moguće definirati u potpunosti (što u nekim slučajevima dovodi do preklapanja tipova). No unatoč tomu, većinu ih je, na osnovi njihovih bitnih značajki, bilo moguće kronološki opredijeliti temeljem analogija s ostalih područja rasprostiranja tipova u pitanju.

6 S obzirom na to da je taj dio terena počeo proklizavati, materijal je sakupljen bez stratigrafskih podataka i konteksta pojedinih nalaza (usmeno priopćenje A. Bobovec).

7 Osim zoomorfne plastike (Bobovec 2003: 28) koja je dio stalnog postava Muzeja Moslavine u Kutini, nalazi s istraživanja 1995. godine nisu objavljeni. Čuvaju se u Muzeju Moslavine u Kutini.

8 Dio nalaza koji su se s jednakim pravom mogli pripisati i vučedolskoj kulturi bili su izostavljeni iz ovog rada. Situaciju pri razvrstavanju ulomaka dodatno je otežavala činjenica da je bila riječ o gruboj fragmentiranoj naseobinskoj keramici. Iz korpusa nalaza izostavljeni su ulomci ukrašeni plastičnom trakom s utiskivanjem, ulomci ukrašeni barbotinom, ulomci kućnog lijepa te neukrašeni pršljenci (Bobovec 2003: 30–31). Navedeni predmeti i načini ukrašavanja prisutni su u vučedolskoj kulturi (Miloglav 2011: T. 26: 2, T. 42: 3, T. 43, T. 48: 5, T. 49: 1, T. 50: 1–2, T. 114: 1, *passim*).

The third excavation campaign on the Marić hillfort was conducted during two weeks in September of 1995 by A. Bobovec. The researched area was situated on the northern slope, near the spot where traces of the Vučedol settlement had been documented. Just before the end of the campaign a landslide had activated on the north-eastern part of the hillfort revealing that the settlement went beyond the border established in the previous campaigns. The material collected⁶ revealed that this newly destroyed part of the settlement mostly belonged to the Bronze and Iron Age⁷ (Šimek 1990: cat. no. 886; 1997: cat. no. 225; Bobovec 1998: 14).

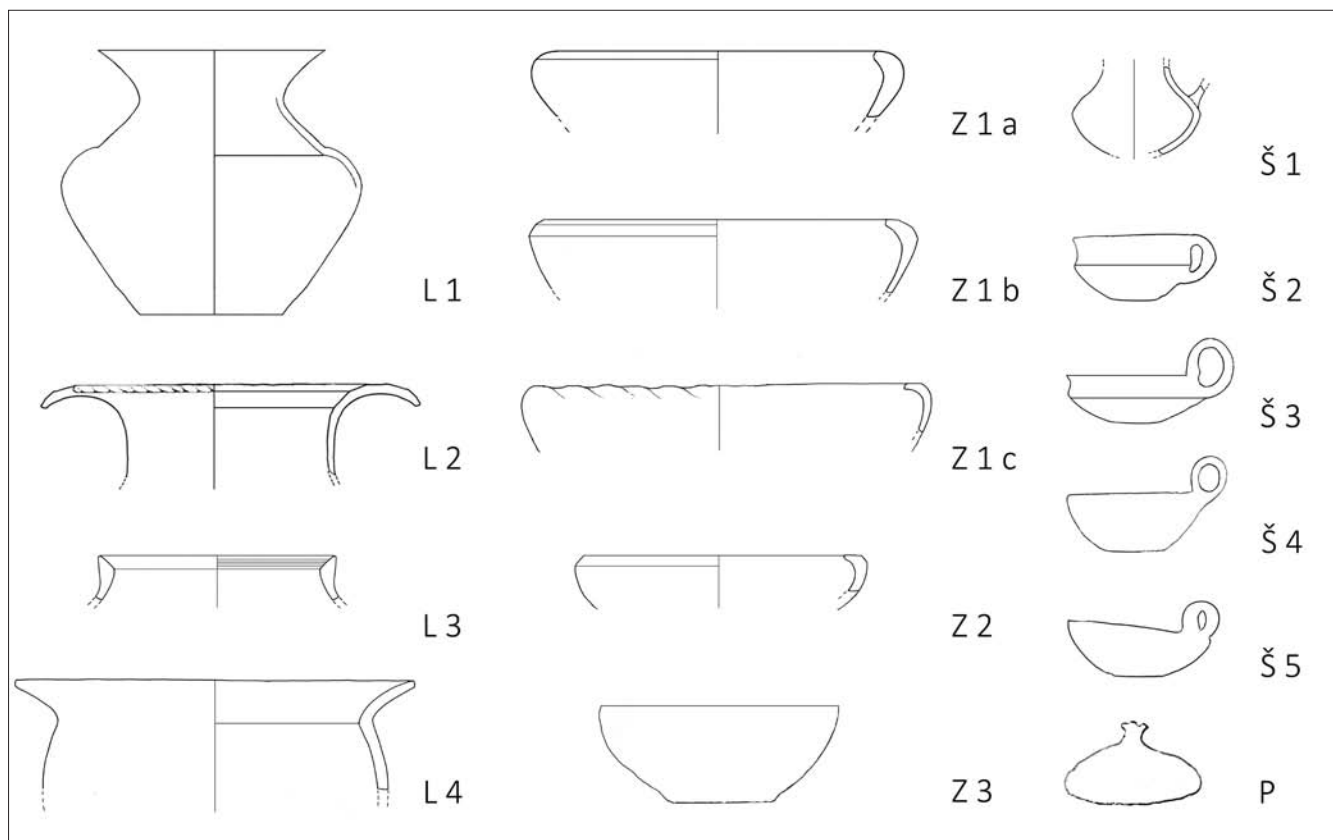
Chrono-typological analysis of pottery

In this paper unpublished material finds from the 1990 Marić hillfort excavation campaign, as well as the published material finds from the 1964 and 1995 campaigns are gathered (Iveković 1968: Pl. 15–18; Bobovec 2003: 26–29; Burkowsky 2004: 41–55). Due to the aforementioned circumstances regarding collecting the finds, as well as the lack of precise context, it has been decided that, in order to chronologically determine them, morphological and chronological analysis should be conducted in an effort to determine settlement phases on the Marić hillfort during the Late Bronze and Early Iron Age. In doing so, some problems have been met. It was mentioned that the results from the 1964 and 1995 excavation campaigns have only been partially published (Iveković 1964; Bobovec 2003; Burkowski 2004). On the other hand, the unpublished corpus from the 1990 campaign is comprised of the pottery fragments belonging mostly to the Vučedol culture. These were mixed with Late Bronze and Early Iron Age pottery sherds, as they, according to the field documentation, were found in the same contexts. Also, some of the sherds belonging to the periods of Late Bronze and Early Iron Age that were found among the material from the excavation, were, in fact, gathered during the field survey that preceded the excavation (during April 1990). Therefore, out of 1863 collected sherds, only 64 of them could without doubt⁸ be ascribed to the periods in question, which is only 3.44% out of the whole corpus. In course of the analysis the sherds have been attributed to several typological groups of vessels, which in some cases could not be completely defined (so some type overlapping occurs), due to the fact that the sherds were very fragmented. But despite all the obstacles, for the most part it was possible to chronologically attribute them comparing them

6 As the landslide was activated, the material was collected without documenting any data regarding stratigraphy or context (as told by A. Bobovec).

7 Apart from the zoomorphic figurine (Bobovec 2003: 28) which is on display in the Moslavina Museum, other finds from this campaign have not yet been published. They are being stored in the Moslavina Museum.

8 Some sherds that could have also been ascribed to the Vučedol culture were left out of this paper. The distinction was made even more difficult because the fragments in question were part of the rough houseware types. The fragments that were left out were decorated with plastic bands with finger imprints or barbotine, chunks of wattle and daub and undecorated spindle whorls (Bobovec 2003: 30–31). All these types can be found in the Vučedol culture as well (Miloglav 2011: Pl. 26: 2, Pl. 42: 3, Pl. 43, Pl. 48: 5, Pl. 49: 1, Pl. 50: 1–2, Pl. 114: 1, *passim*).

Sl. 2 Tipološka tablica oblika keramičkih posuda s gradine Marić
 Fig. 2 Pottery types table from the Marić hillfort settlement

Lonci

Lonca sa stožastim vratovima tipa L1 (sl. 2; sl. 9; T. 1: 1; Burkowsky 2004: 52) karakteriziraju vratovi koji se prema rubu sužavaju te prema van izvučeni rubovi (Lochner, Hellerschmid 2008: Abb. 1). Na prijelazu vrata u trbuh lonca nalazi se jedna kanelira koja teče cijelim opsegom lonca. Ulomci ovih lonaca s gradine Marić imaju relativno tanke stijenke crne boje, neukrašeni su te imaju zaglađenu površinu. Iako im nedostaje gornji dio vrata s rubom te dno, prema zaobljenosti trbuha posude te širini vrata na prijelazu prema trbuhu kao i laganoj konkavnosti vrata moguće je dati određene kronološke odrednice ulomaka. Najbliže paralele im se nalaze se na području Podravine u naseljima Delovi-Grede I (nađen zajedno s iglom s malom vazastom glavicom i zadebljanjem ispod nje) te Blizna kod Jakopovca gdje se datiraju u kasniji Ha B stupanj, odnosno na prijelaz iz brončanog u željezno doba (Marković 1984: 295–296), odnosno na početak starijega željeznog doba (Bekić 2006: 109; Kovačević 2009: 147). Općenito govoreći, lonci ovog tipa predstavljaju jedan od stupnjeva u razvoju od lonaca sa cilindričnim ili stožastim vratovima i izvučenim rubova karakterističnih za Ha A1 stupanj kulture polja sa žarama (Pittioni 1954: 505) pa do stariježeljeznodobnih oblika s visokim stožastim vratovima i nisko postavljenim bikoničnim trbusima koji su često bili bogato ukrašavani kao, primjerice, lonci iz treće faze naselja u Pošteli (Teržan 1990: T. 12: 1) ili iz kasnijih faza groblja u Kleinkleinu (Dobiat 1980: Abb.

with their analogies from other distribution areas.

Pots

Conical neck vessels of L1 type (Fig. 2; Fig. 9; Pl. 1: 1; Burkowsky 2004: 52) are characterized by their necks that are narrowing towards the top and everted rims (Lochner, Hellerschmid 2008: Abb. 1). A channelled line at the base of the neck runs around the pot in circumference. Sherds of this pot type from the Marić hillfort are relatively black, with thin, smooth walls. Although the sherds are missing parts of the rims, based on the curvature of the body and the existing parts of the necks, it is possible to draw some conclusions about chronology. Their closest parallels can be found in Podravina region in settlements Delovi-Grede I (found together with a small needle with vase-shaped head) and Blizna near Jakopovec where they are dated to the later Ha B phase (Marković 1984: 295–296) and the transitional period to the Early Iron Age (Bekić 2006: 109; Kovačević 2009: 147). Generally speaking, these types of conical neck vessels represent a development stage from vessels with cylindrical or conical necks and everted rims typically found from Ha A1 phase of the Urnfield Culture until the later stages of the Early Iron Age, when their necks become more elongated and their bodies lowered (Pittioni 1954: 505), like the ones from the third settlement phase in Poštela (Teržan 1990: Pl. 12: 1) or from later phases of the Kleinklein cemetery (Dobiat 1980: Abb. 8). The L1 type vessels are typical for the final stages of the Late Urnfield Culture and the transi-

8). Način profilacije lonaca tipa L1 karakterističan je za mlađu fazu kulture polja sa žarama, razdoblje prijelaza u starije željezno doba te tijekom rane faze starijega željeznog doba, odnosno tijekom Ha C1a stupnja prema C. Pareu (Pare 1998: 299) na širokom području od istočnoalpskog prostora, prostora srednje Europe, prostora međuriječja Save i Drave do prostora srednjeg Podunavlja (Müller-Karpe 1958: 118, T. 108: H, K5; Dobiat 1980: 68, Abb. 8; Dular 1982: T. 4: 16, 19; Říhový 1982: T. 33:, A 4; Tomanič-Jevremov 1988: 295, T. 7: 3, T. 12: 3, T. 22: 3; Teržan 1990: 65, T. 53: 7, T. 58: 4, T. 59: 2, 10; Patek 1993: 51; Smolnik 1994: T. 42: 1, T. 51: 9, T. 71: 6). U literaturi se često ističe kako lonci ovog tipa predstavljaju neposrednu vezu između tradicija kulture polja sa žarama i kulturnih grupa istočnoga halštatskog kruga (Teržan 1990: 65; Dobiat 1980: 72; Metzner-Nebelsick 2002: 171, Abb. 74: 1) naglašavajući time postojanje neprekinutog razvoja između ta dva razdoblja. Sukladno tomu, ulomke lonaca pripisane tipu L1 valjalo bi opredijeliti na kraj mlađe faze kulture polja sa žarama, odnosno na prijelaz u starije željezno doba.

Grupa lonca koja je pripisana tipu L2 (sl. 2; T. 1: 2–5) oformljena je od vrlo fragmentiranih ulomaka vratova s prema van izvučenim horizontalno fasetiranim rubovima s unutarnje strane. Oni mogu biti ukrašeni kosim kaneliranjem (T. 1: 2) ili kosim urezima (T. 1: 5) koji teku obodom ruba. No, na osnovi karakterističnog načina oblikovanja i ukrašavanja vratova i rubova lonaca te prema podacima iz literature bilo je moguće pretpostaviti o načinu oblikovanja i izgledu ostatka tijela lonaca. Lonci ovog tipa mogu imati cilindrične ili stožaste vratove s trbušasto, jajoliko ili bikonično oblikovanim trbusima ovisno o području i vremenskom horizontu kojem pripadaju. Prema R. Pittioni predstavljali bi tipični oblik Ha A vremena, kako na području Donje Austrije i Gradišća tako i na ostalom području rasprostiranja kulture polja sa žarama (Pittioni 1954: 421). Tijekom Ha B razdoblja dolazi do produživanja vratova lonaca koji se počinju sužavati prema vrhu te postaju stožastije oblikovani, dok bikonitet trbuha postaje sve izraženiji. Jednako tako, nekad horizontalno izvučeni rubovi postaju izvučeni pod manjim kutom lonca (Pittioni 1954: 505; Říhový 1968: 51; Patek 1968: 94). Potrebno je istaknuti da se način izvođenja samog fasetiranja unutarnjih rubova razlikuje tijekom starije i mlađe faze kulture polja sa žarama te, također, može predstavljati kronološku odrednicu. Tako autori ističu da su fasete tijekom starije faze mnogo izraženije, odnosno dublje izvedene, dok su za mlađu fazu više karakteristične pliće izvedene fasete (Oman 1981: 149; Gavranović 2011: 84). Paralele ulomcima ovog tipa s gradine Marić mogu se naći na prostoru sjeverozapadne Hrvatske u podravskim naseljima Kalnik–Igrišće i Nova Bukovica–Sjenjak kao i naseljima u Posavini Novigrad na Savi te Rugvica gdje se većinom datiraju u Ha A1 stupanj (Majnarić-Pandžić 1993: 157, sl. 5; Vrdoljak 1994: 53, T. 8: 1; Šimek 1997: 60; Kovačević 2001: T. 4: 1–6; Pavišić 2011: 57, T. XLI: 5). Neki od lonaca u Novigradu na Savi ukrašavani su i kosim kaneliranjem po završetku ruba (Majnarić-Pandžić 1993: sl. 5) kao što je to slučaj s ulomkom ovog tipa lonca s gradine Marić (T. 1: 2). U okviru jugoistočnoalpskog prostora ukrašavanje horizontalnim fasetiranjem unutarnjeg ruba posuda prisutno je u naselju na Brinjevoj gori, od Ha A

tional period to the Early Iron Age (C. Pare's Ha C1a phase) (Pare 1998: 299) on the vast area from the eastern Alpine region, through central Europe reaching into the middle Danubian Basin (Müller-Karpe 1958: 118, Pl. 108: H, K5; Dobiat 1980: 68, Abb. 8; Dular 1982: Pl. 4: 16, 19; Říhový 1982: Pl. 33: A 4; Tomanič-Jevremov 1988: 295, Pl. 7: 3, Pl. 12: 3, T. 22: 3; Teržan 1990: 65, Pl. 53: 7, T. 58: 4, T. 59: 2, 10; Patek 1993: 51; Smolnik 1994: Pl. 42: 1, Pl. 51: 9, Pl. 71: 6). It has been pointed out that these types of vessels represent a connection between the Urnfield Culture and the cultures of the Early Iron Age culture groups (Teržan 1990: 65, Dobiat 1980: 72, Metzner-Nebelsick 2002, 171; Abb. 74: 1), thus stressing the significance of the undisrupted transition between these two periods. Accordingly, conical neck vessels of the L1 type should be dated at the end of the Early Urnfield culture and in the transitional period to the Early Iron Age.

The L2 type group (Fig. 2; Pl. 1: 2–5) is formed from a number of very fragmented sherds of everted vessel necks horizontally faceted on the inner side of their rims. They can also be decorated with oblique channelling (Pl. 1: 2) or with oblique incisions (Pl. 1: 5) along the brink of the rim. It was possible to determine how the rest of the vessel was shaped, due to the fact that this kind of neck profiling and decoration are very common. These types of vessels usually have cylindrical or conical necks and round or biconcavely shaped bodies depending on the period they belong to. After R. Pittioni these pots represented characteristic type of Ha A phase in Lower Austria and Burgenland, but also in all area of distribution of the urnfield culture (Pittioni 1954: 421). During the Ha B period their necks become longer and more conically shaped, and their bodies more biconcave. The angle of the rim inversion becomes less perpendicular (Pittioni 1954: 505; Říhový 1968: 51; Patek 1968: 94). Also, the execution of the faceted inner rims can be used to chronologically determine the sherd. The decoration is much deeper during the earlier phases (Oman 1981: 149; Gavranović 2011: 84). In north-western Croatia analogies for the fragments from the Marić hillfort can be found in the Podravina settlements of Kalnik–Igrišće and Nova Bukovica–Sjenjak, as well as in the Posavina settlements such as Novigrad na Savi and Rugvica where they are mostly dated in Ha A1 phase (Majnarić-Pandžić 1993: 157, Fig. 5; Vrdoljak 1994: 53, Pl. 8: 1; Šimek 1997: 60; Kovačević 2001: Pl. 4: 1–6; Pavišić 2011: 57, Pl. XLI: 5). Some of the pots from Novigrad na Savi were decorated with oblique channelling along the rim of the vessel (Majnarić-Pandžić 1993: Fig. 5) like the ones from the Marić hillfort settlement (Pl. 1: 2). In the south-eastern Alpine region horizontally faceted inner rims are present in the settlement of Brinjeva Gora from Ha A to Ha B1 period (Oman 1981: 149–150; Teržan 1990: 37). They are, also, present in the settlement of Ormož during the Late Urnfield Culture, as well as in Rogoza near Maribor dated to the Ha B1 period (Lamut 1989: 236–237, Dular 2010: 79–81, Pl. 6: 4, 10, Pl. 7: 5, T. 36: 12, *passim*; Črešnar 2010: Pl. 3: 2, Pl. 6: 4, Pl. 16: 13–15, *passim*; Mele 2014: 176, Fig. 7). In Hajndl and Ormož-Skoliborva street settlements horizontal facetting of the inner vessel walls lingers until Ha C2 horizon (Mele 2014: Tab. 3). The sherd decorated with oblique incisions (Pl.

stupnja do Ha B1 stupnja da bi potpuno nestalo u kasnijim fazama života naselja (Oman 1981: 149–150; Teržan 1990: 37). Prisutno je i u naseljima Hajndl i Ormož mlađe faze kulture polja sa žarama, kao i u Rogozi pokraj Maribora (Lamut 1989: 236–237; Dular 2010: 79–81, T. 6: 4, 10, T. 7: 5, T. 36: 12, *passim*; Črešnar 2010: T. 3: 2, T. 6: 4, T. 16: 13–15, *passim*; Mele 2014: 176, sl. 7). U naseljima Hajndl i Ormož–Skolibrova ulica fasetiranje unutarnjeg ruba lonaca moguće je pratiti do Ha C2 horizonta (Mele 2014: tab. 3). Ulomak s gradine Marić ukrašen kratkim kosim urezima po rubu (T. 1: 5) bio bi najbliži ulomku iz Ormoža ukrašenom na isti način (Lamut 1989: T. 2: 7). Horizontalno fasetiranje unutarnje stijenke vratova lonaca prisutno je i na prostoru Transdanubije te u grobu 10 u Burgschleinitzu u Donjoj Austriji gdje su datirani na prijelaz rane u kasnu fazu kulture polja sa žarama (Patek 1968: 94; Lochner 1991: 271, 299). Na prostoru Moravske predstavljaju čest nalaz u grobovima Ha A2 i Ha B1 stupnja (Říhový 1965: T. IV: 12a, T. X: 38a, T. XI: 48a, *passim*; 1968: T. II: 4, T. III: 6f, T. V: 11b, T. VI: 17b, *passim*). Čest su nalaz tijekom Ha B horizonta na grobljima Transdanubije, Slovačke i Donje Austrije (Dušek 1957: T. 1: 5, T. X: 3; Kerchler 1962: T. 2: 8; Kalicz-Schreiber 2010: 336–338). Ovakav način ukrašavanja javlja i na početku starijega željeznog doba o čemu je pisao C. Dobiat navodeći kako se na ovaj način izveden ukras u nekropoli u Kleinkleinu većinom javlja na loncima sa stožastim vratovima. Kako su ti lonci često bili nalaženi zajedno s posudama ukrašenim Basarabi stilom, C. Dobiat pripisuje takav način ukrašavanja utjecajima koji su kolali s prostora srednjeg Podunavlja prema sjeverozapadu u spomenutom razdoblju (Dobiat 1980: 114). Slični primjeri fasetiranja unutarnjeg ruba lonaca u ovom razdoblju mogu se naći i na području Bele krajine (Dular 1975: T. 3: 1, T. 5: 1). Tako bi i ulomci ovog tipa lonaca s gradine Marić mogli pripadati kasnom brončanom i starijem željeznom dobu, odnosno mogli bi se datirati od Ha A1 do Ha C2 horizonta.

Lonac tipa L3 (sl. 2; T. 1: 6) definiran je prema ulomku ruba. On ima zadebljani rub bez izraženog vrata koji je ukrašen nizom paralelnih ureza po unutarnjoj strani. Lonci slično profiliranih rubova karakteristični su za rušku grupu tijekom Ha B2 horizonta (Črešnar 2006: sl. 27; 2010: T. 3: 1, sl. 15: G 497), a s područja sjeverozapadne Hrvatske poznati su iz visinskog naselja Špičak–Bojačno (Pavišić 1993: 174; T. 3: 2–4, T. 4), nalazi s kojeg se također pripisuju ruškoj grupi. S obzirom na to da je na gradini Marić pronađen samo mali ulomak ruba lonca, teško je sa sigurnošću tvrditi o kojem je tipu točno riječ.

Tipu L4 (sl. 2; T. 1: 7–8) pripisani su jednostavni lonci s rubovima izvučenim prema van, bez jasno oblikovanog vrata te zaglađenih stijenki. Izvučeni rub ovog tipa lonaca odijeljen je od njihova izduženog i zaobljenog tijela jednim pregibom. Jedan od ulomaka ukrašen je horizontalnim fasetiranjem s unutarnje strane ruba te kosim kaneliranjem na završetku ruba (T. 1: 7). Iako je u slučaju lonaca tipa L4 riječ o prilično jednostavnom i rasprostranjenom tipu kućne keramike, na područjima oko gradine Marić moguće je razlikovati dvije odvojene skupine ovog tipa lonca. Prva se odnosi na prostor Posavine i srednje Bosne gdje se lonci ovog tipa javljaju od Ha A do Ha C1 vremena. Poznati su iz

1: 5) can be parallelized with the one from Ormož decorated in the same manner (Lamut 1989: Pl. 2: 7). In addition, horizontally faceted inner conical neck vessel walls are present in Transdanubia and in grave 10 in Burgschleinitz in Lower Austria, dated to the transition of the Early to the Late Urnfield period (Patek 1968: 94; Lochner 1991: 271, 299). In Moravia they are a frequent find in graves during Ha A2 and Ha B1 phases (Říhový 1965: Pl. IV: 12a, Pl. X: 38a, Pl. XI: 48a, *passim*; 1968: Pl. II: 4, Pl. III: 6f, Pl. V: 11b, Pl. VI: 17b, *passim*). They continue to be very common during the Ha B horizon in the cemeteries of Transdanubia, Slovakia and Lower Austria (Dušek 1957: Pl. 1: 5, Pl. X: 3; Kerchler 1962: Pl. 2: 8; Kalicz-Schreiber 2010: 336–338). This decoration type, also, appeared in the beginning of the Early Iron Age and was usually found on pots with conical necks. As such pots were usually found together with vessels decorated with Basarabi style ornaments, C. Dobiat argues that horizontally faceted rims during this phase appear as a result of the influences coming from the central Danubian River basin (Dobiat 1980: 114). During the Early Iron Age they can also be found in Bela Krajina (Dular 1975: Pl. 3: 1, Pl. 5: 1). Therefore, these types of sherds from the Marić hillfort could belong to the Late Bronze, as well as the Early Iron Age and are dated from Ha A1 to Ha C2 horizon.

The L3 type has been defined by a sherd of its rim (Fig. 2; Pl. 1: 6). It has a thick rim decorated with parallel incisions along its inner side. Pots with rims shaped in this manner are usually found in the Ruše Culture Group during Ha B2 phase (Črešnar 2006: Fig. 27; 2010: Pl. 3: 1, Fig. 15: G 497). They are, also, found in the hillfort settlement of Špičak–Bojačno (Pavišić 1993: 174, Pl. 3: 2–4, Pl. 4), the finds from which are, also, attributed to the Ruše Group. Considering the size of the sherd found on the Marić hillfort, the vessel type cannot be determined with absolute certainty.

The pots of the L4 type group (Fig. 2; Pl. 1: 7–8) are simple pots with everted rims without clearly profiled necks. The everted rim is separated from their elongated, round bodies with a single bend. One of the sherds is decorated with horizontal facettes on its inner rim and with oblique channelling along the brink of the rim (Pl. 1: 7). Although the L4 type represents a very common type of houseware pottery, in the areas surrounding the Marić hillfort two groups of this pot type can be defined. The first one is connected with the regions of Posavina and central Bosnia where they are present from Ha A to Ha C1 periods. They were found in the settlements Novigrad na Savi (Majnarić-Pandžić 1993: Fig. 7–9) and Donja Dolina during its Ia phase (12th and 11th cent. BC) (Marić 1964: 23–25, Pl. 2: 1–2, 9).⁹ Very good analogies for the decorated sherd from the Marić hillfort (Pl. 1: 7) are found in Donja Dolina.¹⁰ On the other hand, the undecorated pots of this type are very common in the pottery inventory of Hrvatsko Zagorje hillfort settlements, such as Špičak–Bojačno, Krapina–Stari Grad and Magdalena hillfort in Krapinske Toplice where they are dated in the later pha-

⁹ These types are, also, found in the IV phase of the settlement of Pod (Ha B3/Ha C1) (Gavranović 2011: 83–84, Pl. 35: 4–5, Pl. 45: 1).

¹⁰ According to B. Čović, these types represent the leading vessel type in the Zecovi-Donja Dolina Group (Čović 1988: Fig. 27: 2).

naselja Novigrad na Savi (Majnarić-Pandžić 1993: sl. 7–9) kao i s prostora sjeverne Bosne iz starijeg naselja u Donjoj Dolini (Marić 1964: T. 2: 1–2, 9) gdje su datirani u fazu naselja I a, odnosno 12. i 11. stoljeće (Marić 1964: 23–25).⁹ Upravo s loncima iz Donje Doline¹⁰ bio bi najpovezaniji ulomak s gradine Marić ukrašen na jednak način (T. 1: 7). S druge strane, neukrašeni lonci ovog tipa česti su u keramičkom inventaru visinskih naselja Hrvatskog zagorja kao što su Špičak–Bojačno u porječju Sutle, Krapina–Stari grad te gradina Magdalena u Krapinskim Toplicama gdje predstavljaju inventar mlađe faze kulture polja sa žarama (Pavišić 1993: 177, T. 3: 2–4; 2011: 211, 220, T. XXXVII: 3, sl. 54). Njihova pojava u ovom kontekstu vezana je uz utjecaje s prostora Štajerske tijekom mlađe faze kulture polja sa žarama.¹¹ Karakterističan su nalaz u naselju Ormož gdje se datiraju od starije faze kulture polja sa žarama do kraja Ha C1 stupnja (Mele 2014: 176, tab. 3, sl. 9).

Zdjele

Zdjele uvučenog ruba predstavljaju jedan od vrlo čestih tipova svakodnevnih uporabnih predmeta u inventaru naselja i grobova od kasne kulture grobnih humaka, tijekom čitavog raspona trajanja kulture polja sa žarama te starijega željeznog doba (Vrdoljak 1994: 61; Dular 1982: 70; Patek 1968: 102). Zbog toga je, bez mogućnosti oslanjanja na sigurne stratigrafske cjeline, njihovo precizno kronološko opredjeljivanje problematično. Ono je dodatno otežano i s obzirom na njihovu jednostavnost koja se očituje u manjku specifičnih tipoloških karakteristika te njihovu dugotrajnost i rasprostranjenost. Prema ukrasu na rubu mogu se podijeliti na neukrašene (podtip Z1a) (sl. 2; sl. 11; sl. 13; T. 2: 1–3; Burkowsky 2004: 50–51), ukrašene horizontalnim fasetiranjem (podtip Z1b) (sl. 2; T. 2: 7–9) ili kosim kaneliranjem (podtip Z1c) (sl. 2; T. 2: 10–12).

S prostora sjeverozapadne Hrvatske horizontalno fasetiranje po rubovima zdjela tipa Z1b poznato je s visinskih naselja kao što su Kalnik–Igrišće (Vrdoljak 1994: T. 17: 1, 3, T. 18: 2–3, T. 19: 1, 3, T. 21: 2), zagrebački Gradec–samostan klarisa (Balen-Letunić 1996: 14, sl. 3: 7) te Stari grad–Dubovac (Čučković, Čučković 2013: T. 7: 5) starije i mlađe faze kulture polja sa žarama te iz nizinskih naselja Virovitica–Đota te Nova Bukovica–Sjenjak u Podravini starije faze kulture polja sa žarama (Kovačević 2001: T. 3: 5; Ložnjak Dizdar 2006: 50) kao i sa prostora Požeške kotline iz naselja Velika–Pliš (Ložnjak Dizdar, Potrebića 2004: 81). Iz konteksta grobova ono je poznato s groblja Prug kod Sv. Marije Okičke u Samoborskom gorju gdje se datira u mlađu fazu kulture polja sa žarama (Ložnjak 2002: 317, T. 5: 4–5). Jednako tako, iz naselja Torčec–Međuriče u Podravini potječu dva ulomka ovog tipa zdjela iz razvijene faze halštatske kulture (Kovačević 2009: T. 38: 2–3). Horizontalno fasetiranje dugotrajan je

9 Ovakvi lonci poznati su i iz naselja u Podu gdje se datiraju u IV fazu naselja, odnosno Ha B3/Ha C1 vremenu prema srednjoeuropskoj kronologiji (Gavranović 2011: 83–84, T. 35: 4–5, T. 45: 1).

10 Prema B. Čoviću, ovakvi su lonci jedan od vodećih tipova grupe Zecovi–Donja Dolina (Čović 1988: sl. 27: 2).

11 Nalazimo ih u svim fazama naselja Burgstallkögel u Štajerskoj (neki su ulomci ukrašavani urezivanjem po rubu) (Smolnik 1994: T. 5: 5, T. 8: 4–10, *passim*) kao i u naseljima na području Slovenije tijekom Ha B1 stupnja (Dular 2013: 54, sl. 6).

ses of the Urnfield Culture (Pavišić 1993: 177, Pl. 3: 2–4; 2011: 211, 220, Pl. XXXVII: 3, Fig. 54). Here, they are being connected with the cultural influences coming from the Styria region during this period.¹¹ They represent a characteristic find in the Ormož settlement where they are dated from the earlier phase of the Urnfield Culture until the end of the Ha C1 horizon (Mele 2014: 176, Tab. 3, Fig. 9).

Bowls

The bowls with inverted rims are one of the most common everyday pottery types in the settlement and grave inventory from the period of the late Tumulus culture, during the whole period of the Urnfield Culture and the Early Iron Age (Vrdoljak 1994: 61; Dular 1982: 70; Patek 1968: 102). Therefore, without certain stratigraphic contexts, their precise chronological determination is problematic. Additional difficulties lie in the fact that they are a very simple pottery type lacking in specific morphological characteristics. Furthermore, they are a long lasting and very widely spread type. Based on the decoration on the rim, the sherds belonging to bowls with inverted rims can be divided into three groups: the undecorated ones (subtype Z1a) (Fig. 2; Fig. 11; Fig. 13; Pl. 2: 1–3; Burkowsky 2004: 50–51), the ones with horizontally faceted outer rims (subtype Z1b) (Fig. 2; Pl. 2: 7–9) and the ones decorated with oblique channelling on the outer side of the rim (subtype Z1c) (Fig. 2; Pl. 2: 10–12).

In north-western Croatia bowls with horizontally faceted rims of Z1b type are present in the hillfort settlements such as Kalnik–Igrišće (Vrdoljak 1994: Pl. 17: 1, 3, Pl. 18: 2–3, Pl. 19: 1, 3, Pl. 21: 2), Gradec–Clarisse convent (Balen-Letunić 1996: 14, Fig. 3: 7) and the Dubovac Castle (Čučković, Čučković 2013: Pl. 7: 5) belonging to the Early and Late phase of the Urnfield Culture. Also, they can be found in lowland settlements like Virovitica–Đota and Nova Bukovica–Sjenjak in Podravina during the early phase of the Urnfield Culture (Kovačević 2001: Pl. 3: 5; Ložnjak Dizdar 2006: 50), Velika–Pliš in the Požega valley (Ložnjak Dizdar, Potrebića 2004: 81). From grave contexts they are known from Prug near Sv. Marija Okička dated to the late Urnfield Culture (Ložnjak 2002: 317, Pl. 5: 4–5). Two sherds were, also, found in the settlement Torčec–Međuriče in Podravina belonging to the Early Iron Age (Kovačević 2009: Pl. 38: 2–3). Horizontal faceting of the rims is a long lasting decoration technique used on bowls with inverted rims. Although it is less popular than oblique channelling, it is inherent to the Urnfield Culture and was present in its pottery inventory since its beginnings. In the areas where the Baierdorf–Velatice and Čaka groups were spread it was present since Br D and Ha A phases (Vrdoljak 1994: 63). Also, it is often found in the Transdanubia region (Patek 1968: 102; Ilon 2011: 151, Pl. 65: 3–5). In the areas south of the river Sava it is commonly found in the hillfort settlements of northern Bosnia during Ha A and Ha B phases (Čović 1965: 86, Pl. 3: 7 a, b; 1988: Fig. 27: 6). In the Slovenian Styria region horizontally faceted bowls are present during the entire Urnfield Culture and during

11 These pot types are present in all phases of the Burgstallkögel settlement (Smolnik 1994: Pl. 5: 5, Pl. 8: 4–10, *passim*), as well as in Slovenian settlements during Ha B1 phase (Dular 2013: 54, Fig. 6).

način ukrašavanja vanjskih stijenci zdjela s uvučenim rubovima. Iako je manje popularan način ukrašavanja rubova zdjela od kosog kaneliranja, ono je inherentno kulturi polja sa žarama te je prisutno u njezinoj keramografiji od njezina početka. Na prostoru rasprostiranja baierdorfsko-velatičke te čakanske kulturne skupine prisutno je tijekom br D i Ha A stupnjeva (Vrdoljak 1994: 63). Često se javlja i na prostoru Transdanubije gdje se može pratiti tijekom cijelog trajanja kulture polja sa žarama do u starije željezno doba (Patek 1968: 102; Ilon 2011: 151, T. 65: 3–5). S područja južno od Save ovakav način ukrašavanja zdjela prisutan je u keramičkom inventaru visinskih naselja sjeverne Bosne Ha A i Ha B vremena (Čović 1965: 86, T. 3: 7 a, b; 1988: sl. 27: 6). Na prostoru slovenske Štajerske horizontalno fasetirane rubove zdjela nalazimo tijekom starije i mlađe faze kulture polja sa žarama s trajanjem do u starije željezno doba: u I horizontu naselja na Pošteli te u grobu 90 iz Dobove dobro datiranim u Ha B1 stupanj (Stare 1975: T. 16: 12; Teržan 1990: T. 50: 24) kao i u inventaru štajerskih naselja ruške grupe (Dular 2013: 56, sl. 13). U naselju Hajndl horizontalno fasetiranje javlja se od Ha B1 do kraja Ha B3 horizonta, dok se u Ormožu ono javlja tijekom cijelog razdoblja trajanja kulture polja sa žarama te do kraja Ha C1 horizonta (Mele 2014: 172, sl. 4, tab. 2). Na prostoru Dolenjske uglavnom se datiraju u horizonte Podzemelj I i Podzemelj II (Dular 1982: 75, T. 26: 250–252; Grahek 2013: 104, sl. 55). U okviru daljske kulturne grupe, odnosno njezine faze IIIa, na prostoru srednjeg Podunavlja ono se javlja krajem Ha B horizonta (Metzner-Nebelsick 2002: Abb. 74: 10, Abb. 75: 13, Abb. 76: 7).

Koso kaneliranje bilo je iznimno popularan način ukrašavanja rubova zdjela s uvučenim rubovima tijekom starije i mlađe faze kasnoga brončanog te tijekom razvijenoga starijeg željeznog doba (tip Z1c) (sl. 2; sl. 12; T. 2: 10–12). Često se javlja u nizinskim naseljima poput Križevci–Ciglane (Homen 1982: T. 1: 1; Burkovski 2004: 50), Martinca kraj Križevca (Homen 1988: T. 2: 4), Jelkovec–Police (Bekić 2009: T. 3: 1), Jakopovca–Blizna (Bekić 2006: T. 10: 2), Gačišta–Laninca (Pavišić 1992: T. 2: 7), Virovitice–Đote (Ložnjak Dizdar 2006: 50), Nove Bukovice–Sjenjaka (Kovačević 2001: T. 3: 1–4), Suhopolja–Lajkovine (Ložnjak, Tkalčec 2001: T. 1: 6–7), Velike–Pliš (Ložnjak Dizdar, Potrebica 2004: 81), Novigrada na Savi (Vinski-Gasparini 1973: T. 21: 9) te Rugvice (Pavišić 2011: T. XLI: 4) iz pretežno starije faze kasnoga brončanog doba, kao i iz naselja Delovi–Grede I (Marković 1982: T. 3: 1), Starog Čiča (Balen-Letunić 1996: sl. 6: 4), Šarnjaka kod Šemovca (Šimek 1989: 24, T. 1: 2–3) te Starog grada Dubovca (Čučković, Čučković 2013: T. 10: 2) mlađe faze kulture polja sa žarama. Na visinskim naseljima nalazimo ih u Kalnik–Igrišću (Vrdoljak 1994: T. 25: 2, T. 33: 1), Špičak–Bojačnom (Pavišić 1993: T. 5: 7–8, T. 8: 6), Loboru (Pavišić 2011: T. XXXIII: 1–2) te gradinama Belaj (Majnarić-Pandžić 1986: sl. 3: 3) i Kiringrad (Balen-Letunić 1987: T. 1: 1). Javlja se i u grobovima u Martijanec gdje je na ovaj način ukrašena zdjela nađena zajedno s topuzastom iglom Ha A1 stupnja (Vinski-Gasparini 1973: T. 25: 6) te u Prugu kod Sv. Marije Okičke (Ložnjak 2002: 317, T. 5: 1–3). Smatra se da se početak ovakvog načina ukrašavanja rubova zdjela nalazi u okviru baierdorfsko-velatičke kulture Ha A1 horizonta. Za ovo razdoblje karakteristične su široke te jako

the Early Iron Age. In the I horizon of the Poštela settlement and in grave 90 in Dobova they are firmly dated in Ha B1 period (Stare 1975: Pl. 16: 12; Teržan 1990: Pl. 50: 24), as well as in the contexts of Styrian settlements belonging to the Ruše Group (Dular 2013: 56, sl. 13). In the Hajndl settlement they appear from Ha B1 until the end of the Ha B3 period, whereas in the Ormož settlement they are present through the entire span of the Urnfield Culture and during the Ha C1 horizon (Mele 2014: 172, Fig. 4, Tab. 2). In Lower Carniola they are predominantly dated into Podzemelj I and Podzemelj II horizons (Dular 1982: 75, Pl. 26: 250–252; Grahek 2013: 104, Fig. 55). They are, also, present from the IIIa phase of the Dalj Group in the Podunavlje region (Metzner-Nebelsick 2002: Abb. 74: 10, Abb. 75: 13, Abb. 76: 7).

Obliquely channelled inverted rims on bowls are a very popular decoration technique during the Late Bronze, as well as the Early Iron Age (subtype Z1c) (Fig. 2; Fig. 12; Pl. 2: 10–12). They are common in lowland settlements like Križevci–Ciglane (Homen 1982: Pl. 1: 1; Burkovski 2004: 50), Martinec near Križevci (Homen 1988: Pl. 2: 4), Jelkovec–Police (Bekić 2009: Pl. 3: 1), Jakopovec–Blizna (Bekić 2006: Pl. 10: 2), Gačišta–Laninci (Pavišić 1992: Pl. 2: 7), Virovitica–Đota (Ložnjak Dizdar 2006: 50), Nova Bukovica–Sjenjak (Kovačević 2001: Pl. 3: 1–4), Suhopolje–Lajkovina (Ložnjak, Tkalčec 2001: Pl. 1: 6–7), Velika–Pliš (Ložnjak Dizdar, Potrebica 2004: 81), Novigrad na Savi (Vinski-Gasparini 1973: Pl. 21: 9) and Rugvica (Pavišić 2011: Pl. XLI: 4) predominantly attributed to the earlier phase of the Urnfield Culture, as well as from the settlements belonging to the later phases like Delovi–Grede I (Marković 1982: Pl. 3: 1), Staro Čiče (Balen-Letunić 1996: Fig. 6: 4), Šarnjak near Šemovec (Šimek 1989: 24, Pl. 1: 2–3) and Dubovac-Stari Grad (Čučković, Čučković 2013: Pl. 10: 2). They are, also, frequent on the hillfort settlements like Kalnik–Igrišće (Vrdoljak 1994: Pl. 25: 2, T. 33: 1), Špičak–Bojačno (Pavišić 1993: Pl. 5: 7–8, Pl. 8: 6), Lobar (Pavišić 2011: Pl. XXXIII: 1–2), Belaj (Majnarić-Pandžić 1986: Fig. 3: 3) and Kiringrad (Balen-Letunić 1987: Pl. 1: 1). In addition, they were found in the grave from Martijanec (Ha A1) (Vinski-Gasparini 1973: Pl. 25: 6) and in the Prug cemetery near Sv. Marija Okička (Ložnjak 2002: 317, Pl. 5: 1–3). The earliest bowls with oblique channelling are known from the Baierdorf-Velatices group belonging to the Ha A1 horizon. They are characterised by broad and less steep channels (Pittioni 1954: 422). During that period they are, also, present in the Transdanubia region (Patek 1968: 102). This decoration style remains popular during Ha B phase in the entire area of the Urnfield Culture (Pittioni 1954: Fig. 359: 2, 1; Benac 1959: Pl. VI: 6–7, Pl. VIII: 6–7; Říhovský 1965: Pl. 38: 12, Pl. 46: 2, Pl. 47: 2; 1968: Pl. 17: A, a, Pl. 20: A, a; Patek 1968: 102; Říhovský 1982: Pl. 1: F, 1, Pl. 5, *passim*; Strochsneider 1976: Pl. 11: 4–5, 8–9, Pl. 27: 19; Čović 1983: Pl. III: 15; Lamut 1989: Pl. 2: 4, Pl. 7: 12, *passim*; Gavranović 2011: 47–49; Ilon 2011: 149, Fig. 41: 1, Fig. 49: 8; Dular 2013: 56, Fig. 13; Mele 2014: 172, sl. 4, Tab. 2). Contrary to the previous period, channels on bowls differ during the later phases as they are being made narrower and steeper. Also, a certain discontinuity exists. It can be observed during the transitional period to the Early Iron Age when this way of decorating bowl rims seems to disappear. It reemer-

ukošene kanelire (Pittioni 1954: 422). U istom vremenskom horizontu (sredinom Ha A stupnja) koso kaneliranje rubova zdjela često je i na području Transdanubije (Patek 1968: 102). Koso kaneliranje ostaje popularan način ukrašavanja i tijekom Ha B stupnja na području rasprostiranja mlađe faze kulture polja sa žarama (Pittioni 1954: sl. 359: 2, 1; Benac 1959: T. VI: 6, 7, T. VIII: 6, 7; Říhovský 1965: T. 38: 12, T. 46: 2, T. 47: 2; 1968: T. 17: A, a, T. 20: A, a; Patek 1968: 102; Říhovský 1982: T. 1: F, 1, T. 5, *passim*; Strochsneider 1976: T. 11: 4–5, 8–9, T. 27: 19; Čović 1983: T. III: 15; Lamut 1989: T. 2: 4, T. 7: 12, *passim*; Gavranović 2011: 47–49; Ilon 2011: 149; Fig. 41: 1, Fig. 49: 8; Dular 2013: 56, sl. 13; Mele 2014: 172, sl. 4, tab. 2), no za ovo razdoblje karakteristično je da su kanelire uže i okomitije izvedene u odnosu na one iz prethodnog razdoblja. Može se primijetiti određeni diskontinuitet u uporabi ovog načina ukrašavanja. U slučaju kosog kaneliranja on nastupa nakon kraja kasnoga brončanog doba, odnosno tijekom prijelaza na željezno doba. Koso kanelirani uvučeni rubovi ponovno se javljaju tijekom razvijenog halštata, no sada u izmijenjenom obliku, odnosno izmijenjenoj izvedbi samog ukrasa.¹² S prostora sjeverozapadne Hrvatske zdjele koso kaneliranih uvučenih rubova koje se mogu datirati u vrijeme starijega željeznog doba poznate su iz podravskih naselja Torčec-Međuriče te Goričan (Kovačević 2009: 111, T. 37: 7, T. 39: 6). Daljnje analogije iz vremena starijega željeznog doba mogu se naći na prostoru Štajerske gdje su ovakvi tipovi zdjela poznati iz horizonta III naselja u Pošteli (Teržan 1990: 31–36, T. 2: 1, 4, T. 15: 2, T. 47: 2, 23, *passim*) kao i na prostoru Dolenjske gdje se vremenski opredjeljuju u stupanj Stična–Novo Mesto 1 i 2 (Dular 1982: 76, 83–84). Glede datiranja koso kaneliranih ulomaka s gradine Marić, većina bi ih se, s obzirom na način izvedbe kanelira, mogla pripisati starijoj fazi te prvom stupnju mlađe faze kulture polja sa žarama.

Nekoliko ulomaka s gradine Marić pripada tipu zdjele čiji se rubovi horizontalno uvučeni, odnosno paralelni s dnom (tip Z2) (sl. 2; T. 2: 4–6). Jedine paralele ovim zdjelama poznate su s naselja Kalnik-Igrišće (Vrdoljak 1994: T. 16: 2–3; 1995: T. 15: 2–3) gdje se one općenito datiraju u stariju i mlađu fazu kulture polja sa žarama (Vrdoljak 1994: 101). Moguće je da je nedostatak analogija za ovaj tip zdjela rezultat slabog stanja istraživosti, no trebalo bi uzeti u obzir i mogućnost da je riječ o karakteristici keramičke produkcije naselja sjeverozapadne Hrvatske tijekom kasnoga brončanog doba.

Tip zdjele Z 3 predstavljen je jednim primjerkom s gradine Marić (sl. 2; sl. 10; Bobovec 2003: 27; 2013: 18). Riječ je o zdjeli kalotastog oblika i ravnog dna s blago uvijenim rubom. Zbog ruba koji se lagano uvija prema unutra, S. Vrdoljak ovakve zdjele smatra prijelaznom varijantom između konične zdjele i zdjele uvučenog ruba te smatra da se javljaju usporedno s pravim koničnim zdjelama ravnih rubova tijekom cijelog razdoblja kulture polja sa žarama (Vrdoljak 1994: 60). S prostora sjeverozapadne Hrvatske zdjela s gradine Marić usporediva je sa zdjelom iz naselja Kalnik-Igrišće (Vrdoljak 1994: T. 15: 2). Zdjele ovog tipa bile su prisutne na

12 S tim u vezi C. Dobiat razlikuje "pravo" koso kaneliranje rubova zdjela koje je karakteristično za kasno brončano doba te "lažno" kaneliranje koje se javlja tijekom starijega željeznog doba. Razlika je u tome što su kod "lažnog" kaneliranja kanelire pliće te ne utječu znatno na izgled ruba u profilu (Dobiat 1980: 74; Kovačević 2009: 111).

ges during the middle phases of the Early Iron Age, but in a somewhat changed form¹². Bowls with diagonally faceted rims, dated to this period, are known from the settlements Torčec-Međuriče and Goričan (Kovačević 2009: 111, Pl. 37: 7, Pl. 39: 6) in north-western Croatia. Further analogies can be found in Styria during the III phase of Poštela settlement (Teržan 1990: 31–36, Pl. 2: 1, 4, Pl. 15: 2, T. 47: 2, 23, *passim*), as well as in Lower Carniola during Stična–Novo Mesto 1 and 2 horizons (Dular 1982: 76, 83–84). Considering the decoration technique, most of the sherds from the Marić hillfort can be dated to the Late Bronze Age.

A few sherds from the Marić hillfort belong to bowls with horizontally inverted rims that are perpendicular to the bottom of the bowl (type Z2) (Fig. 2; Pl. 2: 4–6). Their only analogies can be found in the Kalnik-Igrišće settlement (Vrdoljak 1994: Pl. 16: 2–3; 1995: Pl. 15: 2–3), where they are generally attributed to the early and late phase of Urnfield Culture (Vrdoljak 1994: 101). Perhaps, it is due to insufficient state of research that this type lacks in analogies, but it should also be taken into account that this might be a type characteristic for the pottery production of north-western Croatia during the Late Bronze Age.

The Z3 type is represented only with a single bowl from the Marić hillfort (Fig. 2; Fig. 10; Bobovec 2003: 27; 2013: 18). Because of their slightly inverted rims, S. Vrdoljak sees these bowls as a transitional form between conical bowls with straight rims and bowls with inverted rims, which both are a very common type during the Urnfield Culture (Vrdoljak 1994: 60). The bowl from the Marić hillfort is similar to a bowl from Kalnik-Igrišće (Vrdoljak 1994: T. 15: 2). As this is a very widespread¹³ and long lasting type it can only generally be dated during the period of the Urnfield Culture.

Cups

The two sherds belonging to cups from the Marić hillfort have been grouped into Š1 type (Fig. 2; Pl. 2: 13–14). These cups are characterized by their sharp S-profiles and by handles ending above the shoulder. It is not possible to precisely determine neither how their rim and bottom were shaped nor the height of their handle. But, based only on their profiles, analogies can be found in the neighbouring Kordun region, on the Kiringrad hillfort with finds predominantly attributed to Ha B phase (Balen-Letunić 1987: T. 4: 4).

12 C. Dobiat differentiates between the "real" diagonal faceted rims with deeper channels, and the "fake" ones where the channels are shallow. The former are typical for the Late Bronze Age, and the latter for the Early Iron Age (Dobiat 1980: 74; Kovačević 2009: 111).

13 They are found in the settlement Oloris near Donji Lakoš (Dular et al. 2002: Fig. 7, Pl. 63: 1) which is presumed to be at its peak from the 14th to 12th cen. Pl. BC (Dular 2011: 123). They were known in the central Europe on sites of Baierdorf-Velatic and Čaka groups during the Ha A1 phase (Vrdoljak 1996: 60), but also on cemeteries Kletnice (Říhovský 1965: Pl. 1: 2b, Pl. 4: 14b, Pl. 6: 23d, Pl. 7: 26c, *passim*), Obkovicke (Říhovský 1968: Pl. 4: 15b, Pl. 7: 25a, c, Pl. 9: 34, c, h, g, Pl. 10: 39e, 36g, Pl. 12: 41d, f, *passim*) and Stillfried (Strochsneider 1976: Pl. 10: 5, Pl. 11: 3, 6) during the Ha A2 phase and younger phase of the Urnfield culture. In Transdanubia E. Patek the beginning of the use these bowls dated into the Ha A phase with duration in Ha C horizon (Patek 1968: 101). They were found in slovenian part of the Sava valley in Ha B2 horizon in cemetery in Dobova (Stáre 1975: Pl. 21: 7, Pl. 39: 4, Pl. 47: 4, Pl. 55: 6, Pl. 56: 7, Pl. 59: 6; Dular 1978: 38) and in cemetery Spodnje Radvanje near Poštela (Teržan 1990: 59, Pl. 68: 5).

širokom prostoru rasprostiranja kulture polja sa žarama tijekom njezine starije i mlađe faze.¹³ S obzirom da je riječ o čestom te kronološki dugotrajnom te, stoga, neosjetljivoj tipu, bez sigurnog konteksta primjerak s gradine Marić može se samo okvirno pripisati kulturi polja sa žarama.

Šalice

Dva ulomka tijela šalice s gradine Marić pripisana su tipu Š1 (sl. 2; T. 2: 13–14). Riječ je tipu šalice oštre S-profilacije s ručkom čiji je završetak postavljen tik iznad ramena posude. S obzirom na izgled ulomaka, nije moguće odrediti izgled ruba i dna šalice kao ni visinu ručke. Paralele šalicama ovakvog profila s ručkom postavljenom tik iznad ramena šalice poznate su s Moslavini susjednog prostora Korduna, odnosno s naselja na gradini Kiringrad koje se pretežno opredjeljuje u Ha B stupanj (Balen-Letunić 1987: T. 4: 4). Jednako profilirane šalice često se javljaju na groblju u Pobrežju u okviru ruške grupe (Müller-Karpe 1959: 119, T. 123: 6) kao i u naselju Ormož–Skolibrova ulica gdje su datirane od Ha B1 do kraja Ha C2 stupnja (Mele 2014: 171, sl. 1, tab. 1). S obzirom na činjenicu da je ovaj tip definiran na osnovi vrlo šturih tipoloških karakteristika, otežana je njegova datacija. No, uzimajući u obzir brojnost ovako profiliranih šalice tijekom mlađe faze kulture polja sa žarama te početkom starijega željeznog doba, moguće je da ulomci šalice s gradine Marić odražavaju povezanost s prostorom Štajerske, odnosno s ruškom grupom te bi se trebali datirati u Ha B stupanj.

Tipu šalice Š2 pripadaju bikonične šalice s ručkom koja doseže rub (sl. 2; sl. 14; Bobovec 2003: 27; Burkowsky 2004: 54). S prostora sjeverozapadne Hrvatske poznat je priličan broj šalice ovog tipa s nalazišta starije faze kulture polja sa žarama. Potječu iz naselja Kalnik–Igrišće (Vrdoljak 1994: T. 27: 1, 3), Mačkovac–Crišnjevi (Karavanić et al. 2002: T. 1: 5, T. 2: 3, 5) te s groblja u Virovitici (Vinski-Gasparini 1973: T. 7: 6, T. 11: 7, 9), Drljanovcu (Majnarić-Pandžić 1988: sl. 3), Maloj Pupelnici (Majnarić-Pandžić 1988: sl. 4: 1), Gređanima (Minichreiter 1982: sl. 6: 3) te Popernjak–Bošnjacima (Marijan 2010: T. 43: 4–5, T. 45: 1, 3–4, T. 44: 1–4). Dobre paralele ovom tipu mogu se naći u slovenskoj Podravini u naseljima Oloris pri Donjem Lakošu te Rabelčja Vas (Dular et al. 2002: sl. 19) kao i na prostoru Transdanubije (Patek 1968: T. XLVIII: 7, T. LIX: 10–12, T. XLVIII: 8; Jankovits 1992: Abb. 4: 1, Abb. 17: 1) gdje se datiraju u Br D horizont s trajanjem do početka Ha A1 stupnja kada im se ručka uzdiže iznad ruba te obično ima trokutasti presjek (Patek 1968: 105–106). Česte su na prostoru

Furthermore, cups with such profiles are pretty common in the Ruše Group, like those found at the cemetery of Pobrežje (Müller-Karpe 1959: 119; PL. 123: 6) and in the Ormož–Skolibrova street settlement (Mele 2014: 171, Fig. 1, Tab. 1). As this is a type defined by few morphological characteristics, dating can be problematic. Still, if we take into account the multitude of similarly profiled cups in Styria during the final phases of the Late Bronze Age and at the beginning of the Early Iron Age, it is possible that these cups from the Marić hillfort reflect a connection with the Ruše group and should, therefore, be attributed to Ha B phase.

Cups with handles reaching up to the rim of the cup would belong to the Š2 type (Fig. 2; Fig. 14; Bobovec 2003: 27; Burkowsky 2004: 54). A considerable number of cups of this type are known from north-western Croatia. They are a common find in the settlements of Kalnik–Igrišće (Vrdoljak 1994: Pl. 27: 1, 3), Mačkovac–Crišnjevi (Karavanić et al. 2002: Pl. 1: 5, Pl. 2: 3, 5), as well as at the cemeteries in Virovitica (Vinski-Gasparini 1973: Pl. 7: 6, Pl. 11: 7, 9), Drljanovac (Majnarić-Pandžić 1988: Fig. 3), Mala Pupelnica (Majnarić-Pandžić 1988: Fig. 4: 1), Gređani (Minichreiter 1982: Fig. 6: 3) and Popernjak–Bošnjaci (Marijan 2010: Pl. 43: 4–5, Pl. 45: 1, 3–4, Pl. 44: 1–4). Good analogies can also be found in Slovenian Podravina in Oloris by Donji Lakoš and Rabelčja Vas (Dular et al. 2002: Fig. 19). In Transdanubia they are usually dated from Br D period to the beginning of the Ha A1 phase (Patek 1968: Pl. XLVIII: 7, Pl. LIX: 10–12, Pl. XLVIII: 8; Jankovits 1992: Abb. 4: 1, Abb. 17: 1) when the handle, often triangular in cross-section, is becoming extended over the rim (Patek 1968: 105–106). Also, they often appear in the Blučina and Topolčany horizon in Moravia and Slovakia (Vrdoljak 1996: 82). Biconcave cups with strap handles reaching up to the rim are typical representatives of the transitional Br C/D horizon across the wide area from the west and middle Podunavlje to the south-eastern Alpine region (Vrdoljak 1996: 82). As they descend from the Tumulus Culture, the older items belonging to this type are dated in Br C phase (Pittioni 1954: Fig. 268). The importance of this type lies in the fact that it binds the developed Urnfield Culture types with the Tumulus Culture ones, thus confirming the autochthonous development of the Urnfield Culture types from the Middle Bronze Age types (Vrdoljak 1994: 92). Therefore, the Š2a cup from the Marić hillfort can be attributed to the transitional Br C/D and Br D phase.

Biconcave cups with everted rims and strap or twirled handles extending over the rim (Š3 type) (Fig. 2; Fig. 16; Fig. 17) are very common in the Urnfield Culture. From north-western Croatia they are known from the settlements Kalnik–Igrišće (Vrdoljak 1994: Pl. 29: 2, Pl. 30: 1–2, Pl. 31: 3) and Križevci–Ciglana (Homen 1982: Pl. 1: 4, 6) dated in Ha A and Ha B phases (Homen 1982: 22). During the later phases of the Urnfield Culture they can be found in the Posavina region. At the Velika Gorica cemetery two cups of this type have been found lacking of context (Vinski-Gasparini 1973: Pl. 105: 4, 6), while in the Dobova cemetery they are attributed to Ha B1 phase (Staré 1975: Pl. 5: 3, Pl. 15: 11, Pl. 24: 11, Pl. 35: 6, Pl. 36: 3; Dular 1978: 38). This type is considered to be the pivotal representative of the Baierdorf–Velatice culture in

13 S prostora Prekmurja ovakve zdjele poznate su iz naselja Oloris pri Donjem Lakošu (Dular et al. 2002: sl. 7, T. 63: 1) za koje se smatra da je svoj zenit doživjelo od 14. do 12. st. pr. Kr. (Dular 2011: 123). Bile su prisutne i na području srednje Europe u keramografiji baierdorfsko-velatičke te čakanske kulturne skupine tijekom Ha A1 stupnja (Vrdoljak 1996: 60) kao i na grobljima Kletnice (Řihovský 1965: T. 1: 2b, T. 4: 14b, T. 6: 23d., T. 7: 26c, *passim*), Oblekovice (Řihovský 1968: T. 4: 15b, T. 7: 25a, c, T. 9: 34, c, h, g, T. 10: 39e, 36g, T. 12: 41d, f, *passim*) i Stillfried (Strochsneider 1976: T. 10: 5, T. 11: 3, 6) tijekom Ha A2 stupnja te mlađe faze kulture polja sa žarama. Na području Transdanubije E. Patek početak uporabe ovakvih zdjela smješta u Ha A s trajanjem do Ha C horizonta (Patek 1968: 101). Nalazimo ih i na prostoru slovenske Posavine u Ha B2 horizontu na groblju u Dobovi (Stáre 1975: T. 21: 7, T. 39: 4, T. 47: 4, T. 55: 6, T. 56: 7, T. 59: 6; Dular 1978: 38) te groblju Spodnje Radvanje kod Poštele (Teržan 1990: 59, T. 68: 5).

ru Moravske gdje se pripisuju horizontu Blučina, a na prostoru Slovačke predčakanskom horizontu Topolčany (Vrdoljak 1996: 82). Bikonične šalice s trakastom ručkom koja doseže do ruba tipičan su predstavnik prijelaznog horizonta Br C/D te horizonta Br D na širokom području od zapadnog i srednjeg Podunavlja do jugoistočnih Alpa (Vrdoljak 1996: 82). Kako podrijetlo vuku iz kulture grobnih humaka, najstariji primjerci ovog tipa datiraju se u Br C stupanj (Pittioni 1954: sl. 268). Ovaj je tip značajan jer povezuje oblike razvijene kulture polja sa žarama s oblicima kulture grobnih humaka potvrđujući tako njezin autohtoni razvoj od tradicija srednjega brončanog doba (Vrdoljak 1994: 92). Prema tome, šalica ovog tipa s gradine Marić može se datirati u prijelazno razdoblje Br C/D te u Br D vremenski horizont.

Bikonične šalice izvučenog ruba s trakastom ili tordiranom ručkom koja nadvisuje rub tipa Š3 (sl. 2; sl. 16; sl. 17) vrlo su čest tip u kulturi polja sa žarama. S prostora sjeverozapadne Hrvatske ovakav tip šalice poznat je s naselja Kalnik-Igrišće (Vrdoljak 1994: T. 29: 2, T. 30: 1–2, T. 31: 3) te naselja Križevci–Ciglana (Homen 1982: T. 1: 4, 6) koja se datiraju u Ha A i Ha B horizonte (Homen 1982: 22). Također, dobre analogije šalicama ovog tipa mogu se naći u Posavini tijekom mlađe faze kulture polja sa žarama. Na groblju u Velikoj Gorici nađene su dvije šalice ovog tipa, no bez grobnih cjelina (Vinski-Gasparini 1973: T. 105: 4, 6), dok se na groblju u Dobovi kronološki smještaju u Ha B1 stupanj (Staré 1975: T. 5: 3, T. 15: 11, T. 24: 11, T. 35: 6, T. 36: 3; Dular 1978: 38). U literaturi se ovaj tip šalice smatra tipičnim predstavnikom baierdorfsko-velatičke kulture na prostoru Moravske, gornje Austrije te jugozapadne Slovačke tijekom Ha A razdoblja (Vrdoljak 1996: 84–85). Našazimo ih i u štajerskim naseljima od Ha A1 do Ha C0 (Ha B3) stupnja (Dular 2013: sl. 12). Na području Transdanubije poznate su iz naselja Velem, Sághegy te Lengyel (Patek 1968: 106, T. XI: 2, T. LXXV: 1–2). E. Patek njihovu pojavu datira u nešto ranije razdoblje (Br D) s trajanjem tijekom čitavog Ha A horizonta (Patek 1968: 106). Šalice ovog tipa postaju jedan od omiljenih tipova tijekom Ha A horizonta. Tijekom Ha B1 horizonta, koji ujedno označava i kronološki kraj ovog tipa, javljaju se u okviru grupe Dobova–Velika Gorica. Na osnovi toga bi se i šalica s gradine Marić mogla datirati u Ha A i Ha B1 vremenske horizonte.

Šalica kalotastog oblika i ravnog dna s trakastom ručkom koja nadvisuje rub te s hvatištima ručke na samom rubu i na gornjoj polovici tijela šalice (sl. 2; sl. 15; Bobovec 2003: 27) označena je kao tip Š4. Bliske paralele s prostora sjeverozapadne Hrvatske mogu joj se naći u naseljima mlađe faze kasnoga brončanog doba. Poznate su iz naselja Pogorišće u Orešju Donjem, Gradišće kod Starog Čiča, Špičak kod Bojačnog te Sjenjak kod Nove Bukovice (Pavišić 1988: T. 7: 1; Balen-Letunić 1996: sl. 5: 6, sl. 7: 6; Kovačević 2001: T. 1: 5) kao i s groblja u Krupačama (Vinski-Gasparini 1983: sl. 37: 15, T. LXXXIX: 15, T. XC: 5). Relativno su česte i na prostoru slovenske Posavine, na groblju u Dobovi (Staré 1975: T. 38: 7, T. 56: 8–9) gdje se datiraju u Ha B2 stupanj (Dular 1978: 38). Dalje prema sjeverozapadu ovakve šalice javljaju se u okviru ručke grupe gdje ih se datira od Ha B2 do Ha B3 stupnja prema H. Müller-Karpeu (Črešnar 2006: 127, sl. 24). S prostora Bosne mogu se usporediti s ulomkom šalice iz starijeg naselja u

Moravia, Upper Austria and south-western Slovakia during Ha A phase (Vrdoljak 1996: 84–85). They are also found in Styrian settlements from Ha A1 to Ha C0 (Ha B3) phase (Dular 2013: Fig. 12), as well as in the Transdanubian settlements Velem, Sághegy and Lengyel (Patek 1968: 106, Pl. XI: 2, Pl. LXXV: 1–2). E. Patek dates them from Br D phase and through the entire Ha A horizon (Patek 1968: 106). The Š2b cups are one of the favourite Ha A types of vessels. During the Ha B1 phase, which, also, represents their endpoint, they are present in the Dobova–Velika Gorica group. Based on these facts the cup from the Marić hillfort could be dated from Ha A to Ha B1 phases.

The flat-bottomed conical cup with strap handle extending over the rim connected with the cup on its rim and the upper half of the body (Fig. 2; Fig. 15; Bobovec 2003: 27) is defined as the Š4 type. Its close analogies can be found in settlements of the later phase of the Urnfield Culture like Pogorišće in Orešje Donje, Gradišće near Staro Čiče, Špičak near Bojačno and Sjenjak near Nova Bukovica (Pavišić 1988: Pl. 7: 1; Balen-Letunić 1996: Fig. 5: 6, Fig. 7: 6; Kovačević 2001: Pl. 1: 5). They also appear at the Krupače cemetery (Vinski-Gasparini 1983: Fig. 37: 15, Pl. LXXXIX: 15, Pl. XC: 5). Š3 type is pretty common in Slovenian Posavina, in the Dobova cemetery (Staré 1975: Pl. 38: 7, Pl. 56: 8–9) during Ha B2 phase (Dular 1978: 38). Further to the north-west they are found in the Ruše group during Ha B2 and Ha B3 phase, according to H. Müller-Karpe (Črešnar 2006: 127, Fig. 24). In Bosnia they are comparable to a cup sherd from the earlier settlement in Donja Dolina (Marić 1964: Pl. IV: 11) and to the cups from the Jablanica-Lopare cemetery of the Ha B3/C1 horizon (Gavranović 2011: 65, Pl. 12: 11, Pl. 17: 1). According to K. Vinski-Gasparini, conical flat-bottomed cups belong in the same group as the ones with rounded bottoms (semi-spherical cups), which are representative of the earlier and later phase of the Velika Gorica Group (Vinski-Gasparini 1983: 590).¹⁴ Conical, as well as semi-spherical cups with strap handle extended over the rim are found on a broad area from the eastern Alps to the middle Podunavlje region from the late phase of the Urnfield Culture lasting into the Early Iron Age in the eastern parts of the area. As these cups are morphologically a relatively simple form, their appearance in the inventory of several cultural groups (Ljubljana, Ruše, Dobova–Velika Gorica group) is not surprising. Still, considering the geographical proximity of the Moslavina region to the Posavina and Podravina and the frequency of this cup type in the settlements and cemeteries of the Dobova-Velika Gorica group, the cup from the Marić hillfort could be chronologically attributed to the Ha B phase.

A shallow conical cup with a wide strap handle extending over the rim from the early excavation campaigns on the Marić hillfort (Š5 type) (Fig. 2; Fig. 18; Bobovec 2003: 27; 2015: 15) can be compared with two similar items from Stari Mikanovci–Damića gradina (Potrebica, Dizdar 2002: Pl.

14 Semi-spherical cups are known from the Velika Gorica cemetery (Vinski-Gasparini 1973: Pl. 100: 7, Pl. 105: 7), as well as from the Ha B phase settlement of Turska Kosa near Topusko (Čučković 1983: Fig. 13; 1989: Pl. 2–3). Such cups are typical of the Ljubljana Ib phase, although they also sporadically appear during Ljubljana IIB phase (Vinski-Gasparini 1983: 592).

Donjoj Dolini (Marić 1964: T. IV: 11) te sa šalicama s groblja Jablanica–Lopare gdje se datiraju u Ha B3/C1 horizont (Gavranović 2011: 65, T. 12: 11, T. 17: 1). K. Vinski-Gasparini šalice ovog tipa s ravnim dnom svrstava u istu tipološku skupinu sa srodnim šalicama ravnog ruba s trakastom ručkom koja ga nadvisuje, no sa zaobljenim dnom (polukuglastim šalicama) koje smatra specifičnim za stariju i mlađu fazu grupe Velika Gorica (Vinski-Gasparini 1983: 590).¹⁴ Kalotaste, kao i polukuglaste, šalice s trakastom ručkom uzdignutom iznad ruba mogu se pratiti na širokom prostoru od istočnih Alpa preko srednje Europe do prostora srednjeg Podunavlja od mlađe faze kasnoga brončanog doba s trajanjem do u starije željezno doba na istočnom području njihova rasprostiranja. Kako je riječ o tipološki relativno jednostavnom obliku ne čudi njegova pojava u okviru keramičkog inventara nekoliko kulturnih skupina (Ljubljanske, ruške, dobovsko-velikogoričke grupe). Ipak, s obzirom na geografsku povezanost Moslavine s područjima Posavine i Podravine, kao i s obzirom na učestalost pojave ovog tipa u naseljima i grobljima grupe Dobova–Velika Gorica, šalica s gradine Marić mogla bi se povezati s utjecajima iz dotične grupe te bi se mogla kronološki opredijeliti u Ha B horizont.

Sa starijih istraživanja gradine Marić potječe i plitka kalotasta šalica s širokom trakastom ručkom koja nadvisuje rub (tip Š5) (sl. 2; sl. 18; Bobovec 2003: 27; 2015: 15). Svojim oblikom bi se mogla usporediti s dva slična primjerka iz Starih Mikanovaca–Damnića gradine (Potrebica, Dizdar 2002: T. 4: 7–8) te istim tipom posude iz naselja u Podu (Čović 1983: T. XVI: 4–5; Gavranović 2011: T. 8: 9, T. 68: 1–5), Zemunici (Gavranović 2011: T. 77: 8) te Debelom brdu (Gavranović 2011: Abb. 29: 7–8) s prostora srednje Bosne. Datiraju se od kasnog 8. do 5. st. pr. Kr. (Gavranović 2011: 64). Treba napomenuti da su posude s navedenih nalazišta manjih dimenzija od šalice s gradine Marić te da im ručke ne završavaju neposredno ispod ruba. S obzirom na razlike u dimenzijama pretpostavlja se da su posude ovog tipa imale funkciju malog recipijenta, odnosno žlice (Potrebica, Dizdar 2002: 85). Keramičke šalice ovog tipa imaju svoj uzor u brončanim šalicama, odnosno recipijentima istog tipa kakvi su prisutni tijekom razvijenog halštata u kneževskim grobovima sulmtalske grupe, poput primjeraka iz tumula Kröllkogel (Peitler et al. 2011: 64–65). S tim u skladu, šalica tipa Š4 pripadala bi vremenu od kasnog 8. do 5. st. pr. Kr. te bi predstavljala jedan od najmlađih nalaza s gradine Marić.

Ostalo

Među nalazima s istraživanja 1990. godine bilo je moguće izdvojiti ulomke tijela posuda ukrašenih apliciranim horizontalnim plastičnim rebrima (T. 2: 14, 16). Dobre paralele ovakvom načinu ukrašavanja posuda mogu se naći u kasnobrončanodobnim naseljima na zagrebačkom Gradecu (Balen-Letunić 1996: sl. 3: 3), Kosovcu kod Bregane (Vrdoljak 1996: T. 1: 1) te na gradini Špičak kod Bojačnog (Pavišić 1988: T. 1: 10, T. 6: 3; 1993: T. 3: 1, T. 6: 2, T. 7: 1). Također, ulomci

14 Poznate su s groblja u Velikoj Gorici (Vinski-Gasparini 1973: T. 100: 7, T. 105: 7) kao i iz inventara naselja Ha B vremena u Turskoj kosi kod Topuskog (Čučković 1983: sl. 13; 1989: T. 2–3). Takve polukuglaste šalice karakteristične su za grupu Ljubljana u fazi Ib, iako se sporadično pojavljuju i u fazi IIB (Vinski-Gasparini 1983: 592).

4: 7–8), as well as with the same vessel types from settlements in Pod (Čović 1983: Pl. XVI: 4–5; Gavranović 2011: Pl. 8: 9, Pl. 68: 1–5), Zemunica (Gavranović 2011: Pl. 77: 8) and Debelo Brdo (Gavranović 2011: Abb. 29: 7–8) in central Bosnia. They are dated from the late 8th to the 5th cent. BC (Gavranović 2011: 64). It should be taken into account that the cups from the aforementioned sites are smaller in size than the one from the Marić hillfort and that their handles are not attached to the body of the cup immediately under the rim. It is presumed that these smaller vessels were used as some sorts of small recipients or spoons (Potrebica, Dizdar 2002: 85). These cups were modelled after their bronze prototypes like the ones found in the princely tombs of the Sulmtal group, such as the ones from the Kröllkogel tumulus (Peitler et al. 2011: 64–65). Therefore, the Š4 cup is one of the youngest finds on the Marić hillfort and can be dated from the 8th to the 5th cent. BC.

Other

Among the finds from the 1990 excavation campaign it was possible to extract few sherds decorated with horizontal plastic appliqué (Pl. 2: 14, 16). Good parallels for this kind of ornament can be found in the Late Bronze Age settlements like Zagreb–Gradec (Balen-Letunić 1996: Fig. 3: 3), Kosovac near Bregana (Vrdoljak 1996: Pl. 1: 1) and Špičak near Bojačno (Pavišić 1988: Pl. 1: 10, Pl. 6: 3; 1993: Pl. 3: 1, Pl. 6: 2, Pl. 7: 1). Also, fragments decorated in this way were found in Prug (Popov Dol) cemetery near Sv. Marija Okička in Samobor Mountains (Ložnjak 2002: Pl. 3: 1, 3, 5). Applying horizontal plastic bands on pottery is a very common feature in the Ruše Group. They are usually found on round vessels or on smaller or larger bowls (Pavišić 1993: 177; Črešnar 2010: Fig. 4: 52).¹⁵ Apart from the Ruše Group settlements, such decoration technique is also found in the settlement Cvinger nad Virom near Stična (Grahek 2013: Fig. 93: O1) and in cremation graves from the White and Lower Carniola regions (Knez 1966: Pl. 9: 12, Pl. 14: 2; Dular 1979: 75, Pl. 1: 4, Pl. 7: 1, Pl. 12: 6).¹⁶ Due to aforementioned analogies the sherds from the Marić hillfort settlement should be attributed to Ha A2 and Ha B phases, as well as to the beginning of the Early Iron Age. This decoration type, present in north-western Croatia, should be connected with the influences coming southwards from Styria.

The conically shaped vessel cover with cylindrical handle (P) originates from the 1964 excavation campaign. The top of the handle is ornamented with four hornlike protuberances (Fig. 2; Fig. 19; Bobovec 2003: 28). Although the cover is not skilfully shaped, it contains enough typological traits, which allow its chronological determination. The closest comparisons can be found in the Lower Carniola region where they are not a very common type and are

15 In the Ruše group horizontal plastic appliqué can be found in the settlements like Rifnik (Teržan 1990: Fig. 10: 20), Brinjeva gora (Oman 1981: Pl. 52: 19), Ormož (Lamut 1989: Pl. 14: 6) and Žlebič (Puš 1989: Pl. 8: 5).

16 They are found in the cemeteries Črnomelj–Sadež (Dular 1979: 75, Pl. 12: 6), Metlika–Borštek (Dular 1979: 75, Pl. 1: 4, Pl. 7: 1) belonging to Ljubljana II and Ljubljana IIIb phase (Dular 1979: 75) and Novo Mesto–Mestne Njive (Knez 1966: Pl. 9: 12, Pl. 14: 2).

lonaca s horizontalnim plastičnim rebrima nađeni su i na groblju Prug (Popov Dol) kod Sv. Marije Okičke u Samoborskom gorju (Ložnjak 2002: T. 3: 1, 3, 5). Apliciranje horizontalnih plastičnih rebara općenito se smatra karakteristikom keramike ruške grupe. Takav se ukras obično nalazio na trbušastim loncima, manjim ili većim zdjelama te pekvama (Pavišić 1993: 177; Črešnar 2010: sl. 4: 52).¹⁵ Osim u okviru naselja ruške grupe, ukrašavanje velikih lonaca horizontalnim plastičnim rebrima poznato je i iz naselja Cvinger nad Virom kod Stične (Grahek 2013: sl. 93: O1) te iz paljevinskih grobova s područja Bele krajine i Dolenjske (Knez 1966: T. 9: 12, T. 14: 2; Dular 1979: 75, T. 1: 4, T. 7: 1, T. 12: 6).¹⁶ Prema zakrivljenosti ulomaka, može se pretpostaviti da ulomci s gradine Marić potječu s takvih trbušastih lonaca velikih dimenzija. Prema navedenim paralelama, ulomke s gradine Marić trebalo bi opredijeliti u Ha A2 i Ha B stupnjeve prema srednjoeuropskoj kronologiji te na početak starijega željeznog doba. Ovaj način ukrašavanja lonaca, prisutan u naseljima sjeverozapadne Hrvatske, trebalo bi povezati s utjecajima koji su s područja Štajerske kolali prema jugu.

Keramički poklopac (P) koničnog oblika s valjkastom drškom na vrhu koja na svom kraju ima četiri rogoliko profilirana završetka (sl. 2; sl. 19; Bobovec 2003: 28) potječe s istraživanja gradine Marić 1964. godine. Iako je poklopac prilično nevjesto oblikovan, sadržava dovoljno tipoloških karakteristika prema kojima ga je moguće pobliže tipološko-kronološki odrediti. Najbliže paralele mu se mogu naći na području Dolenjske gdje ovakvi poklopci nisu čest tip te ih se datira u horizont zmijolike fibule (Dular 1982: 79). Podrijetlo poklopca ovog tipa treba tražiti na području rasprostiranja kalenderberške grupe (Dular 1982: 80) na čijem su području rasprostiranja, u okolici Süttö-Láblatana, nađena tri jednako oblikovana poklopca. E. Patek ih povezuje s tradicijama kulture polja sa žarama te ih, s obzirom na to da je riječ o slučajnim nalazima, općenito datira u raniju fazu starijega željeznog doba (Patek 1993: 129–130). Iako je poklopac s gradine Marić jedini primjerak takvog tipa koji se javlja na prostoru sjeverozapadne Hrvatske, treba spomenuti dva poklopca sličnih tipoloških karakteristika iz tumula Gamulica kod Martijanca (Vinski-Gasparini 1961: T. IV: 3–4) koje je K. Vinski-Gasparini smjestila u svoj II horizont grupe Martijanec–Kaptol, odnosno u drugu polovinu 7. st. pr. Kr. (Vinski-Gasparini 1983: 193). Poklopci iz Martijanca su, također, koničnog oblika, no za razliku od poklopca s gradine Marić, njihove su drške trakaste, polukružno oblikovane te vertikalno postavljene u odnosu na tijelo poklopca. Na dršci jednog od poklopca oblikovana su dva rogolika izdanka. Poklopcima iz Martijanca dobre se paralele, također, mogu naći na prostoru kalenderberške grupe. Tako se na groblju Sopron-Krautacker poklopci ovog tipa često javljaju u tumulima od vremena prijelaza na starije željezno doba,

dated to the serpentine fibula phase (Dular 1982: 79). The origins of this cover type might be found in the Kalenderberg Group (Dular 1982: 80) in the vicinity of Süttö-Láblatan where three covers of the same type have been found. E. Patek sees in their form traditions of the Late Urnfield Culture, but as these were accidental finds, they are generally dated to the beginning of the Early Iron Age (Patek 1993: 129–130). As the vessel cover from the Marić hillfort is one of the kind in north-western Croatia, two other similarly shaped vessel covers from the Gamulica tumulus in Martijanec (Vinski-Gasparini 1961: Pl. IV: 3–4) should be mentioned. K. Vinski-Gasparini dates them in the II horizon of the Martijanec–Kaptol group, i.e. the second half of the 7th cent. BC (Vinski-Gasparini 1983: 193). The Martijanec covers are conically shaped, but their semi-circular strap handles are vertically attached on the body of the cover. One of the covers has two hornlike protuberances shaped on its handle. They, too, have analogies with vessel covers in Kalenderberg group. They are often found in the Sopron-Krautacker cemetery during a lengthy period from the beginning of the Early Iron Age (II phase, Ha B3/Ha C1 horizon) to the V phase of the cemetery (Ha C2 horizon) (Patek 1993: 51–52, Abb. 36). Having that in mind, the vessel cover from the Marić hillfort might be connected to the influences spreading from north-western Transdanubia southwards during the Early Iron Age. As these influences from Transdanubia can be seen on various finds belonging to the Martijanec-Kaptol group (Vinski-Gasparini 1961: 51–52), it is possible that they have also reached Moslavina region and Marić hillfort through this culture group. Consequently, the time frame for the Marić hillfort vessel cover would encompass the whole early phase of the Early Iron Age. If the later finds from Lower Carniola are taken into account, the cover could be dated until the end of the 6th cent. BC.

Figurines

The anthropomorphic figurine (Fig. 3; Iveković 1968: Pl. 16; Bobovec 2003: 27; Balen-Letunić 2004: 328; Bobovec 2013: 16) from the 1964 excavation campaign depicts a man with cylindrically shaped schematized body with coarsely formed extremities and with an emphasised sexual organ. On its head a nose and two round plastically formed protuberances can be made out. The anthropomorphic clay figurines of similar stylistic features are very well known in the regions south of the river Kupa and in the Pounje region. They were found at Turska Kosa (Čučković 1991: 17–29; Balen-Letunić 2004: 331–347, 352–353), at the Kiringrad hillfort (Balen-Letunić 1987: Pl. 9: 1–2, 4–9), as well as in the settlements of Ripač (Korošec 1952: Pl. 1: 2) and Kekića Glavica (Čović 1984: Pl. V: 7 a, b). The figurines from Ripač with their cylindrical bodies, rudimentary formed hands, schematized heads and emphasized genitals (Korošec 1952: 235, Pl. 1) would represent the closest stylistic analogies to the figurine from the Marić hillfort.¹⁷ The two round protuberances on the head of the figurine from the Marić hillfort would be comparable to protuberances on the heads of the

15 Na području rasprostiranja ruške grupe tipovi posuda ukrašeni plastičnim rebrima mogu se, primjerice, naći u naseljima na Rifniku (Teržan 1990: sl. 10: 20), Brinjevoj gori (Orman 1981: T. 52: 19), Ormožu (Lamut 1989: T. 14: 6) te Žlebiču (Puš 1989: T. 8: 5).

16 Nalazimo ih na grobljima u Črnomelju–Sadež (Dular 1979: 75; T. 12: 6), Metliki–Borštek (Dular 1979: 75, T. 1: 4, T. 7: 1), Ljubljana II do Ljubljana IIIb stupnja (Dular 1979: 75) te Novom Mestu–Mestne njive (Knez 1966: T. 9: 12, T. 14: 2).

17 Based on its stylistic features and closest analogies the authors date the Marić hillfort figurine from the 8th to 5th cent. BC (Balen-Letunić 2004: 328).

odnosno II stupnja ove nekropole prema E. Patek (Ha B3/Ha C1 stupanj) pa do V stupnja nekropole, odnosno Ha C2 vremena (Patek 1993: 51–52, Abb. 36). Poklopac s gradine Marić mogao bi se povezati s utjecajima koji su tijekom starijega željeznog doba s područja sjeverozapadne Transdanubije tekli prema jugu. Utjecaji s prostora Transdanubije vidljivi su na više vrsta nalaza u okviru grupe Martijanec–Kaptol (Vinski-Gasparini 1961: 51–52) pa je moguće da su posredstvom te grupe dopri i do prostora Moslavine, odnosno do gradine Marić. S tim u vezi, vremenski okvir za datiranje ovog poklopca obuhvaćao bi cijelu raniju fazu starijega željeznog doba. Ako se uzmu u obzir i kasniji nalazi poklopaca istog tipa s područja Dolenjske, poklopac s gradine Marić mogao bi se datirati do kraja 6. st. pr. Kr.

Figuralna plastika

Nalaz antropomorfne figuralne plastike (sl. 3; Iveković 1968: T. 16; Bobovec 2003: 27; Balen-Letunić 2004: 328; Bobovec 2013: 16) s istraživanja gradine Marić 1964. godine prikazuje muškarca, valjkastoga shematiziranog tijela s rudimentarno izrađenim rukama i nogama te s izraženim muškim spolnim organom. Na glavi figurice mogu se nazrijeti nos i dvije okrugle reljefno izvedene izrasline. Figurica nije samostojeća te na njoj nisu vidljive naznake nošnje. Antropomorfna glinena plastika sličnih stilskih karakteristika javlja se tijekom starijega željeznog doba na području južno od Kupe te na prostoru Pounja. Poznate su s kulturnog mjesta u Turskoj kosi (Čučković 1991: 17–29; Balen-Letunić 2004: 331–347, 352–353), iz naselja na gradini Kiringrad (Balen-Letunić 1987: T. 9: 1–2, 4–9) kao i naselja u Ripču (Korošec 1952: T. 1: 2) te Kekića glavici (Čović 1984: T. V: 7 a, b). Upravo bi nesamostojeći valjkasti, odnosno vretenasti antropomorfni idoli iz Ripča s rukama u obliku patrljaka, posve reduciranim nogama te sa shematizirano izvedenim glavama i s naglašenim genitalijama (Korošec 1952: 235, T. 1) predstavljali najbolje stilске paralele antropomorfnoj plastici s gradine Marić.¹⁷ Dvije okrugle izrasline na glavi figurice bile bi usporedive s rogolikim izraslinama na glavama ripačkih idola te idola s Kekića glavice (Čović 1984: T. 4: 7 a, b). Neki autori smatraju da bi, s obzirom na spomenute izrasline, te figurice predstavljale antropomorfna “božanska” bića zamišljena s rogovima na glavi (Čović 1984: 31). Osim s antropomorfnom figuralnom plastikom s prostora Pounja, figurica s gradine Marić usporediva je i s antropomorfnim figurama s prostora Posavine, odnosno s figuricama iz Donje Doline (Marić 1964: T. XXIV: 1–6). U ovu skupinu treba pribrojiti i antropomorfne figure iz Siska sličnih stilskih karakteristika (Burkowski 2004: 43; Balen-Letunić 2004: 328–329). Zanimljiv je i nalaz antropomorfne figurice iz Ormoža s prostora rasprostiranja ruške grupe. Figurica prikazuje muškarca plošno oblikovanog tijela s raširenim rukama, kratkim nogama te naznačenim spolnim organom. Datirana je u Ha C1 (Lamut 2009: 139–140, T. 1: 1). Na osnovi nekih zajedničkih detalja poput rogolikih izdanaka na glavi, raširenih ruku te izraženoga spolnog organa može se pretpostaviti da su figurice iz Ripča, Ormoža te s gradine Marić prikazivale isto mitološko biće. Izražen spolni

Ripač's idols, as well as the ones from Kekića Glavica (Čović 1984: Pl. 4: 7 a, b). Discussing about them, some authors believe that figurines with them represent anthropomorphic “divine” beings with horns on their heads (Čović 1984: 31). Apart from the figurines from the Pounje region, the Marić hillfort figurine can also be compared with anthropomorphic figurines from the Posavina region, like the ones from Donja Dolina (Marić 1964: Pl. XXIV: 1–6). Anthropomorphic figurines from Sisak with similar morphological features (Burkowski 2004: 43; Balen-Letunić 2004: 328–329) should be added to this group, as well. An anthropomorphic figurine from Ormož from the Ruše group settlement area is also interesting with its planar shaped body, spread arms, short legs, and emphasized sexual organ. It can be dated to Ha C1 period (Lamut 2009: 139–140, Pl. 1: 1). It could be argued that, based on some common features like the protuberances on the heads, spread arms and emphasised sexual organs, the Ripač, Ormož, and Marić hillfort figurines depict the same mythological being. The emphasized sexual organ could point out that the being was in some way linked to a male fertility cult.

Sl. 3 Antropomorfna figurica s gradine Marić (snimila: M. Rakvin)
Fig. 3 Anthropomorphic figurine from the Marić hillfort (photo by M. Rakvin)

The other figurine from the Marić hillfort was found during the excavation campaign in 1995 (Fig. 4; Bobovec 2003: 28; Burkowski 2004: 44; Bobovec 2013: 19).¹⁸ On the zoomorphic cylindrically shaped body cylindrically shaped horns,

17 Na osnovi svojih tipoloških karakteristika i analogija, u literaturi je ova figurica okvirno datirana od 8. do 5. st. pr. Kr. (Balen-Letunić 2004: 328).

18 The zoomorphic figurine from the Marić hillfort is only generally dated from the later phase of the Late Bronze Age to the end of the Early Iron Age, i.e. from the 10th to 4th cent. BC (Balen-Letunić 2004: 178–180).

organ na figurici s gradine Marić mogao bi upućivati na to da je prikazano biće bilo na neki način povezano s muškim aspektom kulta plodnosti.

Drugi primjerak figurale plastike s gradine Marić jest zoomorfna figura (sl. 4; Bobovec 2003: 28; Burkowsky 2004: 44; Bobovec 2013: 19) nađena tijekom istraživanja 1995. godine.¹⁸ Na valjkasto oblikovanom tijelu figure naznačeni su, također, valjkasto oblikovani rogovi, rep te četiri noge. Iako na figuri nedostaje izrađena glava i vrat, kao i naznaka spola, vjerojatno je da je riječ o prikazu bovida. Zoomorfne figurale plastike poznate su s područja sjeverozapadne Hrvatske tijekom starijega željeznog doba. Većina ih potječe s Moslavini geografski bliskog područja Korduna i Banije, odnosno iz naselja na gradinama Belaj (Majnarić-Pandžić 1985: 34, sl. 9) i Kiringrad (Balen-Letunić 1987: 8, T. 9: 3; Majnarić-Pandžić 1985: 32), dok ih velik broj potječe s Turske kose (Čučković 1983: sl. 21; 1989: 442–443, T. 4: 9–11; Balen-Letunić 2004: 347–351, 353). Većina ovih figura predstavlja prikaze konja, no poznati su i prikazi bovida, pasa i medvjeda (Čučković 1989: 442–443, T. 4: 9–10; Balen-Letunić 2004: 351, 353). Stilski gledano, većina zoomorfne figurale plastike s Turske kose također ima valjkasto oblikovano masivno tijelo i noge, no za razliku od figurice s gradine Marić, figuralni prikazi životinja s Turske kose obično imaju modeliranu glavu. Osim na području Banije i Korduna značajan broj figuralnih plastika bovida poznat je s područja istočne Hrvatske. U Sotinu, na području preklapanja daljske i bosutske grupe rekognosciranjem su otkrivene 32 figurice koje prikazuju životinje različitih vrsta (Ilkić 2006: 54–57, T. 1–5) od kojih 13 prikazuje bovide (Ilkić 2006: T. 1: 4–6, T. 2: 1–2, 4, 6–8, T. 3: 1–3, 9, T. 5: 2, 5, 7–8). Dalje prema istoku, slično oblikovane figurice koje prikazuju rogate životinje pronađene su na lokalitetu Lechința de Mureș datirane na početak starijega željeznog doba (Horedt 1963: 534, Abb. 2). Iako su figurice životinja shematski prikazane, stilski se razlikuju od prethodno navedenih primjeraka. Lučno oblikovana linija vrata figurica na koju se nastavlja linija uleknutih leđa daje im profinjeniji izgled. Određen broj zoomorfni figurina potječe iz naselja Ormož u slovenskoj Podravini (Lamut 2009: T. 4: 4, T. 8: 1, T. 10: 7, T. 14: 2–5, 9, T. 15: 4, T. 17: 1) koje su po načinu oblikovanja valjkastih tijela te nogu mogu usporediti s figuricom s gradine Marić. Njihova pojava u naselju Ormož može se pratiti od Ha B3 horizonta do Ha C1b vremena (Lamut 2009: 161). U pogledu funkcije ovakvih zoomorfni plastika u literaturi se obično govori o tome kako se one vežu uz duhovni život njihovih stvaratelja te se, s obzirom na okolnosti nalaza, smatraju obrednim predmetima i zavjetnim darovima na određenim zajedničkim kulturnim mjestima, poput onih iz Turske kose (Čučković 1991: 17–29; Ilkić 2006: 59) ili unutar obitelji, kad se pronađu u kontekstu naselja, odnosno u kućama (Ilkić 2006: 60). Nalazi figurale plastike s gradine Marić stilski se uklapaju u način oblikovanja figuralnih plastika na području Posavine, Pokuplja, Pounja te Podravine. Nemarna izrada, valjkasta tijela te rudimentarno izvedeni udovi bez suvišnih detalja kao i jednostavno naznačavanje

Sl. 4 Zoomorfna figurica s gradine Marić (snimila M. Rakvin)
Fig. 4 Zoomorphic figurine from the Marić hillfort (photo by M. Rakvin)

tail and four legs are also detailed. Although the figurine has no head, neck and the indication of sex, it is probably a depiction of a bovine. Zoomorphic figurines are known from the area of north-western Croatia during the Early Iron Age. Most of them come from the regions of Kordun and Banija near Moslavina, i.e. from the hillfort settlements of Belaj (Majnarić-Pandžić 1985: 34, Fig. 9) and Kiringrad (Balen-Letunić 1987: 8, Pl. 9: 3; Majnarić-Pandžić 1985: 32). A large number of zoomorphic figurines were found at Turska Kosa (Čučković 1983: Fig. 21; 1989: 442–443, Pl. 4: 9–11; Balen-Letunić 2004: 347–351, 353). The majority of these figurines depict horses, but representations of bovines, dogs and bears are found, as well (Čučković 1989: 442–443, Pl. 4: 9–10; Balen-Letunić 2004: 351, 353). Stylistically, most of the figurines from Turska Kosa, also, have cylindrically shaped massive bodies and legs, but unlike the figurine from the Marić hillfort, they usually have a modelled head. Apart from the Banija and Kordun regions, a significant number of zoomorphic bovine figurines come from eastern Croatia. In Sotin, where the Dalj and Bosut culture groups overlap, during a field survey 32 figurines were found depicting various species (Ilkić 2006: 54–57, Pl. 1–5), 13 of which are representations of bovines (Ilkić 2006: Pl. 1: 4–6, Pl. 2: 1–2, 4, 6–8, Pl. 3: 1–3, 9, Pl. 5: 2, 5, 7–8). Further to the east similarly shaped figurines depicting horned animals were found at the site Lechința de Mureș and dated to the beginning of the Early Iron Age (Horedt 1963: 534, Abb. 2). Although these figurines are also schematically shaped, stylistically they differ from the aforementioned ones. The arched line of their necks and backs gives them a more sophisticated look. A certain number of zoomorphic figurines originate from the Ormož settlement in Slovenian Podravina region (Lamut 2009: Pl. 4: 4, Pl. 8: 1, Pl. 10: 7, Pl. 14: 2–5, 9, Pl. 15: 4, Pl. 17: 1), which can be compared, through the way they were shaped, with the figurine from the Marić hillfort. Their appearance in the Ormož settlement can be traced from the Ha B3 horizon until HaC1b period (Lamut 2009: 161). Taking the function of these figurines into account, it is usually stated that they point to the spiritual aspects of their creator's lives and are considered to be, depending on the context in which they are found, ritual objects or votive offerings found on either specific cult sites like the one in Turska Kosa (Čučković 1991: 17–29; Ilkić 2006: 59) or in settlement contexts i.e. in houses (Ilkić 2006: 60). Both of the figurines found on the Ma-

18 U literaturi je zoomorfna plastika s gradine Marić okvirno datirana od mlađu fazu kasnoga brončanog doba do kraja starijega željeznog doba, odnosno od 10. do 4. st. pr. Kr. (Balen-Letunić 2004: 178–180).

bitnih elemenata svojstveno je svim primjercima na ovom prostoru. Moguće je da sličan način oblikovanja govori i o postojanju određene duhovne veze između ovih prostora.

Kalup

Ulomak keramičkoga dvodijelnog kalupa (sl. 5; Iveković 1968: T. 17; Wanzek 1989: T. 36: 4; Bobovec 2003: 29) za lijevanje malih izduženih tuljastih sjekira s ušicom širokog otvora tuljca te ukrašenih horizontalnom linijom neposredno ispod jedan je od najzanimljivijih nalaza s gradine. Kalupi ovog tipa kao i sjekire lijevane u njima predstavljaju rijedak nalaz. Analogija kalupu za lijevanje ovog tipa sjekira nađena je jedino još u ostavi u Svetom Petru Ludbreškom čiji se inventar datira na kraj kasnoga brončanog te na početak starijega željeznog doba (Šimek 1979: 118). Poznata su još samo četiri primjerka sjekira ovog tipa s prilično širokog prostora. S prostora sjeverne Hrvatske sjekira ovog tipa nađena je u ostavi Kamena Gorica, dok su s istočnoalpskog prostora poznata dva primjerka: jedan s prostora današnje Slovenije, iz groblja Slepšek te drugi iz austrijske ostave Forst im Weissenbachtal. Četvrti primjerak ovog tipa potječe s područja Gemera u Slovačkoj gdje je nađen kao pojedinačni nalaz (Gabrovec 1973: T. 9: 4; Wanzek 1989: 88). Vidljivo je kako su kalupi za lijevanje sjekira ovog tipa bili rasprostranjeni istočnije od područja rasprostiranja sjekira lijevanih u njima što bi sugeriralo njihovo istočno podrijetlo, odnosno, prema sadašnjem stanju istraživanja, moguće je da su ove sjekire potjecale s područja međuriječja Save i Drave. S tim u vezi, P. König smatra kako se ovaj tip kalupa kao i u njima lijevane sjekire ne bi trebalo tretirati kao izolirani novi oblik nego bi ih se trebalo povezati s tipom malih neukrašenih tuljastih sjekira s ušicom s kojima dijele mnoga tipološka obilježja,¹⁹ a čija se geneza može jako dobro pratiti na prostoru Posavine (König 2004: 133). Takvi srodni kalupi za lijevanje malih neukrašenih tuljastih sjekira s ušicom potječu, sa Moslavini bliskog prostora Pounja, iz Ripča i Pivnice te iz Donje Doline²⁰ u Posavini (Wanzek 1989: 77, T. 39: 1–3; Gavranović 2011: 143, Kat. Abb. 95–96, Karte 50). Nadalje, poznat je značajan broj malih neukrašenih tuljastih sjekira lijevanih u kalupima ovog tipa. Većina ih potječe s prostora Bosne te međuriječja Save, Drave i Dunava, a poznati su i primjerci s područja Like, Dalmacije te s jugoistočnoalpskog prostora.²¹ U međuriječju Drave i Save te južno od Kupe poznate su iz V faze ostava prema K. Vinski-Gasparini, iz ostava Ciglenik, Gajina pećina, Matijevići i Adaševci (Vinski-Gasparini 1973: T. 126A: 4, T. 128:

19 Riječ je o tipu neukrašenih tuljastih sjekira s ušicom sa širokim sječivom i lagano uvučanim bočnim stranama tipa 2.a.1. prema B. Wanzeku (Wanzek 1989: 77). Jedina tipološka razlika između navedenih tipova jest utisnuta horizontalna linija ispod otvora tuljca.

20 Kalup iz Donje Doline potječe iz nestratificiranog materijala iz naselja na gredi (Gavranović 2011: 143).

21 Slučajni nalaz sjekire ovog tipa poznat je i iz okolice Turske kose (Čučković 1988: T. 1: 2). Također, na japodskom području, u Prozoru, pronađena je sjekira ovog tipa zajedno sa lovorastim kopljem i naočalastim privjeskom (vjerojatno je bila riječ o ostavi) (Drechsler-Bižić 1983: T. 55: 1–3). S prostora Dalmacije poznate su sjekire ovog tipa iz Selina, Trilja i Dugiša (Batović 1980: T. 7: 10; Marović 1984: T. 20: 4; Wanzek 1989: 77). Najzapadnije rasprostranjeni primjerci malih neukrašenih sjekira ovog tipa poznati su s istočnoalpskog prostora iz Mušje jame, ostave Škocijan te s groblja u Kranju (Wanzek 1989: 77).

rić hillfort are stylistically very similar to the figurines from the Posavina, Pokuplje, Pounje, and Podravina regions. The characteristics of their forms include cylindrical bodies with rudimentary coarsely shaped limbs and with only simple indications of crucial elements avoiding excessive detailing. It is possible that the similarities found in the designs of figurines spiritually link Moslavina with these regions.

Casting mould

One of the most interesting finds from the settlement of Marić hillfort is a fragment of two-piece clay mould (Fig. 5; Iveković 1968: Pl. 17; Wanzek 1989: Pl. 36: 4; Bobovec 2003: 29) used for casting small elongated socketed axes with loop. They were decorated with one horizontal rib placed below the wide round opening of the socket. Such moulds, as well as the axes cast in them, are a rare find. The only other analogy to it is found in the Sv. Petar Ludbreški hoard which is, according to its inventory, dated to the end of the Late Bronze and to the beginning of the Early Iron Age (Šimek 1979: 118). Four axes cast in moulds of this type are known from a large area: one was found in the Kamena Gorica hoard in north-western Croatia, while two come from the eastern Alpine region: one from the Slepšek cemetery in nowadays Slovenia and the other from the Austrian hoard Forst im Weissenbachtal. The fourth is an accidental find from the Gemer region in Slovakia (Gabrovec 1973: Pl. 9: 4; Wanzek 1989: 88). It can be noticed that the moulds were spread more to the east than the axes cast in them, which would suggest an eastern origin of this form. According to the present state of research, it is possible that these axes originate from the area spreading between the Sava and Drava rivers. Having that in mind, P. König thinks that moulds of this type, as well as small socketed axes cast in them, should not be treated as a separate new form, but that they should be connected with the undecorated small socketed axes with which they share many morphological traits¹⁹ and whose genesis is well documented in the Posavina region (König 2004: 133). These types of moulds used for casting small undecorated socketed axes with loop were found in Ripač and Pivnica in the Pounje region, near the Moslavina region, and in Donja Dolina²⁰ in Posavina (Wanzek 1989: 77, Pl. 39: 1–3; Gavranović 2011: 143, Kat. Abb. 95–96, Karte 50). Furthermore, a considerable number of small undecorated socketed axes cast in this type of moulds originate from Bosnia and from the area between the Sava, Drava and Danube rivers, but some were also found in Lika, Dalmatia and in the south-east Alpine region.²¹ In the area between the Sa-

19 They represent a type of undecorated socketed axes with wide blades and slightly inverted lateral sides of the type 2.a.1., according to B. Wanzek (Wanzek 1989: 77). The only typological trait in which these types differ is the horizontal rib below the mouth of the socket.

20 The mould from Donja Dolina was found among the unstratified material in the settlement (Gavranović 2011: 143).

21 One was accidentally found in the vicinity of Turska Kosa (Čučković 1988: Pl. 1: 2). Also, in the Iapodian settlement area, in Prozor, an axe of this type was found together with a laurel spear and a spectacle pendant (most likely remains of a hoard) (Drechsler-Bižić 1983: Pl. 55: 1–3). From Dalmatia axes of this type are known from Seline, Trilj and Dugiš (Batović 1980: Pl. 7: 10; Marović 1984: Pl. 20: 4; Wanzek 1989: 77). The axes spread most to the west were found in Mušja Jama, Škocijan hoard

12, T. 129: 4, T. 130A: 1–2). One se u ostavama često nalaze u zajednici s malim lovorastim kopljem koje tada uvijek označava pripadnost nalaza V fazi kulture polja sa žarama prema K. Vinski-Gasparini (Vinski-Gasparini 1973: 166–167), odnosno V stupnja prema C. Pareu (950./920.–800. god. pr. Kr.) (Pare 1998: 356). Velik broj sjekira ovog tipa poznat je i s područja Bosne.²² S obzirom na njihovu brojnost na navedenim područjima autori spominju poseban krug rasprostiranja malih tuljastih sjekira s ušicom kasnoga brončanog doba koji se protezao od prostora Posavine do Jadrana (König 2004: 133) s ljevačkim radionicama smještenim u Posavini i Pounju. Na osnovi navedenog, bilo bi moguće pretpostaviti postojanje jednog manjeg, lokalnog kruga rasprostiranja malih tuljastih sjekira s horizontalnom crtom koje su se lijevale na gradini Marić i Svetom Petru Ludbreškom koji bi bio ograničen na područje Moslavine i Podravine te usmjeren prema istočnoalpskom prostoru, a koji bi opet bio genetski neraskidivo vezan uz sjeverozapadnobalkanskim krugom malih neukrašenih tuljastih sjekira lijevanih u posavskim i pounjskim radionicama (karta 2).

Sl. 5 Kalup s gradine Marić (snimila M. Rakvin)
Fig. 5 The casting mould from the Marić hillfort (photo by M. Rakvin)

²² Nađene su u ostavama Tešanj 3, Osredak (u kojoj je nađeno više serija sjekira ovog tipa) zajedno s malim lovorastim kopljem te velikom lučnom fibulom s trokutastom nogom (König 2004: T. 59: D, 1; T. 60: A, 17) i Ometala kod Grmica, u naselju u Donjoj Dolini te kao 14 pojedinačnih nalaza s prostora sjeverne i srednje Bosne (Wanzek 1989: 77; König 2004: T. 59: C, D, 2–4; T. 60, T. 61: A, 13; Marić 1964: T. 5: 12; Gavranović 2011: 143–144; Karte 50).

va and Drava and south of the river Kupa they are common in the hoards belonging to K. Vinski-Gasparini's V phase, such as Ciglenik, Gajina Pećina, Matijevići and Adaševci (Vinski-Gasparini 1973: Pl. 126A: 4, Pl. 128: 12, Pl. 129: 4, Pl. 130A: 1–2). There, they are usually found together with small laurel spears, an association which signifies their determination in the V phase of the Urnfield Culture according to K. Vinski-Gasparini (Vinski-Gasparini 1973: 166–167) or the V stage according to C. Pare (950/920–800 BC) (Pare 1998: 356). In addition, small socketed axes were, also, widely spread in Bosnia.²² Due to their quantity in the aforementioned areas, authors recognize a distribution circle extending from Posavina to the Adriatic coast (König 2004: 133) with casting workshops located in the Posavina and Pounje regions. Based on these insights, it would be possible to presume that a smaller, local distribution circle of small socketed axes with horizontal line existed and that these were cast in the settlements on the Marić hillfort and Sv. Petar Ludbreški. Although this local distribution circle encompassed the regions of Moslavina and Podravina and was focused

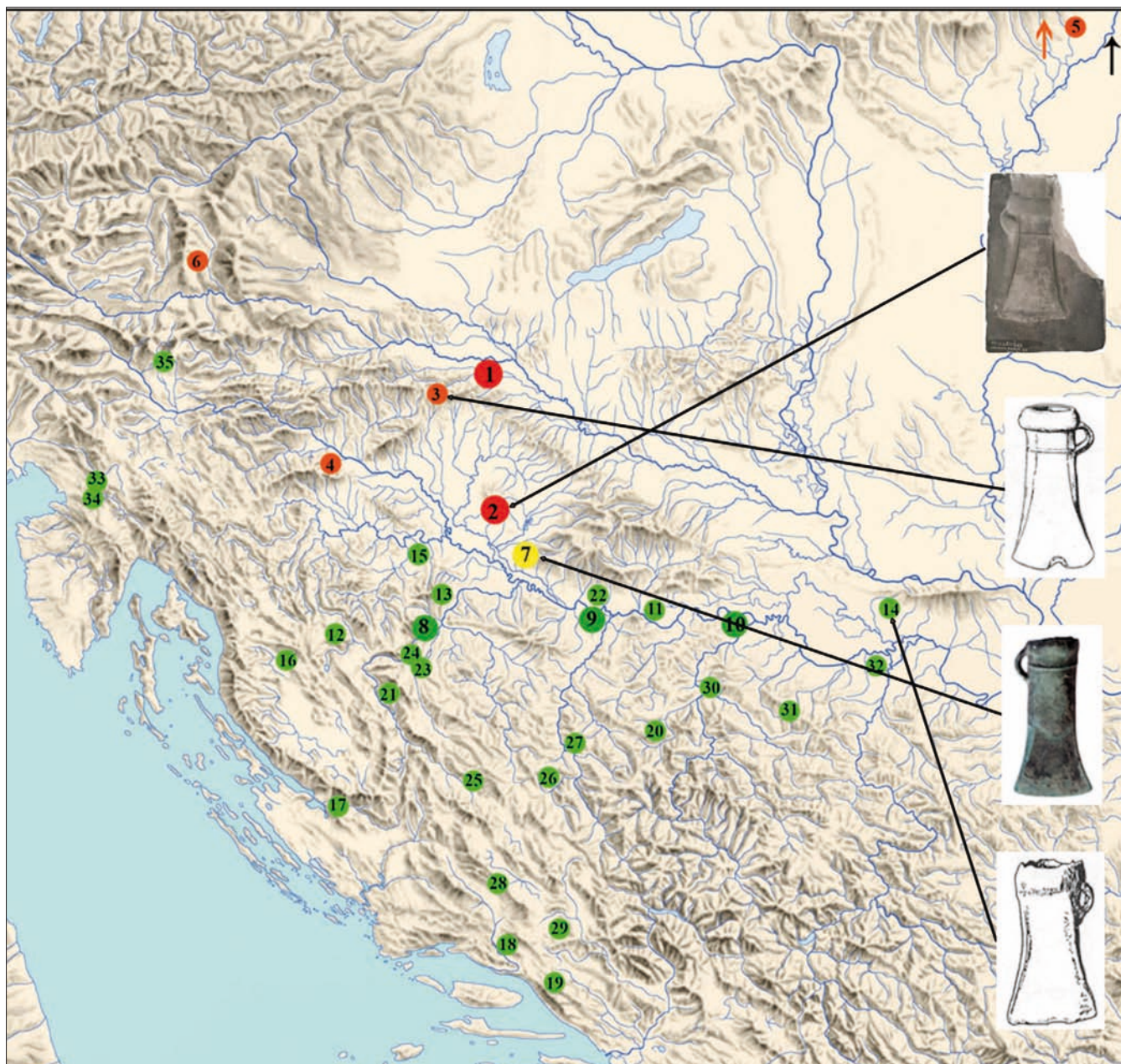

Sl. 6 Sjekira iz Jazavice (snimila M. Rakvin)
Fig. 6 The axe from Jazavica (photo by M. Rakvin)

towards the eastern Alpine region, it still remained genetically and inseparably bound to the north-western Balkans circle of small undecorated axes cast in the workshops in the Sava and Una river basins (Map 2).

An accidental find of small socketed axe with loop, ro- and Kranj cemetery in the eastern Alpine region (Wanzek 1989: 77).

²² Small socketed axes were found in the hoards Tešanj 3, Osredak (several series of axes of this type) together with a small laurel spear and a large bow fibula with triangular foot (König 2004: Pl. 59: D, 1, Pl. 60: A, 17) and Ometala near Grmica, in the Donja Dolina settlement and as 14 singular finds from northern and central Bosnia (Wanzek 1989: 77; König 2004: Pl. 59: C, D, 2–4, Pl. 60, Pl. 61: A, 13, Marić 1964: Pl. 5: 12; Gavranović 2011: 143–144, Karte 50).

Karta 2 Prikaz rasprostranjenosti kalupa za lijevanje malih neukrašenih i ukrašenih tuljastih sjekira s ušicom te njihovih pozitivnih analogija: nalazi kalupa za lijevanje ukrašenih sjekira (crveno) (1. gradina Marič, 2. Sveti Petar Ludbreški), 7. Jazavica (žuto), nalazi ukrašenih sjekira (narančasto) (3. Kamena Gorica, 4. Slepšek, 5. Gemer, 6. Forst im Wiesenbachtal); nalazi kalupa za lijevanje neukrašenih sjekira (tamnozeleno) (8. Ripač, 9. Donja Dolina, 10. Pivnica); nalazi neukrašenih sjekira (zeleno) (11. Ciglenik, 12. Gajina pećina, 13. Matijeveći, 14. Adaševci, 15. Turska kosa, 16. Prozor, 17. Seline, 18. Trilj, 19. Dugiš, 20. Tešanj, 21. Osredak, 22. Donja Dolina, 23. Kotorišće, 24. Bužim, 25. Donji Unac, 26. Gerzovo, 27. Jajce, 28. Gradac, 29. Ružiči, 30. Grapska, 31. Sladna, 32. Batkovič, 33. Mušja jama, 34. Škocjan, 35. Kranj) (prema Vinski-Gasparini 1973: T. 126, 7, T. 130: 3; Batović 1980: T. 7: 10; Drechsler-Bižić 1983: T. 55: 1-3; Marović 1984: T. 20: 4; Wanžek 1989: 88; Bobovec 2003: 30, 32; Bobovec 2013: 19; Gavranović 2011: Karte 50; kartu doradila M. Rakvin)

Map 2: distribution of small undecorated and decorated socketed axes with loop casting moulds and their positive analogies: decorated axes casting moulds (red) (1. Marič hillfort, 2. Sv. Petar Ludbreški), 7. Jazavica (yellow), decorated axes (orange) (3. Kamena Gorica, 4. Slepšek, 5. Gemer, 6. Forst im Wiesenbachtal), undecorated axes casting moulds (dark green) (8. Ripač, 9. Donja Dolina, 10. Pivnica), undecorated axes (green) (11. Ciglenik, 12. Gajina pećina, 13. Matijeveći, 14. Adaševci, 15. Turska kosa, 16. Prozor, 17. Seline, 18. Trilj, 19. Dugiš, 20. Tešanj, 21. Osredak, 22. Donja Dolina, 23. Kotorišće, 24. Bužim, 25. Donji Unac, 26. Gerzovo, 27. Jajce, 28. Gradac, 29. Ružiči, 30. Grapska, 31. Sladna, 32. Batkovič, 33. Mušja jama, 34. Škocjan, 35. Kranj) (after Vinski-Gasparini 1973: Pl. 126, 7, Pl. 130: 3; Batović 1980: Pl. 7: 10; Drechsler-Bižić 1983: Pl. 55: 1-3; Marović 1984: Pl. 20: 4; Wanžek 1989: 88; Bobovec 2003: 30, 32; Bobovec 2013: 19; Gavranović 2011: Karte 50; Map modified by M. Rakvin)

U vezi s ovom problematikom potrebno je spomenuti i slučajni nalaz male tuljaste sjekire s ušicom iz Jazavice kod Novske (Bobovec 2003: 29), okruglog otvora tuljca te sječiva koje se lagano proširuje prema kraju. Neposredno

und socket opening and a blade that is slightly widened towards the end from Jazavica near Novska (Bobovec 2003: 29) should also be mentioned here (Bobovec 2003: 29). It is decorated with a horizontal rib immediately under the

ispod otvora tuljca ukrašena je horizontalnim rebrom, dok se na mjestu na kojem se sječivo počinje širiti nazire ukras u obliku slova "V". Kalupi za male tuljaste sjekire ukrašene na ovaj način nisu poznati na području jugoistočne Europe (Wanzek 1989). Jednako tako, iz dostupne literature nisam uspjela naći analogan ukras u obliku slova "V" na sjekirama ovog tipa. No s obzirom na to da, poput sjekira lijevanih u kalupu s gradine Marić, sjekira iz Jazavice po svim ostalim tipološkim karakteristikama odgovara tipu malih neukrašenih tuljastih sjekira s ušicom koje su bile dobro zastupljene na području od Posavine preko Bosne do Jadrana, dopušteno je pretpostaviti kako je i u slučaju sjekire iz Jazavice riječ o još jednoj varijanti tipa malih neukrašenih sjekira o kojima se u tekstu raspravlja. Stoga bi se, u ovom slučaju, radilo o lokalnoj varijanti dobro poznatog tipa koji bi se mogao datirati na sam kraj kasnoga brončanog doba.

ZAKLJUČCI

Analiza nalaza (sl. 7–8) pokazala je da je naselje na gradini Marić živjelo najvećim intenzitetom tijekom mlađe faze kasnoga brončanog doba te tijekom prijelaza u starije željezno doba. Većina ulomaka koji se mogu pripisati ovom horizontu potječu s istraživanja sjeveroistočnog dijela naselja 1990. godine te pripadaju kućnim tipovima predmeta za svakodnevnu uporabu. Ovima treba pribrojiti i neke prethodno objavljene tipove šalica te nalaz kalupa koji dokazuje da se u tom razdoblju na gradini odvijala i metalurška djelatnost. Činjenica da su na gradini bile lijevane tuljaste sjekire za čiju se izradu zahtijeva određeni stupanj specijalizacije ljevača kao i ulaganje većeg broja sati rada (Jockenhövel 2008: 7) pretpostavlja djelovanje majstora ljevača na gradini (bilo da je bila riječ o putujućim majstorima ili specijaliziranim stanovnicima gradine). Nalazi pokazuju kako se kulturna komunikacija tijekom Ha B razdoblja odvijala u smje-

mouth and with a V-shaped ornament that is beginning at the point where the blade starts to widen. Casting moulds for axes decorated in this manner are not known in the area of south-eastern Europe (Wanzek 1989). In addition, a similar V-shaped ornament could not be found in the available literature. But as the axe from Jazavica, like the axes cast on the Marić hillfort, corresponds in all other typological features to small undecorated axes with loop widespread from the Posavina region through Bosnia to the Adriatic coast, it could be presumed that this is, also, another derivation of that type. Therefore, the axe from Jazavica would represent a local variation of a very well known type and could be dated at the end of the Late Bronze Age.

CONCLUSIONS

Pottery analysis (Fig. 7–8) has shown that the settlement on the Marić hillfort lived most intensively during the later phase of the Late Bronze Age and during the transitional period into the Early Iron Age. Most of the sherds that can be attributed to this period are the result of excavations on the north-eastern part of the settlement in 1990 and are mostly fragments of everyday house ware pottery types. Furthermore, some of the previously published cup types should be attributed to this period, as well as the casting mould fragment, which gives a proof of metallurgical activity in the settlement. The fact that socketed axes were cast on the hillfort supposes the presence of master casters in the settlement (either travelling casters or specialized inhabitants). Their production requires higher specialization of individuals during the casting process and an investment of greater number of working hours (Jockenhövel 2008: 7). The finds show cultural communication between east and west, i.e. between the eastern Alpine region and the Podunavlje region. Cultural influences may have reached the

	1	2	3	4	5	6	7	8
BrD					●			
HaA1		●		●	●	●	●	●
HaA2		●		●	●	●	●	●
HaB1		●	●	●	●	●	●	●
HaB2			●	●	●	●	●	●
HaB3	●		●	●	●	●	●	●
HaC1	●			●	●			●
HaC2	●							
HaD1								

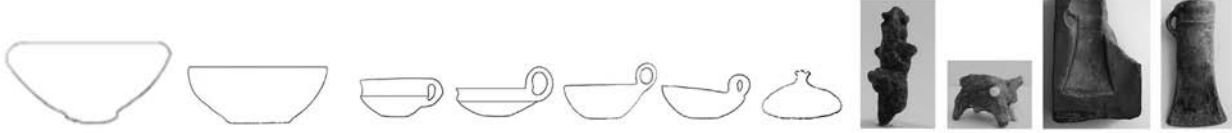
Sl. 7 Kronološki prikaz tipova predmeta s istraživanja gradine Marić 1990. godine
Fig. 7 Chronological table from the Marić hillfort 1990 excavation campaign

ru istok–zapad Podravinom i Posavinom, odnosno između istočnoalpskog prostora i prostora Podunavlja. Do gradine Marić kulturni kontakti mogli su dopirati iz dva pravca: sjevernim putem preko prostora Podravine s prostora rasprostiranje ruške grupe te južnim posavskim putem s nositeljima grupe Dobova–Velika Gorica na zapadu kao i sa zajednicama koje su živjele u Pokuplju, Pounju te sjevernoj Bosni. Time se naselje na gradini Marić jako dobro uklapa u opće tokove i trendove mlađe faze kasnoga brončanog doba te prijelaza na starije željezno doba. S utjecajima s područja rasprostiranja ruške grupe povezani su oblici lonaca tipa L1, L2, L3 i L4 te šalice tipa Š1 kakvi su prisutni i u naseljima na prostoru Hrvatskog zagorja i Podravine. Južni posavski komunikacijski pravac sa zapada prema istoku bio bi vidljiv u tipovima šalice Š3 i Š4, čestih u grupi Dobova–Velika Gorica te prisutnih u naseljima sjeverozapadne Hrvatske orijentiranim na prostor Posavine poput naselja u Gradišću–Starom Čiču, zagrebačkom Gradecu te Pogorišću–Orešju Donjem kao i u naseljima i grobljima vezanim uz prostor Pokuplja (Turska kosa kod Topuskog i Krupače). Vrlo zanimljiv tip posude predstavljaju zdjele tipa Z2 s horizontalno uvučenim rubovima. Zdjele ovog tipa poznate su još jedino iz naselja Igrišće na Kalniku te bi mogle predstavljati lokalni tip zdjele rasprostranjen na prostoru sjeverozapadne Hrvatske.

Određen broj nalaza mogao bi upućivati da je gradina Marić bila naseljena i tijekom starije faze kulture sa žarama, no prema sadašnjem stanju istraživanja nije moguće poda-

Marić hillfort from two directions: from the north, through the Podravina region, where communities belonging to the Ruše Group lived and from the south along the Sava River. Through the southern route contacts could be made with the Dobova–Velika Gorica group in the west, as well as with the communities living in the Pokuplje and Pounje regions and in northern Bosnia. Thus was the settlement on Marić hillfort included in general trends and circulations during the later phase of the Late Bronze Age and during the transitional period to the Early Iron Age. The influences coming from the Ruše group can be observed in the presence of L1, L2, L3 and L4 vessel types and Š1 cup type, also common in the Hrvatsko Zagorje and Podravina regions. The southern route along the river Sava is reflected through Š3 and Š4 cup types, frequent in the Dobova–Velika Gorica group and present in the settlements of north-western Croatia oriented to the Posavina region like Gradišće–Staro Čiče, Zagreb–Gradec and Pogorišće–Orešje Donje, as well as in settlements and cemeteries located around the river Kupa (Turska Kosa near Topusko and Krupače). A very interesting vessel type are bowls of type Z2 with horizontally inverted rims. As the only other place where bowls of this type appear is the Kalnik–Igrišće settlement, they could represent a local bowl type distributed in north-western Croatia.

A certain number of finds could point to the Marić hillfort being settled during the early phase of the Urnföld Culture, but judging from the present state of research,

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
BrD	●	●	●									
HaA1	●	●		●								
HaA2	●	●		●								
HaB1	●	●		●	●						●	
HaB2	●	●			●						●	
HaB3	●	●			●			●	●	●	●	●
HaC1		●				●	●	●	●			
HaC2					●	●	●	●				
HaD1					●	●	●	●				
HaD2					●	●	●	●				
HaD3					●						●	

Sl. 8 Kronološki prikaz tipova predmeta s istraživanja gradine Marić 1964. i 1995. godine

Fig. 8 Chronological table from the Marić hillfort 1964 and 1995 excavation campaigns

strijeti dokaze koji bi nesumnjivo dokazivali ovu pretpostavku. Iako su šalice tipa Š2 i Š3 dio keramičkog inventara starije faze kulture polja sa žarama, njihova prisutnost na gradini Marić može upućivati i na dugotrajnost upotrebe tih tipova, kao i na postupnost promjena tijekom prijelaza na mlađu fazu kasnoga brončanog doba.

Nalazi metalurške djelatnosti na gradini Marić pokazuju kako je ovaj prostor funkcionirao kao poveznica sjevera i juga međuriječja Drave i Save, ali i otkrivaju neke lokalne specifičnosti koje su bile prisutne unutar njega. Naime, nalaz kalupa za lijevanje malih tuljastih sjekira s ušicom u naselju u Svetom Petru Ludbreškom čvrsto povezuje prostor Moslavine s Podravinom te indicira postojanje posebnih lokalnih oblika koji su se lijevali u radionicama na prostoru sjeverozapadne Hrvatske.²³ S druge strane, poznato je da je područje rasprostranjenosti malih tuljastih sjekira s ušicom vezano uz sjeverozapadni Balkan te da su u velikoj mjeri bile izrađivane u radionicama na prostoru Posavine i Pounja s kojima je zajednica na gradini Marić, također, imala jasne kontakte.

Nalazi poklopca, šalice tipa Š5 te antropomorfne i zoomorfne figuralne plastike mogle bi upućivati na naseljenost gradine i tijekom starijega željeznog doba, no njihova skromnost ne dopušta donošenje konkretnijih zaključaka o životu na gradini tijekom toga razdoblja. Ipak, nalaz poklopca povezuje naselje na gradini Marić s grupom Martijanec-Kaptol te sjevernijom kalenderberškom grupom, dok stil izrade figuralnih plastika upućuje na čvrste, prije svega duhovne veze s prostorom Pokuplja i Pounja koje su se nastavile i tijekom starijega željeznog doba.

KATALOG NALAZA

Antropomorfna muška figura; keramika (Sl. 3)
Visina: 7,5 cm
Muzej Moslavine; inventarni broj: 96, p-MMK
Literatura: Bobovec 2003: 28; Burkowsky 2004: 44

Zoomorfna figurica; keramika (Sl. 4)
Dužina: 4 cm; širina: 2,5–3,5 cm; visina: 2–3 cm
Muzej Moslavine; inventarni broj: 1934, p-MMK
Literatura: Iveković 1968: T. 16; Bobovec 2003: 27; Balen-Letunić 2004: 328

Ulomak kalupa za lijevanje malih tuljastih brončanih sjekira s ušicom; keramika (Sl. 5)
Dužina: 15 cm; širina: 9,5 cm; debljina stijenki: 4 cm
Muzej Moslavine; inventarni broj: 10, p-MMK
Literatura: Iveković 1968: T. 17; Wanzek 1989: T. 36: 4; Bobovec 2003: 29

Mala tuljasta sjekira s ušicom; na mjestu gdje se sječivo počinje širiti ima ukras u obliku slova "V"; bronca (Sl. 6)

there is insufficient proof to corroborate these assumptions. Although the Š2 and Š3 are usually a part of the Early Urnfield Culture pottery assemblage, their presence on the Marić hillfort can point to their continuous use, as well as to the graduality of change during the transition to the Late Urnfield Culture.

The remains of metallurgical activities on the Marić hillfort depict the Moslavina region as a link between communities living in the Drava and Sava river basins, but they also reveal some regional peculiarities. The small socketed axe casting mould from Sv. Petar Ludbreški tightly bounds the Moslavina region with Podravina and points to the existence of special local types that were cast in the workshops of north-western Croatia.²³ On the other hand, it is known that the main distribution area for small socketed axes was the western Balkans and that they were largely made in workshops of Posavina and Pounje. It has been shown that the community living in the Marić hillfort settlement had clear contacts with these regions, too.

The vessel cover find, Š5 cup type and the finds of anthropomorphic and zoomorphic figurines suggest that the Marić hillfort might have been inhabited during the Early Iron Age, but their scarcity does not allow definite conclusions to be made concerning the continuity of life during this period. Still, the vessel cover connects the Marić hillfort settlement with the Marijanec-Kaptol and Kalenderberg groups, while the stylistic features of the figurines point to firm, predominantly spiritual, ties with communities living in the Kupa and Una river basins, which were carried on during the Early Iron Age.

CATALOGUE OF FINDS

Anthropomorphic male figurine; pottery (Fig. 3)
Height: 7.5 cm
Moslavina Museum; inventory number: 96, p-MMK
Bibliography: Bobovec 2003: 28; Burkowsky, 2004: 44

Zoomorphic figurine; pottery (Fig. 4)
Length: 4 cm; Width: 2.5–3.5 cm; Height: 2–3 cm
Moslavina Museum; inventory number: 1934, p-MMK
Bibliography: Iveković 1968: Pl. 16; Bobovec 2003: 27; Balen-Letunić 2004: 328

Fragment of a mould for casting small socketed bronze axes with loop; pottery (Fig. 5)
Length: 15 cm; Width: 9.5 cm; wall thickness: 4 cm
Moslavina Museum; inventory number: 10, p-MMK
Bibliography: Iveković 1968: Pl. 17; Wanzek 1989: Pl. 36: 4; Bobovec 2003: 29

Small socketed axe with loop; at the point where the blade starts to widen it is decorated with a V-shaped rib; bronze (Fig. 6)

²³U takve lokalne varijante mogla bi se ubrojiti i jedinstvena sjekira iz Jazavice.

²³ One of these local types could, also, be the axe from Jazavica.

Dužina: 8,5 cm
Muzej Moslavine; inventarni broj: 946, p-MMK
Literatura: Bobovec 2003: 29

Length: 8.5 cm
Moslavina Museum; inventory number: 946, p-MMK
Bibliography: Bobovec 2003: 29

Sl. 9 Ulomak lonca (prema Burkowsky 2004: 52)
Fig. 9 Sherd of a pot (after Burkowsky 2004: 52)

Ulomak lonca sa stožastim vratom, tamnosmeđe boje stijenki, zaglađene površine, s jednom kanelirom na prijelazu vrata u tijelo posude; keramika
Dužina: 2,2–4 cm; širina: 3,5 cm; debljina stijenki: 0,3 cm
Muzej Moslavine; inventarni broj: 482, p-MMK
Literatura: Burkowsky 2004: 52

Sherd of a conical pot, dark brown, smoothed surface with one channelled line at the base of the neck; pottery
Length: 2.2–4 cm; Width: 3.5 cm; Wall thickness: 0.3 cm
Moslavina Museum; inventory number: 482, p-MMK
Bibliography: Burkowsky 2004: 52

Sl. 10 Zdjela (snimila M. Rakvin)
Fig. 10 Bowl (photo by M. Rakvin)

Kalotasta zdjela ravnog dna i lagano uvučenog ruba; crvenocrne boje; zaglađene površine; neukrašena; keramika
Visina: 9 cm
Muzej Moslavine; inventarni broj: 1997, p-MMK
Literatura: Bobovec 2003: 27

Flat-bottomed conical bowl with slightly inverted rim; red-black; smoothed surface; undecorated; pottery
Height: 9 cm
Moslavina Museum; inventory number: 1997, p-MMK
Bibliography: Bobovec 2003: 27

Sl. 11 Zdjela (snimila M. Rakvin)
Fig. 11 Bowl (photo by M. Rakvin)

Zdjela uvučenog oboda i ravnoga prstenastog dna; sivo-smeđe boje; zaglađene površine; neukrašena; keramika
Visina: 12 cm
Muzej Moslavine; inventarni broj: 101, p-MMK
Literatura: Bobovec 2003: 27

Bowl with inverted rim and with flat annular bottom; grey-brown; smoothed surface; undecorated; pottery
Height: 12 cm
Moslavina Museum; inventory number: 101, p-MMK
Bibliography: Bobovec 2003: 27

Sl. 12 Zdjela (prema Burkowsky 2004: 50)
Fig. 12 Bowl (after Burkowsky 2004: 50)

Ulomak ruba i tijela zdjele uvučenog oboda; tamnosive boje; polirane površine; ukrašen kosim fasetiranjem na vanjskoj strani ruba; keramika
Dužina: 4–9 cm; širina: 3–4,5 cm
Muzej Moslavine; inventarni broj: 293, p-MMK
Literatura: Burkowsky 2004: 50

Sherd of a bowl with inverted rim; dark grey; polished surface; oblique channelling along the rim; pottery
Length: 4–9 cm; Width: 3–4.5 cm
Moslavina Museum; inventory number: 293, p-MMK
Bibliography: Burkowsky 2004: 50

Sl. 13 Zdjela (prema Burkowsky 2004: 50)
Fig. 13 Bowl (after Burkowsky 2004: 50)

Ulomak zdjele uvučenog oboda; sive boje; zaglađene površine; neukrašen; keramika
Dužina: 5–10,6 cm; širina: 2–4 cm; debljina stijenke: 0,4 cm
Muzej Moslavine; inventarni broj: 329, p-MMK
Literatura: Burkowsky 2004: 51

Sherd of a bowl with inverted rim; grey; smoothed surface; undecorated; pottery
Length: 5–10.6 cm; Width: 2–4 cm; Wall thickness: 0.4 cm
Moslavina Museum; inventory number: 329, p-MMK
Bibliography: Burkowsky 2004: 51

Sl. 14 Šalica (snimila M. Rakvin)
Fig. 14 Cup (photo by M. Rakvin)

Bikonična šalica s ručkom do ruba oboda; crnosive boje; zaglađene površine; keramika
Visina: 6 cm
Muzej Moslavine; inventarni broj: 67, p-MMK
Literatura: Bobovec 2003: 27

Biconcave cup with handle reaching to the rim of the cup: black-grey, smoothed surface; pottery
Height: 6 cm
The Moslavina Museum; inventory number: 67, p-MMK
Bibliography: Bobovec 2003: 27

Sl. 15 Šalica (snimila M. Rakvin)

Fig. 15 Cup (photo by M. Rakvin)

Konična šalica s ručkom koja nadvisuje obod; sive boje; zaglađene površine; keramika

Visina: 8,5 cm

Muzej Moslavine; inventarni broj: 68, p-MMK

Literatura: Bobovec 2003: 27

Conical cup with handle extending over the rim; grey; smoothed surface; pottery

Height: 8.5 cm

Moslavina Museum; inventory number: 68, p-MMK

Bibliography: Bobovec 2003: 27

Sl. 16 Šalica (snimila M. Rakvin)

Fig. 16 Cup (photo by M. Rakvin)

Bikonična šalica s ručkom koja nadvisuje obod; sivocrne boje; polirane površine; keramika

Visina: 6,5 cm; promjer dna: 4,5 cm; promjer oboda: 11 cm

Muzej Moslavine; inventarni broj: 65, p-MMK

Literatura: Bobovec 2003: 27; Burkowsky 2004: 54

Biconcave cup with handle extending over the rim; grey-black; polished surface; pottery

Height: 6.5 cm; bottom diameter: 4.5 cm; rim diameter: 11 cm

The Moslavina Museum; inventory number: 65, p-MMK

Bibliography: Bobovec 2003: 27; Burkowsky 2004: 54

Sl. 17 Šalica (snimila M. Rakvin)

Fig. 17 Cup (photo by M. Rakvin)

Bikonična šalica s ručkom koja nadvisuje obod; sivocrne boje; zaglađene površine; keramika

Visina: 9 cm

Muzej Moslavine; inventarni broj: 1997, p-MMK

Literatura: Bobovec 2003: 27

Biconcave cup with handle extending over the rim; grey-black; smoothed surface; pottery

Height: 9 cm

Moslavina Museum; inventory number: 1997, p-MMK

Bibliography: Bobovec 2003: 27

Sl. 18 Šalica (snimila M. Rakvin)
Fig. 18 Cup (photo by M. Rakvin)

Plitka kalotasta šalica s ručkom koja nadvisuje obod; crnosive boje; zaglađene površine; keramika
Visina: 5,5 cm
Muzej Moslavine; inventarni broj: 69, p-MMK
Literatura: Bobovec 2003: 27

Shallow conical cup with handle extending over the rim; grey-black; smoothed surface; pottery
Height: 5.5 cm
The Moslavina Museum; inventory number: 69, p-MMK
Bibliography: Bobovec 2003: 27

Sl. 19 Poklopac (snimila M. Rakvin)
Fig. 19 Lid (photo by M. Rakvin)

Poklopac s drškom s četiri stilizirana rogolika završetka; crne boje; zaglađene površine; keramika
Visina: 7,5 cm
Muzej Moslavine; inventarni broj: 78, p-MMK
Literatura: Bobovec 2003: 27

Vessel cover with handle ending in four hornlike protuberances; black; smoothed surface; pottery
Height: 7.5 cm
Moslavina Museum; inventory number: 78, p-MMK
Bibliography: Bobovec 2003: 27

T. 1

1. Ulomak lonca sa stožastim vratom; crne boje stijenki i crnog presjeka; u teksturi vidljiv kvarcni pijesak; polirane površine; s jednom kanelirom na prijelazu vrata u tijelo (truh) posude; keramika; rekonosciranje Muzej Moslavine
Literatura: neobjavljeno

2. Ulomak izvučenog oboda; sivosmeđe boje stijenki i sivog presjeka; u teksturi vidljiv kvarcni pijesak i primjese veličine do 2 mm; zaglađene površine, ukrašen četirima horizontalnim fasetama s unutarnje strane vrata i kosim fasetiranjem na rubu; keramika; Sonda IV Muzej Moslavine, Inventarni broj: 1749, p-GMM
Literatura: neobjavljeno

3. Ulomak lonca izvučenog oboda; crvenocrne boje i crnog presjeka; u teksturi vidljiv kvarcni pijesak i primjese veličine do 3 mm; zaglađene površine; ukrašen četirima horizontalnim fasetama s unutarnje strane vrata; keramika; Sonda VI Muzej Moslavine, Inventarni broj: 1394, p-GMM
Literatura: neobjavljeno

T. 1

1. Sherd of a conical neck vessel; black outer wall; black in cross section; quartz sand visible in texture; polished surface; decorated with one channelled line at the base of the neck; pottery, reconnaissance Moslavina Museum
Bibliography: unpublished

2. Sherd of an everted rim; grey-brown outer wall; grey in cross section; quartz sand and additives up to 2 mm visible in texture; smoothed surface; decorated with four horizontal facettes on the inner wall and with oblique channelling along the rim: pottery; Trench IV Moslavina Museum, inventory number: 1749, p-GMM
Bibliography: unpublished

3. Sherd of a pot with everted rim; black and red outer walls; black in cross section; quartz sand and additives up to 3 mm visible in texture; decorated with four horizontal facettes on the inner wall; pottery; Trench VI Moslavina Museum, inventory number: 1394, p-GMM
Bibliography: unpublished

4. Ulomak lonca izvučenog oboda; crne boje stijenki i crnog presjeka; u teksturi vidljiv kvarcni pijesak i primjese veličine do 2 mm; zaglađene površine; ukrašen trima horizontalnim fasetama s unutarnje strane vrata; keramika; Sonda V

Muzej Moslavine

Literatura: neobjavljeno

5. Ulomak lonca izvučenog oboda; crvenocrne boje stijenki i crvene boje u presjeku; u teksturi vidljiv kvarcni pijesak i primjese veličine do 2 mm; zaglađene površine; ukrašen trima horizontalnim fasetama s unutarnje strane vrata i kosim urezanim linijama po rubu; keramika

Muzej Moslavine, Inventarni broj: 1306, p-GMM

Literatura: neobjavljeno

6. Ulomak lonca s izvučenim rubom; crne boje stijenki i crvenog presjeka; u teksturi vidljiv kvarcni pijesak; zaglađene površine; ukrašen na rubu horizontalnim urezanim linijama; keramika; rekognosciranje

Muzej Moslavine, Inventarni broj: 1870, p-GMM

Literatura: neobjavljeno

7. Ulomak lonca izvučenog oboda s pregibom koji odvaja rub od tijela posude; tamnosive boje stijenki i crvenog presjeka; zaglađene površine; u teksturi vidljiv kvarcni pijesak i primjese veličine do 5 mm; ukrašen dvjema horizontalnim fasetama s unutarnje strane vrata i kosim fasetiranjem na rubu; keramika; Sonda IV

Muzej Moslavine, Inventarni broj: 1389, p-GMM

Literatura: neobjavljeno

8. Ulomak ruba i vrata lonca izvučenog oboda s pregibom koji odvaja rub od tijela posude; sivožute boje stijenki i presjeka; u teksturi vidljiv kvarcni pijesak i primjese veličine do 5 mm; zaglađene površine; neukrašen; keramika; rekognosciranje

Muzej Moslavine

Literatura: neobjavljeno

T. 2

1. Ulomak zdjele uvučenog ruba; crvene boje stijenki i crvenog presjeka; u teksturi vidljiv kvarcni pijesak; fino zaglađene površine; neukrašen; keramika; rekognosciranje

Muzej Moslavine, Inventarni broj: 1857, p-GMM

Literatura: neobjavljeno

2. Ulomak zdjele uvučenog ruba; crne boje stijenki i crvenog presjeka; u teksturi vidljiv kvarcni pijesak i primjese veličine do 3 mm; zaglađene površine; neukrašen; keramika; rekognosciranje

Muzej Moslavine

Literatura: neobjavljeno

3. Ulomak zdjele uvučenog ruba; crne boje stijenki i crnog presjeka; u teksturi vidljiv kvarcni pijesak i primjese veličine do 3 mm; zaglađene površine; neukrašen; kera-

4. Sherd of a pot with everted rim; black outer walls; black in cross section; quartz sand and additives up to 2 mm visible in texture; smoothed surface; decorated with three horizontal facettes on the inner wall; pottery; Trench V

Moslavina Museum

Bibliography: unpublished

5. Sherd of a pot with everted rim; red outer walls; red in cross section; quartz sand and additives up to 2 mm visible in texture; smoothed surface; decorated with three horizontal facettes on the inner wall and with oblique incised lines along the rim; pottery

Moslavina Museum, inventory number: 1306, p-GMM

Bibliography: unpublished

6. Sherd of a pot with everted rim; black outer walls; red in cross section; quartz sand visible in texture; smoothed surface; decorated with parallel incised lines along its inner side; pottery; reconnaissance

Moslavina Museum, inventory number: 1870, p-GMM

Bibliography: unpublished

7. Sherd of a pot with everted rim that is separated from the body of the pot with a single bend; dark grey outer walls; red in cross section; smoothed surface; quartz sand and additives up to 5 mm visible in texture; decorated with two horizontal facettes on the inner side and with oblique channelling along the rim; pottery; Trench IV

Moslavina Museum, inventory number: 1389, p-GMM

Bibliography: unpublished

8. Sherd of a pot with everted rim that is separated from the body of the pot with a single bend; dark grey outer walls; red in cross section; smoothed surface; quartz sand and additives up to 5 mm visible in texture; undecorated; pottery; reconnaissance

Moslavina Museum

Bibliography: unpublished

T. 2

1. Sherd of a bowl with inverted rim; red outer walls; red in cross section; quartz sand visible in texture; smoothed surface; undecorated; pottery; reconnaissance

Moslavina Museum, inventory number: 1857 p-GMM

Bibliography: unpublished

2. Sherd of a bowl with inverted rim; black outer walls; red in cross section; quartz sand and additives up to 3 mm visible in texture; smoothed surface; undecorated; pottery; reconnaissance

Moslavina Museum

Bibliography: unpublished

3. Sherd of a bowl with inverted rim; black outer walls; black in cross section; quartz sand and additives up to 3 mm visible in texture; smoothed surface; undecora-

mika; Sonda VI
Muzej Moslavine
Literatura: neobjavljeno

4. Ulomak zdjele ravno uvučenog i okomitog ruba na dno posude; crvenocrne boje stijenki i crvenog presjeka; u teksturi vidljiv kvarcni pijesak i primjese veličine do 2 mm; zaglađene površine; neukrašen; keramika; Sonda III

Muzej Moslavine
Literatura: neobjavljeno

5. Ulomak zdjele ravno uvučenog i okomitog ruba na dno posude; crne boje stijenki i crnog presjeka; u teksturi vidljiv kvarcni pijesak i primjese veličine do 1 mm; zaglađene površine; neukrašen; keramika; Sonda V

Muzej Moslavine
Literatura: neobjavljeno

6. Ulomak zdjele ravno uvučenog i okomitog ruba na dno posude; crne boje stijenki i crnog presjeka; u teksturi vidljiv kvarcni pijesak i primjese veličine do 3 mm; zaglađene površine; neukrašen; keramika; Sonda V

Muzej Moslavine
Literatura: neobjavljeno

7. Ulomak zdjele uvučenog ruba; sivosmeđe boje stijenki i sivog presjeka; u teksturi vidljiv kvarcni pijesak i primjese veličine do 2 mm; polirane površine; ukrašen trima horizontalnim fasetama na vanjskoj strani; keramika; rekognosciranje

Muzej Moslavine
Literatura: neobjavljeno

8. Ulomak zdjele uvučenog ruba; crnosmeđe boje stijenki i crnog presjeka; u teksturi vidljiv kvarcni pijesak i primjese veličine do 2 mm; zaglađene površine; ukrašen dvjema horizontalnim fasetama na vanjskoj strani; keramika; rekognosciranje

Muzej Moslavine
Literatura: neobjavljeno

9. Ulomak zdjele uvučenog ruba; crvenocrne boje stijenki i crvenocrnog presjeka; u teksturi vidljiv kvarcni pijesak; zaglađene površine; ukrašen trima horizontalnim fasetama na vanjskoj strani; keramika; Sonda III

Muzej Moslavine, Inventarni broj: 1353, p-GMM
Literatura: neobjavljeno

10. Ulomak zdjele uvučenog ruba; sivosmeđe boje stijenki i sivog presjeka; u teksturi vidljiv kvarcni pijesak i primjese veličine do 3 mm; zaglađene površine; ukrašen kosim kaneliranjem na vanjskoj strani; keramika; rekognosciranje

Muzej Moslavine, Inventarni broj: 1859, p-GMM
Literatura: neobjavljeno

11. Ulomak zdjele uvučenog ruba; smeđecrne boje sti-

ted; pottery; Trench VI
Moslavina Museum
Bibliography: unpublished

4. Sherd of a bowl with horizontally inverted rims perpendicular to the bottom of the bowl; black-red outer walls; red in cross section; quartz sand and additives up to 2 mm visible in texture; smoothed surface; undecorated; pottery; Trench III

Moslavina Museum
Bibliography: unpublished

5. Sherd of a bowl with horizontally inverted rims perpendicular to the bottom of the bowl; black outer walls; in cross section; quartz sand and additives up to 1 mm visible in texture; smoothed surface; undecorated; pottery; Trench V

Moslavina Museum
Bibliography: unpublished

6. Sherd of a bowl with horizontally inverted rims perpendicular to the bottom of the bowl; black outer walls; black in cross section; quartz sand and additives up to 3 mm visible in texture; smoothed surface; undecorated; pottery; Trench V

Moslavina Museum
Bibliography: unpublished

7. Sherd of a bowl with inverted rim; grey-brown outer walls; grey in cross section; quartz sand and additives up to 2 mm visible in texture; polished surface; pottery; decorated with three horizontal facettes on the outer wall; reconnaissance

Moslavina Museum
Bibliography: unpublished

8. Sherd of a bowl with inverted rim; black-brown outer walls; black in cross section; quartz sand and additives up to 2 mm visible in texture; smoothed surface; pottery; decorated with two horizontal facettes on the outer wall; reconnaissance

Moslavina Museum
Bibliography: unpublished

9. Sherd of a bowl with inverted rim; black-red outer walls; black-red in cross section; quartz sand visible in texture; smoothed surface; pottery; decorated with three horizontal facettes on the outer wall; Trench III

Moslavina Museum, inventory number: 1353 p-GMM
Bibliography: unpublished

10. Sherd of a bowl with inverted rim; grey-brown outer walls; grey in cross section; quartz sand and additives up to 3 mm visible in texture; smoothed surface; decorated with oblique channelling along the outer wall; pottery; reconnaissance

Moslavina Museum, inventory number: 1859, p-GMM
Bibliography: unpublished

jenki i crnog presjeka; u teksturi vidljiv kvarcni pijesak i primjese veličine do 1 mm; polirane površine; ukrašen kosim kaneliranjem na vanjskoj strani; keramika; rekognosciranje

Muzej Moslavine, Inventarni broj: 1846, p-GMM

Literatura: neobjavljeno

12. Ulomak zdjele uvučenog oboda; sive boje stijenki i sivog presjeka; u teksturi vidljiv kvarcni pijesak; zaglađene površine; ukrašen kosim kaneliranjem na vanjskoj strani; keramika; Sonda VI

Muzej Moslavine, Inventarni broj: 1396, p-GMM

Literatura: neobjavljeno

13. Ulomak tijela šalice s dijelom ručke; sivosmeđe boje stijenki i sivog presjeka; u teksturi vidljiv kvarcni pijesak i primjese veličine do 2 mm; zaglađene površine; keramika; rekognosciranje

Muzej Moslavine

Literatura: neobjavljeno

14. Ulomak tijela šalice s dijelom ručke; sivosmeđe boje stijenki i sivog presjeka; u teksturi vidljiv kvarcni pijesak i primjese veličine do 2 mm; zaglađene površine; keramika; rekognosciranje

Muzej Moslavine

Literatura: neobjavljeno

15. Ulomak tijela posude; smeđesive boje stijenki i crnog presjeka; u teksturi vidljiv kvarcni pijesak i primjese veličine do 2 mm; zaglađene površine; ukrašen dvama paralelnim plastičnim horizontalnim rebrima; keramika

Muzej Moslavine

Literatura: neobjavljeno

16. Ulomak tijela posude; žutosive boje stijenki i sivog presjeka; u teksturi vidljiv kvarcni pijesak i primjese veličine do 2 mm; zaglađene površine; ukrašen plastičnim horizontalnim rebrom; keramika

Muzej Moslavine, Inventarni broj: 1387, p-GMM

Literatura: neobjavljeno

11. Sherd of a bowl with inverted rim; grey-black outer walls; black in cross section; quartz sand and additives up to 1 mm visible in texture; polished surface; decorated with oblique channelling along the outer wall; pottery; reconnaissance

Moslavina Museum, inventory number: 1846 p-GMM

Bibliography: unpublished

12. Sherd of a bowl with inverted rim; grey outer walls; grey in cross section; quartz sand and visible in texture; smoothed surface; decorated with oblique channelling along the outer wall; pottery; Trench VI

Moslavina Museum, inventory number: 1396, p-GMM

Bibliography: unpublished

13. Sherd of a cup with a part of the handle; grey-brown outer walls; grey in cross section; quartz sand and additives up to 2 mm visible in texture, smoothed surface; pottery; reconnaissance

Moslavina Museum

Bibliography: unpublished

14. Sherd of a cup with a part of the handle; grey-brown outer walls; grey in cross section; quartz sand and additives up to 2 mm visible in texture, smoothed surface; pottery; reconnaissance

Moslavina Museum

Bibliography: unpublished

15. Sherd of the body of the vessel; grey-brown outer wall; black in cross section; quartz sand and additives up to 2 mm visible in texture, smoothed surface; decorated with two plastic horizontal ribs; pottery

Moslavina Museum

Bibliography: unpublished

16. Sherd of the body of the vessel; grey-yellow outer wall; grey in cross section; quartz sand and additives up to 2 mm visible in texture, smoothed surface; decorated with one plastic horizontal rib; pottery

Moslavina Museum, inventory number: 1387, p-GMM

Bibliography: unpublished

Prijevod / Translation

Marta Rakvin

Lektura / Proofreading

Sanjin Mihelić

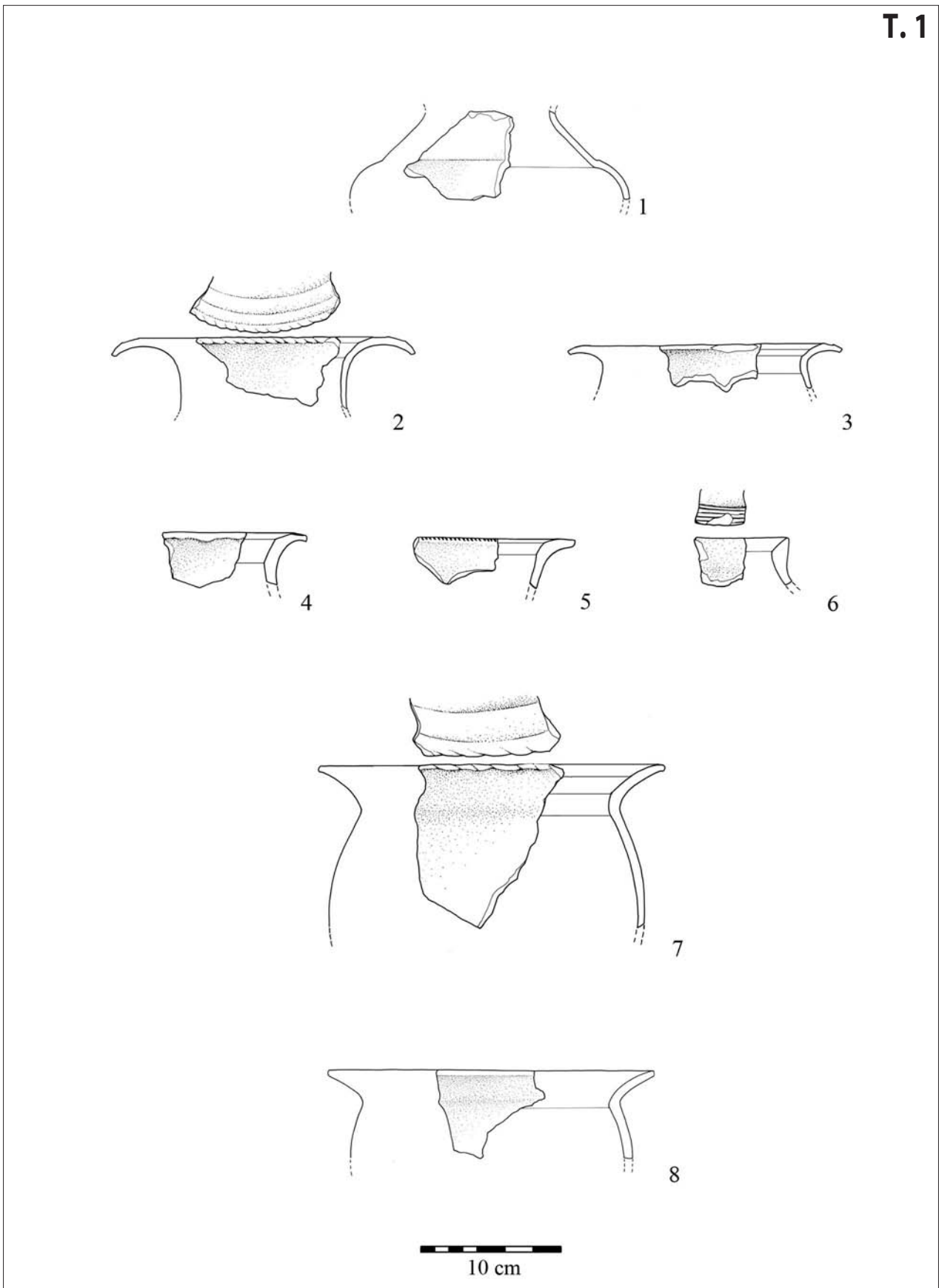
LITERATURA / BIBLIOGRAPHY

- Balen-Letunić, D. 1987, Prehistorijski nalazi s gradine Kiringrad, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3. s. 20, 1–30.
- Balen-Letunić, D. 1996, Novi kasnobrončanodobni lokaliteti sa zagrebačkog područja, *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva*, Vol. 17, 13–27.
- Balen-Letunić, D. (ed.), 2004, *Ratnici na razmeđu istoka i zapada: starije željezno doba u kontinentalnoj Hrvatskoj*, katalog izložbe, Arheološki muzej u Zagrebu, Zagreb.
- Batović, Š. 1980, L'eta del bronco recente sulla costa orientale dell' Adriatico, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu*, Vol. 18, 21–62.
- Bekić, L. 2006, *Zaštitna arheologija u okolini Varaždina: arheološka istraživanja na autocesti Zagreb–Goričan i njezinim prilaznim cestama*, Ministarstvo kulturne RH, Hrvatski restauratorski zavod, Zagreb.
- Bekić, L. 2009, Jalkovec-Police – jama K8, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3. s. XLII, 183–198.
- Benac, A. 1959, Slavenska i Ilirska kultura na prehistorijskoj gradini Zecovi kod Prijedora, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu*, Vol. 14, 13–38.
- Bobovec, A. 1986, Mikleuška–Gradina Marić, Kutina, in: *40 godina arheoloških istraživanja u sjeverozapadnoj Hrvatskoj*, Muzejsko društvo sjeverozapadne Hrvatske, Zagreb, 102.
- Bobovec, A. 1989, Višeslojno arheološko nalazište Gradina Marić u Mikleuškoj djelomično uništeno, *Muzejski vjesnik: glasilo muzeja sjeverozapadne Hrvatske*, Vol. 12, 14.
- Bobovec, A. 1990, Pripreme za zaštitna i sustavna istraživanja arheološkog lokaliteta Gradina Marić u Mikleuškoj, *Muzejski vjesnik: glasilo muzeja sjeverozapadne Hrvatske*, Vol. 13, 16–17.
- Bobovec, A. 1991, Kratak prikaz prve faze istraživanja na višeslojnom pretpovijesnom arheološkom lokalitetu Gradina Marić u Mikleuškoj 1990. godine, *Muzejski vjesnik: glasilo muzeja sjeverozapadne Hrvatske*, Vol. 14, 6–8.
- Bobovec, A. 1992, Tragovi vučedolske kulture na području Moslavine, *Zbornik Moslavine*, Vol. 2, 9–21.
- Bobovec, A. 1998, Arheološka topografija područja grada Kutine, *Zbornik Moslavine*, Vol. 4, 12–23.
- Bobovec, A. 2003, *Muzej Moslavine Kutina, arheološka zbirka: izložbeni postav vodič*, Muzej Moslavine, Kutina.
- Bobovec, A. 2013, Arheologija u Moslavini-uz 50. obljetnicu rada arheološkog odjela Muzeja Moslavine u Kutini 1963.-2013., Muzej Moslavine Kutina, Kutina.
- Burkowsky, Z. 2000, *Pregled zaštitnih arheoloških istraživanja 1990–2000*, Gradski muzej Sisak, Sisak.
- Burkowsky, Z. 2004, *Željezno doba u Sisku i Moslavini*, Gradski muzej Sisak, Sisak.
- Crkvenčić, I. 1974, *Geografija SR Hrvatske: središnja Hrvatska*, Školska knjiga, Zagreb.
- Čović, B. 1965, *Uvod u stratigrafiju i hronologiju praistorijskih gradina u Bosni*, Zemaljski muzej, Sarajevo.
- Čović, B. 1984, *Umjetnost kasnog bronzanog i starijeg željeznog doba na istočnoj jadranskoj obali i njenom zaleđu u Duhovna kultura Ilira: simpozijum*, Centar za balkanološka ispitivanja, Vol. 11, Sarajevo.
- Čović, B. 1987, Grupa Donja Dolina–Sanski Most, in: *Prahistorija jugoslavenskih zemalja V*, Sarajevo, 232–286.
- Čović, B. 1988, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo.
- Črešnar, M. 2006, Novi žarni grobovi iz Ruš in pogrebni običaji u ruški žarnogrobišćni skupini, *Arheološki vestnik*, Vol. 57, 97–162.
- Črešnar, M. 2010, New research on the Urnfield period of Eastern Slovenia. A case study of Rogoza near Maribor, *Arheološki vestnik*, Vol. 61, 7–119.
- Čučković, L. 1986, Arheološka topografija karlovačke regije, *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva*, Vol. 10, 9–18.
- Čučković, L. 1989, Brončanodobni nalazi iz karlovačke regije, *Arheološki vestnik*, Vol. 39–40, 437–451.
- Čučković, L. 1991, Glinena figurica – obredni predmet prastanovnika Turške Kose, in: *Idoli*, katalog izložbe, Karlovac, 17–29.
- Čučković, L., Čučković, Z. 2013, Arheološko istraživanje na Starom gradu Dubovcu 2001. Godine / Archaeological research at the old castle of Dubovac 2001, *Opuscula archaeologica*, Vol. 35, 65–133.
- Dizdar, M., Ložnjak Dizdar, D., Mihelić, S. (eds.), 2011, *Starija faza kulture polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj – novi izazovi*, Arheološki muzej Osijek i Arheološki muzej Zagreb, Osijek.
- Dobiat, C. 1980, *Das hallstattzeitliche Gräberfeld von Kleinklein und seine Keramik*, Schild von Steier: Beiträge zur steirischen Vor- und Frühgeschichte und Münzkunde, Beiheft 1, Landesmuseum Joanneum, Graz.
- Drechsler-Bižić, R. 1983, Japodska kulturna grupa, in: *Prahistorija jugoslavenskih zemalja IV*, Sarajevo, 374–390.
- Dular, J. 1975, Bela Krajina v starohalštatskem obdobju, *Arheološki vestnik*, Vol. 24, 544–591.
- Dular, J. 1978, Pokus kronološke razdelitve dobovskega žarnega grobišča, *Arheološki vestnik*, Vol. 29, 36–42.
- Dular, J. 1978, *Podzemelj: katalog najdb*, Katalogi in monografije 16, Narodni muzej u Ljubljani, Ljubljana.
- Dular, J. 1979, Žarno grobišče na Borštek u Metliki, *Arheološki vestnik*, Vol. 30, 65–100.
- Dular, J. 1982, *Halštatska keramika v Sloveniji: prispevek k proučevanju halštatske grobne keramike in lončarstva na Dolenjskem*, Opera SAZU 23, Ljubljana.
- Dular, J. 2011, Zur Datierung der bronzezeitliche Siedlung Oloris bei Donji Lakoš, *Arheološki vestnik*, Vol. 62, 111–130.
- Dular, J. 2013, *Severovzhodna Slovenija v pozni bronasti dobi*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 27, ZRC SAZU, Ljubljana.
- Dular, J., Šavel, I., Tecco-Hvala, S. 2002, *Bronastodobno naselje Oloris pri Donjem Lakošu*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 5, ZRC SAZU, Ljubljana.
- Dular, J., Tecco-Hvala, S. 2007, *Jugovzhodna Slovenija v starejši železni dobi*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 12, ZRC SAZU, Ljubljana.
- Dular, J., Tomanič-Jevremov, M. 2010, *Ormož*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 18, ZRC SAZU, Ljubljana.
- Dušek, M. 1957, Die Hallstattkultur der Chotin-Gruppe in der Slowakei, *Slovenská archeológia*, Vol. 5, 73–173.
- Gabrovec, S. 1973, Začetek halštatskega obdobja v Sloveniji, *Arheološki vestnik*, Vol. 24, 338–385.
- Gavranović, M. 2011, *Die Spätbronze- und Früheisenzeit in Bosnien*, Teil 1 und 2, Univerzitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie, Bonn.
- Grahek, L. 2013, *Želznodobno gradišče Cvinger nad Virom pri Stični. Stratigrafija in tipološko-kronološka analiza naselbinske keramike*, E-Monographiae Instituti Archaeologici Sloveniae 3/1, ZRC SAZU, Ljubljana.
- Hansen, S. 2004, *Studien zu den Metalldeponierungen während der älteren Urnenfelderzeit zwischen Rhönetal und Karpatenbecken*, Univerzitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie, Bonn.
- Hölbl, M. 1989, Sondažna zaštitna istraživanja na trasi plinovoda Virovitica-Kutina, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3. s. XXII, 165–166.
- Homen, Z. 1982, Novi kasnobrončanodobni lokalitet u Križevcima, *Muzejski vjesnik*, Vol. 5, 18–24.
- Homen, Z. 1988, O zanimljivom nalazu iz Martinca kraj Križevaca, *Muzejski vjesnik*, Vol. 12, 14–18.
- Horedt, K., 1963, Hallstättische Tierfiguren aus Lechința de Mureș, *Dacia*, Vol. 7, 527–534.
- Ilkić, M. 2006, Terakote kasnog bronzanog i starijeg željeznog doba iz Sotina / Terrakotten der Spätbronzezeit und der älteren Eisenzeit aus Sotin, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, Vol. 23, 53–66.
- Ilon, G. 2011, *The Late Urnfield period cemetery from Szombathely-Zanat*, VIA-Monographia Minor in Cultural Heritage 2, Hungarian National Museum – National Cultural Heritage Protection Centre, Budapest.
- Iveković, D. 1965, Marića Gradina, Mikleuška – višeslojno praistorijsko naselje, *Arheološki pregled*, Vol. 7, 52–54.
- Iveković, D. 1968, Rezultati sondažnih arheoloških istraživanja na području Moslavine, *Zbornik Moslavine*, Vol. 1, 349–378.
- Jankovits, K. 1992, Spätbronzezeitliche Hügelgräber in der Bakony-Gegend, *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae*, Vol. 44, 72–75.
- Kalicz-Schreiber, R. 2010, Ein Gräberfeld der Spätbronzezeit von Budapest-Békásmegyér, Institut für Archäologische Wissenschaft der Eötvös Loránd Universität: L'Harmattan, Budapest.
- Karavanić, S., Mihaljević, M., Kalafatić, H. 2002, *Naselje Mačkovac–Criš-*

- njevi kao prilog poznavanju početaka kulture polja sa žarama u slavonskoj Posavini / The Mačkovac–Crišnjevi Settlement as a Contribution to Identifying the Beginnings of Urnfield Culture in Slavonian Posavina, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, Vol. 19, 47–62.
- Kerchler, H. 1962, Das Brandgräberfeld der jüngeren Urnenfelderzeit auf dem Leopoldsberg, *Archaeologia Austriaca*, Vol. 31, 49–73.
- Knez, T. 1966, Žarno grobišče v Novem Mestu, *Arheološki vestnik*, Vol. 17, 51–101.
- König, P. 2004, *Spätbronzezeitliche Hortfunde aus Bosnien und der Herzegovina*, Prähistorische Bronzefunde XX/11, Franz Steiner Verlag, Stuttgart.
- Korošec, J. 1952, Ljudske statuete iz Ripča, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu*, Vol. VII, 232–239.
- Kovačević, S. 2001, Istraživanja prapovijesnog lokaliteta u Novoj Bukovici na položaju Sjenjak / Investigation of the prehistoric locality in Nova Bukovica on the site Sjenjak – History and new results, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, Vol. 18, 63–82.
- Kovačević, S. 2009, *Infrastruktura naselja starijeg željeznog doba u Podravini*, doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb.
- Lamut, B. 1989, Kronološka skica prazgodovinske naselbine v Ormožu, *Arheološki vestnik*, Vol. 39–40, 235–276.
- Lamut, B. 2009, *Antropomorfna plastika skupine Ruše*, magistarski rad, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb.
- Lochner, M. 1991, *Studien zur Urnenfelderkultur im Waldviertel (Niederösterreich)*, Mitteilungen der Prähistorischen Kommission 25, Wien.
- Lochner, M., Hellerschmid, I. 2008, Keramische Grundformen der mitteldonauländischen Urnenfelderkultur – Vorschlag für eine Typologie(-grundlage), *Archäologie Österreichs*, Vol. 19/2, 45–48.
- Ložnjak, D. 2002, Prilog poznavanju nalazišta ponad Sv. Marije Okičke, *Opuscula archaeologica*, Vol. 26, 313–329.
- Ložnjak Dizdar, D. 2005, Naseljenost Podravine u starijoj fazi kulture polja sa žarama / Die Besiedlung der Podravina in der älteren Phase der Urnenfelderkultur, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, Vol. 22, 25–58.
- Ložnjak Dizdar, D. 2006, Rezultati zaštitnoga arheološkog istraživanja prapovijesnog i ranosrednjovjekovnog naselja Virovitica – Đota 2005., *Annales Instituti archaeologici*, Vol. II, 48–51.
- Ložnjak Dizdar D., Potrebica, H. 2004, Velika–Pliš – visinsko naselje kasnog brončanog doba, *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, Vol. XXXVI/3, 80–82.
- Ložnjak, D., Tkalčec, T. 2001, Suhopolje–Lajkovina – rezultati sustavnog terenskog pregleda kasnobrončanodobnog naselja / Suhopolje – Lajkovina. Results of systematic survey of the Late Bronze Age settlement, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, Vol. 18, 275–284.
- Majnarić-Pandžić, N. 1985, Prilog poznavanju kasnog brončanog i starijeg željeznog doba na Kordunu i Baniji, *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva*, Vol. 10, 29–43.
- Majnarić-Pandžić, N. 1988, Prilog poznavanju kasnog brončanog doba u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, *Arheološki radovi i rasprave*, Vol. 11, 9–34.
- Majnarić-Pandžić, N. 2009, Zagrebački Gradec u prapovijesti, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, Vol. 42, 199–212.
- Marić, Z. 1964, Donja Dolina, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu*, Vol. 19, 5–128.
- Marijan, B. 2010, *Crtice iz prapovijesti Slavonije*, Osijek, 2010.
- Marković, Z. 1982, Nekoliko arheoloških bilježaka iz sjeverozapadne Hrvatske, *Muzejski vjesnik*, Vol. 5, 11–15.
- Marković, Z. 1984, Prilog poznavanju kontinuiteta naseljavanja terena oko Delova, *Podravski zbornik '84*, 1984., 295–308.
- Marković, Z., Šimek, M., Šimek, B. 1989, *Plan zaštitnih i sustavnih istraživanja nalazišta tell-tipa Gradina Marić kod Mikleuške, općina Kutina: elaborat izrađen za zajednička istraživanja Muzeja Moslavine u Kutini i Muzejskog društva sjeverozapadne Hrvatske*, Kutina.
- Marović, I. 1984, Sinjska regija u prahistoriji, *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva*, Vol. 8, 27–63.
- Mele, M. 2014, Ormož in Hajndl – prispevek k raziskovanju kulturne krajine v zgodnji železni dobi / Ormož und Hajndl – ein Betrag zur Erforschung einer Kulturlandschaft in der älteren Eisenzeit, in: *Studia Praehistorica in Honorem J. Dular, Tecco-Hvala S.* (ed.), Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 30, ZRC SAZU, Ljubljana, 167–196.
- Metzner-Nebelsick, C. 2002, *Der "Thrako-Kimmerische" Formenkreis aus der Sicht der Urnenfelder- und Hallstattzeit im südöstlichen Pannonien*, Verlag Marie Leidorf GmbH, Berlin.
- Miloglav, I. 2011, *Kasna vučedolska kultura u bosotskoj nizini na temelju keramičkih nalaza*, doktorski rad, Filozofski fakultet u Zagrebu, Zagreb.
- Minchreiter, K. 1982, Brončanodobne nekropole s paljevinskim grobovima grupe Gređani u Slavoniji, *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva*, Vol. 9, 91–105.
- Müller-Karpe, H. 1959, *Beiträge zur Chronologie der Urnenfelderzeit nördlich und südlich der Alpen*, Walter de Gruyter, Berlin.
- Oman, D. 1981, Brinjeva gora – 1953, *Arheološki vestnik*, Vol. 32, 144–178.
- Pahič, S. 1981, Brinjeva Gora – 1953., *Arheološki vestnik*, Vol. 32, 71–143.
- Pare, C. 1998, *Beiträge zum Übergang von der Bronze- zur Eisenzeit in Mitteleuropa. Teil I: Grundzüge der Chronologie im Östlichen Mitteleuropa (11.- 8. Jahrhundert v. Chr.)*, Jahrbuch der Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz, Mainz.
- Patek, E. 1968, *Die Urnenfelderkultur in Transdanubien*, Budapest.
- Patek, E. 1993, *Westungarn in Hallstattzeit*, Weinheim.
- Pavičić, S. 1968, Moslavina i okolina, *Zbornik Moslavine*, Vol. 1, 7–169.
- Pavičić, I. 1988, Rezultati probnih iskopavanja na prehistorijskoj gradini Špičak u Bojačnom / The Results of the Trial Excavations of the Late Bronze Age Hillfort Špičak in Bojačno, Hrvatsko zagorje, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, Vol. 3–4, 5–23.
- Pavičić, I. 1992, Neki novi nalazi Virovitičke grupe iz Gacišta kod Virovitice / Einige neue Funde der Virovitica-Gruppe von Gacište bei Virovitica, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, Vol. 9, 49–62.
- Pavičić, I. 1993, Kanobrončanodobno naselje Špičak u Bojačnom – prilog poznavanju ruške grupe, in: *Ptujski arheološki zbornik ob 100-letnici muzeja in Muzejskega društva*, Ptuj, 171–188.
- Pavičić, I. 2011, *Naseljenost sjeverozapadne Hrvatske u kasnom brončanom dobu s posebnim osvrtom na keramiku kulture polja sa žarama*, doktorski rad, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb.
- Peitler, K., Mele, M., Porod, B., Modl, D. 2011, *Lebensspuren: die bedeutendsten Objekte der Archäologischen Sammlungen und Münzkabinetts*, Schield von Steir 24, Graz.
- Pisk, S. 2005, Kolomanov put u Moslavini – prilog poznavanju komunikacija i spomeničke baštine u Moslavini, *Historijski zbornik*, Vol. LVIII, 29–37.
- Pittioni, R. 1954, *Urgeschichte des österreichischen Raumes*, Wien, 1954.
- Potrebica, H. 2003, Požeška kotlina i Donja Dolina u komunikacijskoj mreži starijeg željeznog doba, *Opuscula archaeologica*, Vol. 27, 217–242.
- Potrebica, H., Dizdar, M. 2002, Prilog poznavanju naseljenosti Vinkovaca i okolice u starijem željeznom dobu / A Contribution to Understanding Continuous Habitation of Vinkovci and its Surroundings in the Early Iron Age, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, Vol. 19, 79–100.
- Říhovský, J. 1965, *Das Urnengräberfeld von Kletnice*, Fontes archaeologici pragenses 8, Pragae.
- Říhovský, J. 1968, *Das Urnengräberfeld in Oblekovice*, Fontes archaeologici pragenses 12, Pragae.
- Říhovský, J. 1982, *Das Urnengräberfeld von Podolí*, Archeologický ústav Československé akademie věd, Brno.
- Smolnik, R. 1994, *Der Burgstallkögel bei Kleinklein II: die Keramik der vorgeschichtlichen Siedlung*, Veröffentlichung des vorgeschichtlichen Seminars Marburg, Marburg.
- Staré, F. 1975, *Dobova, Brežice*.
- Strochsneider, M. 1976, *Das späturnenfelderzeitliche Gräberfeld von Stillfried*, in: *Forschungen in Stillfried*, Vol. 2, Wien, 31–69.
- Šimek, M. 1979, Sveti Petar Ludbreški – nalaz metalurške radionice, *Podravski zbornik '79*, 1979., 106–120.
- Šimek, M. 1989, Novi podaci o lokalitetu Šarnjak kod Šemovca, *Muzejski vjesnik*, Vol. 12, 22–34.
- Šimek, M. (ed.), 1990, *Registar arheoloških nalaza i nalazišta sjeverozapadne Hrvatske*, Muzejsko društvo sjeverozapadne Hrvatske: sekcija arheologa i preparatora, Varaždin.
- Šimek, M. (ed.), 1990, *Registar arheoloških nalaza i nalazišta sjeverozapadne Hrvatske*, Muzejsko društvo sjeverozapadne Hrvatske: sekcija arheologa i preparatora, Bjelovar.
- Teržan, B. 1990, *Starejša železna doba na Slovenskem Štajerskem*, Ljubljana, 1990.
- Tomanić-Jeremov, M. 1988, Žarno grobišče v Ormožu, *Arheološki vestnik*, Vol. 39–40, 277–322.

- Vinski-Gasparini, K. 1961, Iskopavanje kneževskog tumula kod Martijanca u Podravini, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3. s. 2, 39–63.
- Vinski-Gasparini, K. 1973, *Kultura polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj*, Zadar.
- Vinski-Gasparini, K. 1987, Grupa Martijanec–Kaptol, in: *Prahistorija jugoslavenskih zemalja V*, Svjetlost, Sarajevo, 182–231.
- Vrdoljak, S. 1994, *Prijedlog tipološke klasifikacije kasnobrončanodobne keramike u sjeverozapadnoj Hrvatskoj na primjeru naselja na Kalniku*, magistarski rad, Filozofski fakultet, Zagreb.
- Vrdoljak, S. 1995, Tipološka klasifikacija kasnobrončanodobne keramike iz naselja Kalnik–Igriče (SZ Hrvatska), *Opuscula archaeologica*, Vol. 18, 7–81.
- Vrdoljak, S. 1996, Prapovijesno naselje na Kosovcu kod Bregane, *Opuscula archaeologica*, Vol. 20, 179–188.
- Wanzek, B. 1989, *Die Gussmodel für Tüllenbeile im südöstlichen Europa*, Univerzitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie, Bonn.

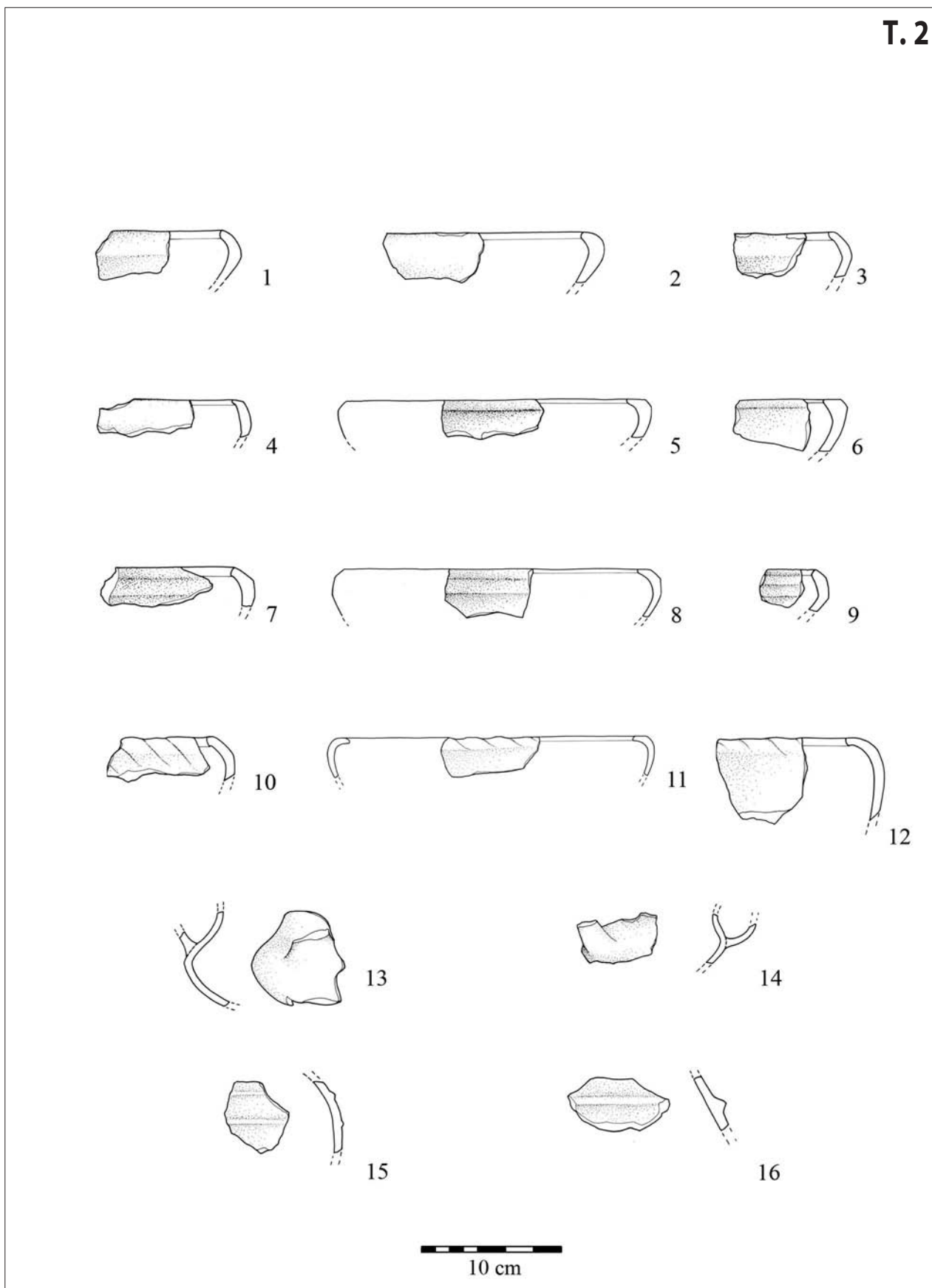
T. 1

T. 1 Nalazi s istraživanja gradine Marić 1990. godine (nacrtala A. Grabundžija)

Pl. 1 Finds from the 1990 Marić hillfort excavation campaign (drawings by A. Grabundžija)

T.2

T. 2 Nalazi s istraživanja gradine Marić 1990. godine (nacrtala A. Grabundžija)

Pl. 2 Finds from the 1990 Marić hillfort excavation campaign (drawings by A. Grabundžija)